

Univerzita Karlova v Praze

**Filozofická fakulta
Ústav etnologie**

Diplomová práce

Zuzana Martincová

Dandy, nový typ muže 19. století.
Změna genderových vztahů v době industrializace.

A new type of man of the 19th century.
Shift in gender relationships in the era of industrialization.

Praha 2010

vedoucí práce: Doc. PhDr. Irena Štěpánová Csc.

Chtěla bych poděkovat za ochotnou pomoc, dobrou radu a povzbuzení paní Doc. PhDr. Ireně Štěpánové, Csc. při tvorbě této práce. Také bych ráda poděkovala za inspiraci a náhled z jiných oborů PhDr. Heleně Jarošové a Doc. PhDr. Ludě Klusákové, Csc.

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze dne 5.9.20310

podpis

Anotace

Klíčová slova: změna genderových vztahů na přelomu 18. a 19. století, dandy, metrosexuál, romantismus, estetizace života společnosti

Tato práce si klade za cíl popsat zajímavý fenomén konce 18. století a století 19. a to vznik dandyho. Nového typu muže, jehož život a sebe prezentace byla velmi estetická a blízká umění. Práce vymezuje prostředí, kde se tento muž pohyboval, z jakých sociálních skupin se etabloval; popisuje dobu v níž žil a porovná tento nový umělecký směr s některými jinými uměleckými směry z 19. století a hledá jeho obdobu ve 20. století. Důležitá část práce se týká i vymezení si pojmu a jeho, co nejbližší charakteristiku.

Abstract

Key words: changes in gender relationship at the end of 18th and beginning of 19th centuries, dandy, metrosexual, romantic period, aesthetic of the life of the society

This thesis describes an interesting phenomenon at the end of the 18th and beginning of the 19th centuries and it describes the rise of the dandy: a new type of men, whose life and self-fulfillment was very aesthetic and close to artistic life. This work defines the environment where these men lived, compares them with other artistic styles in the 19th century and tries to find some similarity in the 20th century. Important part of the work is about defining the term dandy and describing it.

Obsah

čísla stran

Poděkování	
Prohlášení	
Anotace čj	
Anotace aj	
Obsah	
1. Úvod a vymezení tématu	6
2. Posouzení literatury a pramenů	9
3. Podmínky vzniku dandyho	15
3.1 Filozofie	15
3.2 Romantismu	17
3.3 Dandysmus nová modernost	19
3.4 Politika a společenské změny	20
3.5 Kulturněsociální podhoubí	22
4. Vznik dandyho v Anglii, Francii	24
4.1 George Brummell	25
4.2 Lord Byron	28
5. Kdo je dandy	30
5.1 Charakteristika dandyho	32
5.2 Typy dandyů	37
5.2.1 Chronologické rozdělení dandyů	38
5.2.2 Rozdělení podle vnější prezentace	41
5.3 Kdo dandy není	45
6. Zobrazení dandyho v dobových literárních dílech	
6.1 Výběr vhodných autorů	48
6.2 Porovnání Barbey d'Aurevilliiho a Charlese Baudelaira	49
6.3 Rozdíly autorů a jejich vliv	53
7. Dandyové v Čechách	56
8. Dandy versus metrosexuál	60
8.1 Popis dandyho a metrosexuála	60
8.2 Co je spojuje a rozděluje	61
Závěr	64
Seznam literatury a pramenů	66
Seznam vyobrazení a fotografií	71
Obrazová příloha 1	74
Obrazová příloha 2	75
Obrazová příloha 3	76
Obrazová příloha 4	77
Obrazová příloha 5	78
Obrazová příloha 6	79

1. Úvod

Moje diplomová práce se i přes všelijaké peripetie nakonec ustálila na tématu „Dandy“. Největší snahou pro definování tématu bylo co nejužší vymezení problému, který se na počátku měl zabírat změnou genderových rolí mužské části populace na přelomu 18. a 19. století. Velmi mě zaujala změna, která v této době nastala ve společenských a sociálních vztazích ve vyšší a městské společnosti. Velmi patrné na tomto období je, že již přestává existovat v Evropě jednotný umělecký či estetický sloh, skrz který jsou lidé zvyklí nahlížet svět. Jedná se o období politických bouří odstartovaných Velkou francouzskou revolucí a americkým bojem za nezávislost. Je to tedy období zamýšlení se nad novými celospolečenskými hodnotami, které vycházejí z osvícenských, ale i z humanistických myšlenek 16. století. Lidé se snaží pochopit a uchopit rovnost, toleranci a spolu s tím vznikají nové kategorie odlišností, ženy a muži jsou znovu a výrazněji definováni. Objevují se nové profese, nová uspořádání spolků řemeslníků a tím i zcela nové sociální skupiny obyvatel. Začínají být vidět a slyšet ty sociální skupiny ve společnosti, které po staletí měly nižší právní i společenský statut než aristokracie a duchovenstvo. Stává se legitimní bojovat za svá práva. Feudální společnost se začíná přerazovat do občanské společnosti. Vznikají a začínají převažovat kapitalistické ekonomické vztahy.

Je samozřejmé, že v každé zemi Evropy je vývoj individuální, někde převažují nacionální zájmy, jinde politické či kulturní. Než se celá Evropa přerodí do konstitučních monarchií, demokratických či nedemokratických republik, uběhne ještě mnoho let, ale na přelomu 18. a 19. století nalézáme nejen zárodky těchto moderních změn, ale i sociální a kulturní procesy, které již jsou v pohybu několik desetiletí.

Osvícenské myšlenky, nacionální cítění, občanská společnost, demokracie, vzdělávání občanů, snaha o rovnost lidí před zákonem a bohem, tedy vyrovnání se s odlišnostmi církví, rokoková přešlechtěnost, romantický patetismus, zvyšování kvality života díky kvalitnější lékařské péči a lepší hygieně a růst bohatství - toto všechno je podhoubí a někdy i přímý směr, který vytvořil novou formu estetického života v 19. století – DANDYHO. A dandy se stal tématem mé práce. Ráda bych se pokusila dandyho popsat. Jak a proč vznikl, jaké měl proměny během 19. století, jak výrazným fenoménem se stal. A v neposlední řadě bych se ráda zamyslela nad tím, zda se dá dandy 19. století srovnávat a přirovnávat k modernímu metrosexuálovi, o kterém jsem psala ve své postupové práci.

Neměla bych opomenout zmínit, že dandy byl trendem především ve státech západní

Evropy, a to hlavně ve Velké Británii, Francii, Itálii a dalších menších a většinou i mladších státech jako je Švýcarsko, Dánsko, Belgie či Nizozemí, a proto se moje práce zaměřuje především na tato území. Ráda bych zaznamenala i prostor habsburské monarchie, a proto se v jedné kapitole věnuji i dandysmu v českých zemích.

Mojí snahou není udělat literární rozbor knih především beletristických pramenů, které jsem pro svoji práci využila. Snahou je vyčerpat z pramenů a literatury co nejvíce informací, které by mohly pomoci pro přiblížení tématu. Snažila jsem se vyvarovat opisování již napsaného. O dandyích bylo za posledních 200 let napsáno mnoho, i přesto nepatří mezi nejnámější fenomény 19. století, ale jistě patří k těm nepřehlédnutelným. Cílem mé práce je seznámit čtenáře s pojmem dandy, postihnout celou jeho bytost z co nejvíce úhlů pohledu. Je to práce, při níž se budu snažit o zobecňování příběhů, které byly vyprávěny o jednotlivcích a o jednotlivcích byly zaznamenány, ale ne každý dandy byl dějinami a literaturou zaznamenán a popsán, a proto se budu snažit dandyho kategorizovat a zaznamenat tím, co největší počet dandyů, kteří chodili po evropských velkoměstech .

Dandy byl fešák, hejsek, muž, který část svého života zasvětil sám sobě a svému zevnějšku, pěstování krásna a estetična. Když se postupně rozeberou všechny jeho vlastnosti, tak i přesto, že jeho život nebyl nemravný ani hříšný, nejedná se o člověka s příjemnými vlastnosti. Byl obrazem své doby, odrazem nadšení ze všeho nového a vytvořeného člověkem, dandy byl mužem průmyslové revoluce, a proto ho poprvé můžeme nalézt v Anglii.

George Brummell byl tím prvním dandym. Tím, kdo stál na počátku moderního dandysmu, který se v opakovaných vlnách znovu a znovu objevoval po celé 19. a 20. století v různých společenských vrstvách evropské společnosti. V čem byl Brummell první a odlišný od těch krasavců a kavalírů, kteří se objevovali na královských dvorech po staletí před ním? Jeho jinakost je pravděpodobně souhrou náhod a objektivních skutečností doby. Brummell v sobě nese modernost, demokratické principy a ignoraci nad tradičním stavovským uspořádáním.

Přelom 18. a 19. století bylo období, kdy nastal přechod společnosti k novým myšlenkám, ideálům a skutkům. Tento ideový proud se dá nazvat novým moderním uvažováním, které se stalo základem pro následující století, tedy pro moderní až současnou společnost. Dnes již klasičtí filosofové, jako byl Lock, Voltaire, Hume, Rousseau, Kant, Hegel, Schopenhauer konstruovali myšlenkové zázemí moderní společnosti a tím ji spoluvytvářeli. Humanitní i přírodovědné obory se začaly rozvíjet a obohacovat mnohými novými poznatky, jejichž získávání umožňovala nábožensky i společensky uvolněnější společnost. Postupně nastupoval a zakořeňoval se kapitalistický hospodářský systém. Toto vše byla nově nasměrovaná

společnost, která si vytvořila svoji modernost, svoji etiketu i estetiku. Brummell byl jejím nejpreciznějším a nejuvěrnějším představitelem.

Zjednodušování střihů mužské módy a zlevňování látek a oblečení vůbec, v 19. století umožnilo veliký příklon a investice do módy i v městském prostředí. Dandyové se začali objevovat hlavně zde. Vyhledávali velká města jako je Londýn a později Paříž a v nich nacházeli svůj ráj. Byli to muži, kteří investovali do svého vzhledu jmění. Střihy jejich obleků byly jednoduché, ale vždy elegantní, čisté a moderní.

Dandysmus se udržel jako kulturní trend po celé 19. století, ještě na počátku 20. století byl rakouský expresionistický malíř Egon Schiele označován za dandyho¹, což již byl řidší úkaz a o několik let později v meziválečném období se stal elegantní, upravený, voňavý a galantní muž prototypem muže moderního. Z původně hanlivého odznačení „dandy“ pro muže pohybujících se v městském prostředí a ve vyšších společenských vrstvách, se takový typ muže stal normou. Ekvivalentem tohoto slova v češtině je švihák, hejsek či světák. Hodnocení dandyho se lišilo podle doby a místa. Ve své práci se snažím postihnout co nejširší škálu nahlížení tohoto fenoménu a hlavně jeho změny a vývoj.

¹ „Leccos nám o Schielovi řekne i jeho vztah k módě, a to k moderní módě jako výrazu nového způsobu života. Schiele se rád elegantně oblékal, nosil moderní sako a kravatu, byl krátce ostříhán a čistě oholen. Svým stylem...se odlišoval od současníků, stále ještě si libujících v secesním stylu, kde vládou kníry, hůlky, vesty a císařské kabáty.“ KROUTVOR, Josef. *Egon Schiele*, str.41.

2. Posouzení literatury a pramenů

Ve své práci jsem se snažila použít literaturu primární i sekundární. Vycházela jsem nejen z literatury současných autorů píšících o novověku, ale snažila jsem se i čerpat od autorů dané doby. Je pravdou, že se má práce opírá často o tvrzení literátů 19. století, protože mnozí z nich se zaobírali totožnou problematikou jako je téma mé práce, ale z velké části autoři dandyho používali jako sociokulturní fenomén doby, který jim byl natolik blízký a samozřejmý, že ho museli ve svých knihách zmiňovat. Téma dandy má naštěstí či naneštěstí omezený počet pramenů, ze kterých je možno čerpat. Autorů, kteří zmiňují dandyho není sice málo, ale pokud si vymežíme, co chceme zjistit z určitého textu a o interpretech samotných, výběr se velmi zužuje.

První a velmi důležitou mnou používanou skupinou literatury jsou prameny beletristického charakteru, z velké většiny se jedná o románovou tvorbu, která je pro 19. století velmi charakteristická. Veškerou beletrii, mimo knihy *Pride and prejudice* od Jane Austen², jsem používala v překladových verzích, proto uvádím vždy i překladatele textu a plně si uvědomuji omezení, která překlad literatury přináší. Tyto prameny jsem používala různým způsobem a s odlišnými cíli, proto budu v členění literatury nejprve postupovat chronologicky.

První kategorií pramenů jsou tři romány z konce 18. století, které jsem v práci použila pro pochopení nálady a atmosféry doby. Jedná se o knihy *Nebezpečné známosti*³ od Charlese de Laclose, *Justina*⁴ od Markýze de Sade a *Pýcha a předsudek*⁵ od Jane Austen. Knihy se mohou zdát různorodé a jsou, ale pro potřeby mé práce mají všechny atributy, které vystihují dobu. Jedná se o dobové autory, kteří svůj příběh silně upravují a v případě Austenové idealizují, v ostatních dvou případech přitvrzují dobu, v níž žili, ale všichni tři autoři popisují část společnosti, kterou dobře znali a spatřovali v ní něco zaznamenáníhodného. Austenová je ve své knize možná nejbliže k tématům, která mě zajímají. Řeší jednu z nejbanálnějších záležitostí – sňatky dcer chudého šlechtice a zároveň velmi barvitě popisuje poměry venkovské šlechty v Anglii a limity v emancipaci či samostatnosti žen a dívek na konci 18. století. Laclosův i Sadův román přesně popisuje přebytek ve francouzské společnosti, je samozřejmé, že oba autoři používají autorskou nadsázku, ale jsem přesvědčena, že oba musela

² AUSTEN, Jane, *Pride and prejudice*, vydavatelství Penguin books, 1994.

³ LACLOS, Pierre-Amboise Choderlos de, *Nebezpečné známosti*, překlad Dagmar Steinová, nakladatelství Odeon, 1990.

⁴ SADE, Donatien Alphonse Francois de, *Justina čili prokletí ctnosti*, překladatel nejistý Quido Palička?, vydavatelství Torst, 2003 reprint původního vydání 1932.

⁵ AUSTEN, Jane, *Pride and prejudice*, vydavatelství Penguin books, 1994.

inspirovat nálada lenosti až znučenosti ve vysoké společnosti, která v ní na konci 18. století před Velkou francouzskou revolucí vládla.

Další skupinou pramenů jsou romány od autorů z 19. století, kteří v části knihy dandyho používají jako románového hrdinu jako zajímavý prostředek pro zpestření děje a pro dokreslení nálady doby, ale ne jako hybný motor příběhu. Dandy nemusí být hlavním hrdinou románu, ale jeho charakteristika je v románu zmiňována. Buď se v knize dandyové objevují jako zahálčivá skupina mužů, kteří posedávají po kavárnách a nic nedělají, jen se vystavují a nebo hrdina potkává okouzlujícího muže, který svým charizmatem, krásou zevnějšku a vystupováním hlavního hrdinu zcela nadchne a někdy ho inspiruje k cestě stát se dandym. Je zajímavé, že mnoho autorů románů dandyho zaznamenávalo. Podle mého názoru to svědčí o tom, že dandy byl skutečně velmi výrazným sociokulturním fenoménem městského života v 19. století. A v konečném důsledku se většina literárních zobrazení dandyho shoduje na několika styčných bodech, a to, že je dandy krásně upravený, má vybrané způsoby a je přezíravý až zlý. Z velké škály autorů zmiňujících dandyho a dandysmus jsem vybrala ty, kteří o dandyích pojednávají ve větší míře.

První autor, který se o principech dandysmu zmiňuje je François-Auguste-René de Chateaubriand ve své údajně autobiografické novele *René*⁶. Romantický spisovatel popisuje dandysmus jako umění žít a zároveň zhýralství. Hlavní hrdina si nakonec vybere cestu k přírodě a hledání lásky. Alexandr Sergejevič Puškin a jeho *Evžen Oněgin*⁷ je dokladem toho, že životní styl zhýralých dandyů dolehl až do dalekého Ruska. Značí, že podmínky vzniku dandyho jsou do velké míry dány módními trendy i blahobytem společnosti. Puškinův hrdina se ve svém příběhu svého dandyství postupně zbavuje. Zatímco Stendhal ve svém románu *Červený a černý*⁸ dandyho nachází hned na několika místech, kde se hrdina s dandyi setkává během své životní poutě až se jím nakonec stane, protože velmi dobře pochopí, že v Paříži se bez tohoto kroku neobejde. Julián Sorel je aktivní osobou, která se se svým dandysmem pere, ale rozhodne se být dandym, protože společenská atmosféra doby je naladěna tak, že patří ke společenskému folklóru jím být a tím ukazuje kontrast dandy „ideál“ versus běžný život člověka⁹. Zatímco Mussetův hrdina Oktavius v románu *Zpověď dítěte svého věku*¹⁰ si dandysmus prožívá jako soubor podnětů, které ho zabaví a díky nimž nemusí myslet na svoji duševní bolest.

⁶ CHATEAUBRIAND, Françoise de, *Atala, René*, překlad Jan Zaorálek, vydavatel Jan Fromek, 1926.

⁷ PUŠKIN, Alexandr Sergejevič, *Evžen Oněgin*, překlad Olga Mašková, 1969.

⁸ STENDHAL, *Červený a černý*, překlad Otakar Levý, 2000.

⁹ Viz kap. 5. Kdo je dandy.

¹⁰ MUSSET, Alfred de, *Zpověď dítěte svého věku*, překlad Josef Pospíšil, 1960

Hrdina v románu Oskara Wilda *Obráz Doriana Graye*¹¹ dandysmus také nachází hned na počátku knihy a celý zbytek si ho užívá, až nakonec zjistí, že se z něj stala bezcitná kreatura. Wildův román je knihou, která se skutečně zabývá dandysmem a krásnem jako takovým. Obsahuje mnoho podnětných myšlenek a názorů. Autor dandysmus převádí do absolutna až odporna a klade si morální otázky, které porovnává s estetismem dovedeným do extrému. I v tomto románu využívá Wilde dandysmus jako prostředek skrze nějž se sám zamýšlí nad tím, kam až by mohl dandysmus dojít, kdyby byl důsledný podle teoretiků dandysmu.

Všichni tito autoři měli k dandysmu velmi blízko, většina z nich byla během svého života za dandy považována, ale jejich práce se svým obsahem nezajímají o dandyho samotného, nýbrž o situaci, či obraz, který autor nastavuje. Většinu románů a autorů podrobněji rozebírám v následujících kapitolách¹².

Lord Byron psal romantická díla¹³, která dandyho nepopisují, a přitom autor sám byl živoucím dandyem. Dokazoval to způsobem jakým vystupoval na veřejnosti i dojmem, který zanechával¹⁴. A stejně tak Victor Hugo autor mnohých románů, které taktéž vykreslují náladu Francie 19. století, které pro potřeby mojí práce neobsahují zaznamenání hodné informace, ale autor sám jistě stojí za zmínku. Viktor Hugo rád chodil do společnosti, do salónů a klubů a rád se hezky oblékal a nosil šperky, a přesto býval terčem posměchu „opravdových“ dandyů pro své ruce věčně špinavé od inkoustu¹⁵.

Do absolutně největších extrémů dochází spisovatel Huysmans se svým románem *Naruby*¹⁶. Myslím si, že by se tento odraz dandyho v literárním díle měl zařadit do zvláštní kategorie, jedná se o estetickofilosofickou úvahu. Hrdina se vymyká šedi dnů, je jím muž, který se rozhodl, zasvětit svůj život estetickým ideálům. Jeho život se stane honbou za absolutní dokonalostí, a to ve všech sférách života až do takové absolutnosti a absurdnosti, že to jeho samotného skoro zahubí. Kniha je napsána realisticky až naturalisticky. Podobný pohled nalezneme i ve *Svědcově deníku*¹⁷ od Sorena Kierkegaarda. Zde se opět jedná o přeteoretizovaný dandysmus, dotažený do nerealistického extrému.

Dalším okruhem pramenů jsou teoretické práce zaměřené na krásno, estetično či už přímo dandysmus. Chronologicky první prací tohoto typu je kniha Honoré de Balzaca s názvem

¹¹ WILDE, Oskar, *Obráz Doriana Graye*, překlad J.Z. Novák, 1971.

¹² Viz kap. 6. Zobrazení dandyho v dobových literárních dílech.

¹³ BYRON, George, Gordon, *Poutník z Albionu, výbor z díla*, překlad Hana Žantovská, vydavatelství Československý spisovatel, 1981.

¹⁴ Viz kap. 4. Vznik dandyho v Anglii a Francii.

¹⁵ Viz kap. 6. Zobrazení dandyho v dobových literárních dílech. Colbencová, *Dandysmus*, 2004.

¹⁶ HUYSMANS, Karl, Joris, *Naruby*, překlad Arnošt Procházka, 1993.

¹⁷ KIERKEGAARD, Soren, *Svědčov deník*, překlad Radko Kejzlar, 1994.

*Úvaha o elegantním životě*¹⁸, kde se autor pokouší teoretizovat nad životem umělce, elegantním životem, dobrými způsoby a mravy dobové Francie. Další kniha, která se zabývá výhradně dandysmem je od Julese Barbey d'Aurevilliho *O dandysmu a Georgi Brummelovi*¹⁹. Tato kniha patří k prvním životopisům George Brummella, je psaná velmi přístupnou formou a na nevelkém prostoru vystihuje celkový autorův pohled na dandy a jejich původ. Velmi zajímavá je poslední část, která vypráví příběh o předchůdci dandyů z dob Ludvíka XIV.

Dalším teoretikem estetična je Charles Baudelaire, který ve své knize *Úvahy o některých současnících*²⁰ obsáhl komplexní pohled na celý umělecký a kulturní svět, který ho obklopoval a v naprosto systematických úvahách popsal v krátkých článkách stručně a výstižně svůj pohled na něj²¹. Od Baudelaira jsem pro potřeby své práce použila ještě jednu povídku - *Fanfarlo*²², která je založena na principu hledání krásy v umělosti a ošklivení se přirozenému, což je velmi blízké nazírání Baudelaira na dandysmus.

Další teoretickou je Virginie Wolfová a dílo *Vlastní pokoj*²³, která svým naprosto specifickým, rázným a nekompromisním způsobem hodnotí, jak dandysmus, tak hlavně stav literatury v Anglii ženských autorek na počátku 20. století. To se může zdát časově daleko od tématu, ale autorka ve své literární kritice mluví hlavně o spisovatelích 19. století.

Velmi pozoruhodným autorem je Artur Breisky a jeho svazek *Kvinteseence dandysmu*²⁴. Je jediným teoretickým pojednáním o dandysmu, který do začátku 20. století vznikl v Čechách. Text není dlouhý, ale jedná se o ucelený pohled mladého autora, který otázku dandysmu vnímal jako aktuální téma, což je pro moji práci velmi zajímavé.

Dalším zdrojem byla sekundární literatura, kterou opět mohu rozdělit do několika skupin.

Nejdříve se jedná o pomocné přehledy, slovníky a encyklopedie. *Přehledné dějiny literatury*²⁵, *Stručné dějiny anglické literatury*²⁶, *Dějiny krásy*²⁷, *Proměny rodiny v evropské historii*²⁸, *Obrazová encyklopedie módy*²⁹ a *Stručný filosofický slovník*³⁰. Tyto knihy mi pomohly při vytváření základního přehledu o 18. a 19. století v prostoru západní Evropy a při

¹⁸ BALZAC, Honoré de, *Úvaha o elegantním životě*, překlad Otakar Nováček, Svatopluk Ježek, 1996.

¹⁹ D'AUREVILLY, Jules Barbey, *O dandysmu a Georgi Brummelovi*, překlad Catherine Kříčková, 1996.

²⁰ BAUDELAIRE, Charles, *Úvahy o některých současnících*, překlad J. Fialová, 1968.

²¹ Viz kap. 6 Zobrazení dandyho dobový v literárních dílech.

²² BAUDELAIRE, Charles, *Fanfarlo*, překlad Vladimír Žikeš, 2004.

²³ WOLFOVÁ, Virginie, *Vlastní pokoj*, překlad Martin Pokorný, 1998.

²⁴ BREISKY, Arthur, *Kvinteseence dandysmu*, 1993.

²⁵ BALAJKA, Bohuš, *Přehledné dějiny literatury*, SPN, 1995.

²⁶ BARNARD, Robert, *Stručné dějiny anglické literatury*, překlad Zdeněk Beran, 1997.

²⁷ ECCO, Umberto, *Dějiny krásy*, překlad Gabriela Chalupská, 2005.

²⁸ GOODY, Jack, *Proměny rodiny v evropské historii*, překlad Petra Diestlerová, 2006.

²⁹ KYBALOVÁ, L., HERBENOVÁ, O., LAMAROVÁ, M., *Obrazová encyklopedie módy*, 1973.

³⁰ KOL. AUTORŮ, *Stručný filosofický slovník*, 1966.

snaze o sledování vývoje určitých jevů.

Dále se jedná o knihy náležící k jednotlivým okruhům, kterými jsem se ve své práci zabývala. Budu-li postupovat chronologicky, začnu knihami pojednávajícími o 18. století, absolutismu, osvícenství a Velké francouzské revoluci. *Evropa a osvícenství*³¹ velmi jasným a srozumitelným způsobem vysvětluje principy, na nichž vzniklo osvícenství a jeho filozofické úvahy. Kniha *Francouzská galantnost*³² autorky Claude Habibové se zabývá mentalitou Francouzů v 18. a 19. století a popisuje vývoj jejich galantnosti, přístupu mužů a žen k sobě navzájem a vztah společnosti k milostným avantýrám a sexu. Autorka se velmi do široka rozepisuje, proč zrovna Francouzi byli ti, kteří byli v galantnosti vzorem pro celou Evropu. Kniha *Intelektuálové*³³ je průvodcem dějin filozofie, kde se autor zaměřuje na jednotlivé evropské filozofy, nahlíží na ně kritickými očima a hledá v nich příběhy člověka, ty pak dává do kontextu jejich díla. Zajímala mě především kapitola o Jean-Jacquesovi Rousseauovi, která je k tomuto osvícenskému mysliteli velmi kritická; a to hlavně v tom, jak dává do kontrastu Rousseauovy skutky s jeho myšlenkami. Další knihou, která obsahuje životní osudy velkých filozofických myslitelů, je *Průvodce evropským myšlením; osudy moudrých*³⁴. Velmi poučnou a zároveň stručnou a poutavou formou je vyložena kniha Daniely Tinkové *Francouzská revoluce*³⁵. Autorka smývá zažitá klišé a vysvětluje chod dějin v kontextech a na základě francouzské historiografie. Knihy, které se zabývají českým osvícenstvím a koncem 18. století, jsou sborníky k českému osvícenství *Post tenbras spero lucem*³⁶ a *Na prahu národní existence*³⁷.

Poslední kategorií jsou knihy, které se přímo zabývají dandysmem. První a velmi důležitá je kniha francouzské filozofky Françoise Colbenceové s názvem napovídající téma *Dandysmus; povinnosti pochybnosti*³⁸. Autorka se zajímavým způsobem zamýšlí nad životním příběhem prvního dandyho Georgem Brummellem. Hledá důvody jeho úspěchu na královském dvoře, rozebírá každou část jeho oděvu, jeho osobnosti. Možnosti, které měl a nevyužil a za pomoci pramenů rekonstruuje jeho životní příběh. Colbenceová své úvahy někdy přivádí do zbytečných extrémů a nutí tím čtenáře k zamýšlení se nad problémem. Autorka nahlíží na problém dandysmu pohledem filozofa a bere si filozofy na pomoc, což je

³¹ IM HOF, Ulrich, *Evropa a osvícenství*, 2001.

³² HABIBOVÁ, Claude, *Francouzská galantnost*, překlad Lena Arava-Novotná, 2009.

³³ JOHNSON, Paul, *Intelektuálové*, překlad Lucie Mertlíková, 1999.

³⁴ HALADA, Jan, *Průvodce evropským myšlením, Osudy moudrých*, 1996.

³⁵ TINKOVÁ, Daniela, *Francouzská revoluce*, 2008.

³⁶ LORMAN, Jaroslav, TINKOVÁ, Daniela, *Post tenbras spero lucem*, 2008.

³⁷ HROCH, Miroslav, *Na prahu národní existence*, 2000.

³⁸ COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, překlad Klára Vávrová a Lubomír Martínek, 2003.

velký rozdíl oproti mému zpracování. Mojí snahou je historickokulturní pohled. Nemohu ve všech případech přijímat její závěry a odůvodnění, a proto ve své práci hledám odpovědi na ty samé otázky, které se mohou více blížit realitě.

Objevila jsem několik článků, které reagují na vydání knihy *Dandysmus* od Colbenceové, ve většině případů se jedná o recenzi knihy a zároveň se autoři, které kniha velmi zaujala, pouštějí do hodnocení charakteru dandyho³⁹.

Autorka knihy *Česká dekadence*⁴⁰ z literárně teoretického hlediska rozebírá vznik a vývoj české dekadence na přelomu 19. a 20. století. Zahrnuje dobové myšlenkové proudy a dává je do kontextu s českým prostředím. Kniha obsahuje shrnutí všech ideologií a teorií, které v této době působily na české autory.

*Kapitoly z francouzské, italské a české literatury*⁴¹ je kniha Jiřího Pelána docenta Ústavu románských studií FF UK, kde v kapitole *Dandysmus jako kulturní fakt* autor píše o dandysmu stručně a výstižně charakterizuje jeho historický vývoj a hlavně ho zachycuje v dobové literatuře. Od stejného autora jsem použila ještě článek *Dandyovská estetika Artura Breiského*. Text je bohatý na literární zdroje a množství faktů, zabývá se tématem dandysmus v českých zemích a stručně nastiňuje životopis Artura Breiského.

*Gender a umění v 19. století*⁴² obsahuje stať o dandysmu a jeho vztahu k výtvarnému umění. *Od Grimmshausena k Dürrenmattovi*⁴³ je kniha literárního historika Jiřího Strimšíka, která se zabývá vývojem německé literatury v 19. století v kontextu národních hnutí a českých ohlasů. Z knihy *Život lorda Byrona*⁴⁴ od Andrého Mauroise jsem čerpala informace o životě a díle George Byrona.

Článek Jana Staňka, *Romantismus a dandysmus* uveřejněný v časopise *Estetika*⁴⁵ je zajímavou studií, která porovnává literární dandysmus s romantismem. Autor stručnými a výstižnými slovy popisuje dandysmus jako kulturní fenomén a dokazuje svá tvrzení citáty z děl anglických, francouzských a německých autorů 1. poloviny 19. století. Autor nachází styčné plochy pro oba umělecké směry a dokazuje jejich podobný původ, projevy i zánik.

³⁹ ŠLAJCHT Viktor, *Nejslavnější z hejsků*, Ébert-Zeminová, Cathérine, *Antinarcis a antihrdina*, 2004.

⁴⁰ BEDNÁŘÍKOVÁ, Hana, *Česká dekadence*, 2000.

⁴¹ PELÁN, Jiří, *Kapitoly z francouzské, italské a české literatury* 2000.

⁴² SCHREIBEROVÁ, Zuzana a kol., *Gender a umění v 19. století*, 2007.

⁴³ STRIMŠÍK, Jiří, *Od Grimmshausena k Dürrenmattovi*, 1994.

⁴⁴ MAUROIS, André, *Život lorda Byrona*, překlad Jaroslav Zaorálek, 1970.

⁴⁵ STANĚK, *Romantismus a dandysmus*, 2005.

3. Podmínky vzniku dandyho

18. století je startovacím můstkem změn století následujícího, „století dandyho“. V této kapitole mám za cíl popsat podhoubí vzniku dandyho. Ráda bych načrtla náladu doby, která vyprodukovala dandyho. Jsem si vědoma, že v mnohém je můj text zjednodušující, ale mojí snahou bylo naznačit všechny důležité aspekty, které přispěly ke vzniku mnou zkoumaného fenoménu. 19. století díky předchozím procesům je stoletím velmi živým a pulzujícím a to ve všech sférách lidské existence, mnoho vlivů nastartovalo děje, které přímo dodnes ovlivňují naši společnost a evropskou kulturu. Toto století umožnilo paralelní existenci myšlenkových, politických, uměleckých i vědeckých proudů a směrů, které si mnohdy i vzájemně odporovaly a jejichž pravdivost či smysluplnost potvrdil až čas.

Dandysmus patřil mezi ně, jednalo se o kulturně sociální fenomén doby, který se objevil na základě souhry určitých podmínek, díky nimž mohl existovat přes celé jedno století. Domnívám se, že konec 18. století poprvé vytvořil speciální podmínky, které předchozí doba neznala.

3.1 Filozofie

Klasicismus a filosofický proud osvícenství v 18. století přináší nové nahlížení na lidský život. Jeho základní myšlenkou je humanismus, ale je to jiný humanismus než v období renesance. Tento teoretický směr přináší nahlížení na člověka a jeho každodenní problémy, zamýšlí se nad sociální otázkou. Lepší svět je možný dosáhnout zkoumáním vlastní morálky, dodržováním pravidel a předpisů a hlavně použitím rozumu jako nejdůležitějšího činitele⁴⁶.

Za dva nejvýraznější myslitelé této doby jsou považováni Voltaire a Jean Jacques Rousseau. Oba tyto muži svými spisy a myšlenkami ovlivnili intelektuální i politický chod dějin v následujícím století. Ráda bych se proto o obou na tomto místě zmínila.

*Voltaire (1697 - 1778)*⁴⁷ se narodil v Paříži a vystudoval práva. Díky svému vyhnanství do Anglie se seznámil s anglickou společností. Anglická společnost 18. století byla uvolněnější, parlamentní a nábožensky tolerantnější než francouzská. Anglie stála na počátku průmyslové revoluce, vynalézání novinek pro ulehčení a mechanizaci práce probíhalo na plné obrátky, tzv. vědecký empirismus řídil práci mnoha vědců. Toto okouzlo i Voltaira, líbila se mu práce Newtona, který se snažil vše, co vymyslel i ověřit. A tuto zkušenost si Voltaire odvezl zpět s sebou do vlasti a jeho snahou bylo uplatňovat ji i v ostatních vědních disciplínách, kterými se

⁴⁶ BALAJKA, Bohuš, *Přehledné dějiny literatury*, str.58-65, Kol. Autorů, *Stručný filosofický slovník*.

⁴⁷ Viz Obrazová příloha 1, Ilustrace 1.

zabýval.

Voltaire se zajímal o širokou škálu oborů, měl rád matematiku, fyziku, umění, architekturu, literaturu, divadlo, historii a filosofii. Jeho velikým tématem byla svoboda. Vyčítal francouzské monarchii královský despotismus, bohatou aristokracii a netolerantní katolickou církev. Voltaire si přál právo na svobodné myšlení, žití, vyznání a vědecké bádání, snížení rozdílů mezi společenskými vrstvami na základě větší tolerance. Zbraně, kterými bojoval a chtěl bojovat měl být rozum a věda. Pomocí empirického výzkumu se dají dokazovat věci, které se pak uplatňují ve společnosti. Voltaire měl v sobě osvícenský optimismus. Vědci v této době silně a pozitivně věřili, že když všude bude vládnout rozum, bude svět lepší. Proto se snažili bojovat proti přežitkům z minulosti jako je fanatismus, pověry, či náboženská dogmata⁴⁸.

Pro tyto názory byl často Voltaire pronásledován, vyháněn, ale také navštěvován množstvím učenců, obyčejných lidí a dokonce byl v kontaktu s pruským králem Fridrichem II. a ruskou carevnou Kateřinou II.⁴⁹

*Jean-Jacques Rousseau*⁵⁰ (1712 - 1778) byl také osvícenským myslitelem, ale jeho myšlenky šly jinou cestou a sám osvícenství odmítl jako příliš intelektuální hnutí bez možnosti změny stavu. Rousseau pokládal vědění za základ, nesouhlasil s uspořádáním státu jako celku, jeho názory byly velmi politické, protisystémové a radikální. Dával státu povinnosti, ale i práva. Hlavním úkolem státu by mělo být vzdělávat a vychovávat své občany, ale za to by lidé byli vedeni k lásce ke svému státu. Stát má právo řídit myšlení svých občanů, když jim zabezpečí pohodlí života. „*Ti, kdo mají kontrolu nad názory národa, ovládají jeho činy.*“⁵¹ Jeho státoporné myšlenky vycházely z Platónovy Ústavy.

Byl první, kdo přišel s opačným názorem na pokrok než většina osvícenců. Rousseau hlásal návrat do přírody hlavně v dětství, kdy se utváří nový člověk. Nelíbila se mu přecivilizovanost měst a svázanost lidí v nich⁵². V přírodě viděl svěžest, spontaneitu, volnost. Chtěl, aby se lidé otužovali a sportovali. Uvědomil si, že lidské zdraví může být i psychického charakteru, tedy když budeme o svoji duši pečovat, nebudeme nemocní fyzicky, nabádal k

⁴⁸ Toto je důvod pro vznik Encyklopedie, byla všeobecná snaha vše popsat, pochopit, změřit, zvážit a existovala víra v osvětenější = jasnější = vědomější svět, že když toho lidé budou vědět hodně bude jim lépe.

⁴⁹ Halada, Jan, *Průvodce evropským myšlením, Osudy moudrých*, str. 96-118.

⁵⁰ Viz Obrazová příloha 1, Ilustrace 2.

⁵¹ Citát z Rousseauovy společenské smlouva citováno z knihy Johnson, Paul, *Intelektuálové*, kap. 1. Jean Jacques Rousseau.

⁵² Rousseau psal o vývoji lidstva od primitivních forem k městské společnosti, ale kritizoval, že zkulturnováním člověka dochází rozvoji jeho negativních stránek – sobectví, lakota, konkurence, tedy vychází z předpokladu, že lidská podstata je dobrá, ale je kažena civilizací.

sebezpoznavání, k vnímání svých pocitů a hlavně k uvědomění si sebe sama⁵³.

Rousseau věřil ve změnu stejně jako mnoho osvícenců a tato změna měla být dosažena politickým procesem⁵⁴.

3.2 Romantismus

Konec 18. století nepřináší pouze nové myšlenkové proudy, ale také změnu estetického vnímání některých jedinců či celých skupin lidí, což může mít své opodstatnění i v politických a sociálních změnách, které toto období v Evropě a hlavně Francii přineslo⁵⁵. 19. století přináší zvláštní důraz na krásno, estetično a umění, a to nejen v aristokratické společnosti. Vzdělaná společnost, což byla v čím dál tím větší míře i měšťanská společnost, nalézala základ vědění a poznání v umění a v hledání krásna. Podle mého názoru tato tradice vydržela po většinu 20. století, ale nejsem si jistá, zda se nám ji podařilo udržet dodnes. Přelom 18. a 19. století byla doba⁵⁶, kterou kulturně spoluutváří měšťanstvo i nastupující romantismus byl silně vytvářen jedinci intelektuály a umělci z měšťanského stavu, ne jen aristokracií, jak tomu bývalo v předešlých dobách.

Romantismus byl silně intelektuálně podepřen již zmiňovaným Jeanem Jacquesem Rousseauem. Základní pilíře byly vyřčeny v Rousseauově filosofii. Jeho návrat k přírodě a hledání sebe samého má romantismus jako základní charakteristiku. Vlastně se v mnohém jedná o opak předešlých uměleckých i vědeckých směrů: osvícenství a klasicismus. Osvícenský optimismus plný světla, které ozařuje feudální tmářství a vše zkoumá a nahlíží pohledem empirie; romantismus mění na individualistickou koncepci, která se obrací k dávné historii. Hledá své inspirace v hlubokém středověku, v jeho pohanských a rytířských dobách. Dívá se do budoucnosti právě přes historii, poprvé si klade za životní hodnotu národ. A stejně tak své inspirace nachází v lidovém prostředí. Ze všech inspiračních zdrojů čerpá pocitem, vášní a náladou; postoj romantika je čistě subjektivní nemá snahu objektivního nahlížení. Ale i při tom je to politický názor se snahou o proměnu světa⁵⁷. Romantik vyhledává opuštěná místa, hřbitovy, zříceniny a sám je zobrazován jako poutník rytíř.

Romantismus je umělecký směr, který se negativně vymezuje k názorům předchozího století. A stejným způsobem vznikl i dandysmus, také se snaží o vytvoření vlastní identity⁵⁸,

⁵³ Toto je intelektuálně přímá cesta k romantismu.

⁵⁴ JOHNSON, Paul, *Intelektuálové*, kap. 1,2.

⁵⁵ Viz níže podkapitola 3.4 Politika a společenské změny.

⁵⁶ V této souvislosti se nesmí zapomínat na politické dějiny na americkou, francouzskou i anglickou revoluci, na Napoleonovo tažení Evropou a na vzrůstající nacionální snahy v mnohých evropských zemích.

⁵⁷ Skrze poznávání historie vzniká úcta k vlastnímu národu a uvědomování si své národnosti.

⁵⁸ COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*.

také vychází ze starého⁵⁹, reaguje na úplně stejné podněty, ale vyhodnocuje je opačně než romantismus. Rozumovost místo citlivostí řeší ignorancí a arogancí, touhu po společnosti za účelem rozvoje a prospěchu celé společnosti řeší společenskostí účelovou pro vlastní požitek a utvrzování sebe sama ve své dokonalosti, což je v absolutním kontrastu s romantickou osamělostí. A město vnímá jako jediné místo možného žití pro jeho pulzování a společenské prostory a ne jako symbol pokroku, jako osvícenci a symbol sociálního marasmu, jako romantici. Zatímco příroda, která je vším pro romantiky, dandye vůbec nezajímá a město by ani za nic neopustili⁶⁰ výměnou za divočinu. Pro ilustraci přidávám zachycenou historiku o Georgi Brummellovi a jeho vztahu k přírodě. „*Když se Brummella po návratu z cesty do Lake District vyptávali, které jezero se mu líbilo nejvíce, musel se opět obrátit na svého lokaje: „Robinsone, které z těch jezer se mi nejvíce líbilo?“ „Myslím, pane, že to Windermerské.“ „To bude ono, Windermerské.“ ...hlubší opovržení krajinou, která byla srdci Angličanů tak drahá? A to ještě zívající Brummell dodal, že „jsou ta jezera stejně moc daleko od St.Jame's Street.““⁶¹*

Domnívám se, že dandyové byli stejně výjimečné a mimořádné osobnosti jako romantici, měli stejný výchozí bod, jednalo se o stejný společenský protest proti starým pořádkům, jen byli vzájemně v opozici. Ale zásadní rozdíl je ve viditelnosti jejich odrazu v dějinách, zatímco romantičtí spisovatelé, básníci, malíři a intelektuálové měli ve svém programu tvořit umění, tím pádem zachovávat hmatatelné výsledky své práce a hlavně v nich obsažené pocity a myšlenky, dandyové tvořili výhradně sami sebe. George Brummell byl svými současníky považován za neuvěřitelnou a nezapomenutelnou osobnost, ale nic, co po něm zbylo, nám jasně nevysvětluje proč⁶². Na rozdíl od lorda Byrona, kde máme hmatatelné důkazy jeho mimořádnosti ve světě literatury, ale i ve společenském životě a jeho dandyiství. A nejen lord Byron byl člověkem, který v jednom okamžiku dokázal být dandym i romantickým spisovatelem. Je tedy dost pravděpodobné, že tuto ambivalentnost tito výjimeční lidé necítili jako protiklad, proto musí oba umělecké směry vycházet ze stejného základu – pocitu ze stavu společnosti, jen konkrétní umělecký projev je opačný. A také se můžeme zamyslet nad tím, jak moc romantičtí autoři svůj život přibližovali tomu, o čem psali. Je přeci možné, že hlavní hrdina jejich románů se mohl potloukat divokou přírodou, zatímco autor rád zůstával v pohodlí města s jistotou, že každý večer bude moci navštívit salón, operu či kavárnu, a proto

⁵⁹ Staré = klasicismus, osvícenství.

⁶⁰ Viz. Brummell a jeho odchod z armády, odmítl opustit Londýn, když se jeho regiment měl přesunout do Manchesteru. COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str. 48-50.

⁶¹ COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str. 201.

⁶² Brummell například napsal knihu o tom čemu nejvíce rozumí o módě, ale neshledali ji zajímavou ani současníci ani následující generace, COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str. 123-4.

nesměl zapomínat na perfektně padnoucí oblek a společenské chování - zde v něm můžeme nalézt dandyho.

Je pravdou, že většina romantických spisovatelů se s dandysmem setkala a nějakým způsobem se s ním musela vypořádávat. A to nejlépe tak, že dandy zahrnují do románů, jako postavy, které byly zobrazovány jako muži protřelí „*společenská dravci*“⁶³, zatímco romantik si nesl vlastnosti naivity a dobrodušnosti. Základní charakteristiky dandysmu i romantismu se dají nalézt v Puškinově románu Evžen Oněgin, kde je dvojice hrdinů Oněgin-Lenskiij⁶⁴.

I přes zmíněnou protikladnost se dají najít mezi romantismem a dandysmem ztotožňující charakteristiky. Oba směry měly za cíl sebevyjádření, jen prostředky byly jiné. Zatímco dandy vytvářel pomíjivého sám sebe, romantik obviňoval svět ze zklamání svých nenaplněných tužeb, svém světobolu a nešťastné lásce. Prostředky, které oba používali, byly mnohdy totožné. Oba měli „*pocit převahy, prohlédnutí pružin světa*“⁶⁵ a světu kolem sebe se podle svých možností vysmívali určitou ironií a u dandyů až arogancí. Byl z nich cítit strach z průměrného, prostředního, obyčejného a ten se snažili překonávat buď svým žitím a vystupováním, či svým psaním, či jinou uměleckou tvorbou. Vlastnosti, které byly typické pro oba směry je pýcha, egoismus a vzpurnost.

*„Dandysmus stejně jako romantismus vyznačuje snaha zbavovat vlastní život bezvýznamnosti, hluchých míst, je druhem opojení, ale opojení založeného na vládnutí okolnostem, nikoliv na unášení okolnostmi, podléhání jim, které je vlastní romantismu.“*⁶⁶

3.3 Dandysmus nová modernost

Dandy byl člověk, jenž reagoval na situaci, která nastala ve společnosti, v níž žil. Byl člověkem vnímavým, citlivým ke své době, umějící vytušit aktuálnost a modernost. Dandy fungoval jako ryba, která všemi svými póry nasaje vodu, v níž se pohybuje, vyfiltruje z ní modernost a zbytek zas vyplivne, je tedy absolutní součástí své doby, jejího myšlení. A to je důvod, proč byl dandysmus tolik populární, proč se dokázal rozšířit tak rychle v celé společnosti po celé Evropě. Bylo to proto, že opravdoví dandyové – jedinci, byli tvůrci, dokázali vystihnout náladu doby, módu, aktuálnost, i přestože měli mnoho kritiků, měli daleko více následovníků a pokračovatelů, to možná i z toho důvodu, že nabízeli vzor, model pro své okolí, protože ne každý uměl a umí být kreativní a tvůrčí a jít proslapanou cestičkou je vždy příjemnější a jedná-li se o cestičku, která se shoduje s náladou doby je tento směr ještě

⁶³ STANĚK, Jan, *Romantismus a dandysmus*, str. 42.

⁶⁴ Tamtéž, str. 42-43.

⁶⁵ Tamtéž, str. 48.

⁶⁶ Tamtéž, str. 56.

atraktivnější. A proto i tady platí, že ne každý, kdo se oblékal jako dandy byl dandy, protože dandysmus stejně jako jiný umělecký směr byl životní názor, nejen vizuální podoba.

Dandysmus se během 1. poloviny 19. století šířil po Evropě a stal se velmi aktuálním tématem pro umělce a literáty žijící ve velkých městech. Nejednalo se jen o západní Evropu, kde bylo dandyů samozřejmě nejvíce, ale tento trend se rozrostl i do Německa, Polska, Ruska a velmi okrajově do Habsburské monarchie. Centrem a místem zrodu byl Londýn a hned následně Paříž a ostatní větší francouzská a anglická města. Odtud se inspirace dandysmem šířila dál, a to buď tím způsobem, že někdo tato města navštívil například při studiích, či muži inspirovaní estetikou-vzhledem dandyů, ale zároveň i romantickými idejemi, cestovali po Evropě a navštěvovali romantická a pro romantismus symbolická místa.

3.4 Politika a společenské změny

18. století se často charakterizuje jako století absolutistických monarchií. Ty evropské státy, kde se absolutistický způsob vlády neobjevil dříve, se ho pokoušely aplikovat nyní. Nejjednodušeji řečeno se jednalo o lepší organizaci byrokratického aparátu monarchie. Panovníci měli snahu důkladně kontrolovat svá území pomocí svých úředníků. Jednalo se o dobu, kdy se nastoloval všeobecný pořádek a systematizovalo se vládnutí: mapovala se půda, komu patří kolik a kolik za ní odvádí panovníkovi na daních, mapovalo se území a zaznamenávalo se do katastrů, sčítali se obyvatelé a zjišťovali se počty věřících podle vyznání⁶⁷. Panovník se snažil centralizovat svůj stát, všechny správní a byrokratické nitky měly směřovat do jednoho centra. Byla snaha o sjednocování úřednických knih, způsobech záznamu a monarchie ve svém vlastním prostoru i se svými nejbližšími sousedy měly snahu o sjednocování měř, vah. Státy rády uplatňovaly merkantilistickou hospodářskou politiku, která byla namířena pro rozvoj vlastního státu tím, že měli obchodníci, co nejvíce vyvážet a co nejméně dovážet a naopak pro cizí obchodníky byla nastavována vysoká cla.

Absolutismus má i svůj osvícenský rozměr. Stejná motivace mít vše pod kontrolou vedla panovníky k zavádění školní docházky či jinému vzdělávání obyvatel. Poprvé v dějinách dochází panovníci k tomu, že stojí za to investovat do vzdělávání občanů, protože vzdělanější obyvatelstvo je pro stát prospěšnější, ale také lépe ovladatelnější a kontrolovatelnější⁶⁸.

Umění číst a psát jako všeobecná znalost značně společnost ovlivnila. Lidé si umí přečíst výnosy panovníka a noviny, kde získávají všichni obyvatelé jednoho státu stejné informace,

⁶⁷ I přestože třicetiletá válka a Tridentský koncil mnohé vyřešily a zchladily toto téma, v 18. století nebyla většina evropských států nábožensky tolerantní.

⁶⁸ Voltaire byl jedním z intelektuálních podněcovatelů této myšlenky i pro několik evropských panovníků.

osvětlení různých událostí, prohlášení a výzvy, ale na druhou stranu se lidem začaly do rukou dostávat různé propagační letáky a ideové brožury, které jim mohly rozšiřovat obzory. A tím dochází k politizaci společnosti jako celku, lidé se díky tomu stávají informovanější a utvářejí si své vlastní či přebírají cizí politické názory. Informace se také lehčeji a rychleji dostávají z center do vzdálenějších míst. I v menších městech vznikaly nové podniky – kavárny a čítárny novin, kde se živě diskutovalo o politických problémech, nejednou byly kavárny označovány za místa hříchu u světskosti⁶⁹.

Paralelně s kavárnami se v Evropě začínají objevovat společenské salóny a kluby jako místa setkávání aristokratů, vzdělanců a umělců. V první polovině 18. století se salóny zaměřovaly především na literaturu, což se v druhé polovině mění a více se mluví o politice, společenských problémech či vědě, což svědčí o politizaci společnosti. Salón obvykle vedly ženy – aristokratky a každý salón měl svoje téma, podle něhož jej navštěvovali hosté, či tam byli zváni neurození zajímaví intelektuálové, vědci a umělci. Salóny měly svou důležitost právě setkáváním zajímavých osobností doby, setkávali se zde osobnosti, které později vytvářeli myšlenkové podhoubí 18. století. Diskutovaly se zde problémy, většinou zde nebyly vyřčeny velké myšlenky či analýzy, ale docházelo ke konfrontaci názorů vzdělanců, o čemž pak diskutovala ostatní společnost⁷⁰. Na podobném principu fungovaly kluby, ale s tím rozdílem, že tam neměly přístup ženy a často ani neurození muži.

18. století přineslo i nový tajný řád Svobodných zednářů, který vytvářel prostor pro setkávání zajímavých a důležitých osobností doby – politiků, vědců, umělců a díky tomu docházelo ke konfrontaci názorů⁷¹.

I kavárny, salóny a kluby prodělaly svoji přeměnu, a to na konci 18. století, kdy se začal měnit obsah hovorů intelektuálů, kteří se zde scházeli. Vypuknutí Velké francouzské revoluce a následná vláda Napoleona přinesla mnoho politických, kulturních, sociálních a organizačních změn nejen ve Francii. Do té doby nikde nedošlo k přerušení monarchistické tradici rychleji a nevratněji. Francouzská revoluce nevratně přeměnila francouzskou společnost, vyhnala aristokratickou rokokovou nudu a nahradila ji vědomím, že žádná sociální skupina není nedotknutelná⁷². I když se nerealizovala vize svobody, rovnosti a bratrství a hospodářské podmínky se o moc nezlepšily, měšťanská společnost si uvědomila, že je svébytným stavem, který má svůj způsob moci, který může uplatňovat, což ještě několikrát

⁶⁹ STENDHAL, *Červený a černý*.

⁷⁰ HALADA, Jan, *Průvodce evropským myšlením*, str. 84 – 100; BADINTEROVÁ, Elisabeth, *XY, o mužské identitě* str. 21-23.

⁷¹ ORT, P. *Svobodné zednářství*, kap. 1.1.

⁷² TINKOVÁ, Daniela, *Francouzská revoluce*, str. 19-49.

během 19. století ukázala⁷³.

Revoluční myšlenky se z Francie šířily pomocí knih, letáků, obchodníků, studentů, vyhoštěnců a v neposlední řadě i Napoleonových vojáků. Spojení Rousseauových myšlenek, zkušeností revoluce s německou národní rétorikou vytvořilo výbušnou směs, která během 19. století vybuchovala v různých evropských městech, územích a státech⁷⁴. Jedna revoluce motivovala další a následovaly po sobě po celou první polovinu 19. století, což vyvrcholilo jarem národů v roce 1848⁷⁵.

Dandysmus nebyl ničím politické hnutí, ale ke své existenci určitou změnu poměrů potřeboval. Při uvolnění společnosti od cenzury, od státního a církevního dozoru, od velkých daní, při národním uvědomění a s částečným hospodářským růstem vzniklo prostředí, které bylo připravené na příchod dandyho. Dandy byl nadstavbovým fenoménem, společnost, která řešila základní uvědomění si sebe či ekonomické otázky nemohla vytvářet floutka, který pro společnost dělá jen to, že ji zkrášluje svojí přítomností⁷⁶.

3.5 Kulturně sociální podhoubí

Díky vzdělancům a vzdělání, které se lidem dostávalo, začínali lidé o sobě uvažovat jako o jednotlivcích, kteří mají svá práva a nejsou pouze poddanými, tedy majetkem krále či Boha. Tento pocit byl postupně vnímán všemi společenskými vrstvami, nejen vzdělanci. Dalším cyklicky se opakujícím problémem byla nespokojenost poddaných se svým omezujícím postavením, který mnohdy a mnohde rozdmýchával přímé střety.

Důležitým momentem je i růst významu měšťanstva. Díky postupující industrializaci dochází k bohatnutí a zvyšování počtu střední třídy, která se začíná stávat důležitou kulturní součástí společnosti konce 18. a 19. století. Městská společnost nebyla novinkou, už od středověku se stávala politickou silou, ale až novověk a kapitalistická výroba přináší její moc a sílu.

Hybným momentem pro městskou společnost je i aristokratická společnost, která je tou dobou bohatá a znuděná a svázaná ve svých vlastních konvencích, pravidlech a zvycích, že se z jedné strany jedinci nemohou volně nadechnout a projevit názory, ale zároveň mají značné množství volného času, se kterým neumějí naložit, a proto se často chovají rozmařile, znuděně a krutě⁷⁷. I to je důvod proč se objevují skulinky průchodu mezi vysokou aristokracií

⁷³ Revoluce a státní převraty v letech 1830, 1848, 1852 a 1871.

⁷⁴ Řecko, Rusko, několikrát Francie, Německo, Rakouská monarchie, Itálie a další.

⁷⁵ Viz Obrazová příloha 1, Ilustrace 3.

⁷⁶ Viz kap. 7 Dandyové v Čechách.

⁷⁷ Dobový doklad tohoto chování nalezneme v románech: LACLOS, Pierre-Amboise Choderlos de. *Nebezpečné známosti*, SADE, Donatien Alphonse Francois de. *Justina čili prokletí ctnosti*.

a měšťanstvem, je to snaha zahnat nudu⁷⁸, „*Od té chvíle, kdy dvoje staré pergamenové knihy již pozbyly významu, kdy nemanželský syn bohatého majitele lázni a člověk nadaný mají stejná práva jako hraběcí syn, můžeme se vzájemně lišit jen svou vnitřní cenou.*“⁷⁹ Tato Balzacova myšlenka vystihuje změnu, kterou přinesla Velká francouzská revoluce a anglický kapitalismus; ekonomické a právní přiblížení obou stavů přináší sjednocování v jejich vzhledu a vnějších projevech, proto své místo získávají ideologie a nové myšlenkové proudy.

I měšťanstvo mění svůj život. Je běžné, že se měšťanské ženy i muži stávají dohlížiteli nad domácími pracemi a ne jejich vykonavateli, mají také více volného času, než tomu bylo v minulosti. Děti, a to i dcery měšťanů, jsou posílány do soukromých škol, protože patří k bontonu, že dívky a vlastně celá společnost umí číst a psát. A díky tomu se měšťané stávají konzumenty literatury. Produkce literatury této doby se mnohonásobně zvyšuje, existuje více čtenářů⁸⁰ i autorů. Objevují se cestopisy, mravoučná pojednání pro ženy i muže a braková literatura, což je literatura nízké úrovně, která je nejčtenější. A také vzniká nová literární forma: román. Román je literární žánr, který byl určen pro městský stav. Informoval o životě a zvycích aristokracie, ale hlavně byl mravoučný, popisný a ze života. Čtenářům dával jasný návod k žití⁸¹.

⁷⁸ To je důvodem pro prostor a moc, který získal tzv. první dandy George Brummel, viz. 4 Kapitola vznik dandyho v Anglii a Francii.

⁷⁹ BALZAC, Honoré de, *Úvaha o elegantním životě*, str. 38.

⁸⁰ Vznikají veřejné čítárny a knihovny, možnost číst mají i ostatní sociální skupiny jako služebnictvo či dělníci.

⁸¹ BAENARD, Robert, *Dějiny anglické literatury*, kap. 7-11.

4. Vznik dandyho v Anglii a Francii

Jak vlastně vzniklo slovo dandy? Existuje hned několik možností jeho významu. První vychází z francouzského slova „**dandin**“ – hloupý, pošetilý, tulpas. Druhá možnost je odvozenina od slova „**dandiprat**“ (dandyprat) v anglickém jazyce označující trpaslíka, pidimužíka. Třetí a nejčastější výklad je odvozen od slova „**dandelion**“ či francouzského dent-de-lion, pampeliška, v doslovném překladu „lví zub“, „*čímž se anglický dandy dostal do souvislosti s francouzským lvem.*“⁸². Čtvrtá možnost pochází ze skotštiny a to ze zdobněliny slova **Jack-a-dandy**, což znamená hanlivé označení domýšlivců. Poslední výklad pochází z etymologického slovníku anglického jazyka jako varianta slova **Andrew**, což je odvozenina od řeckého Andreas a znamená lidský, mužský⁸³. Tak či tak se slovo dandy objevilo na anglickém či francouzském královském dvoře v průběhu 18. století a velmi rychle se rozšířilo v nejvyšších kruzích těchto zemí⁸⁴.

Není vůbec překvapivé, že se dandy jako sociokulturní fenomén objevil poprvé v Anglii. „*Dandysmus není výplodem lidské vůle, je důsledek určitého stavu společnosti dávno před Brummellem...*“⁸⁵ Anglie⁸⁶ 18. století byla hospodářsky nejvyspělejší zemí světa. Byla to země, kde vládl politický a náboženský klid oproti ostatním evropským monarchiím. Svoje politickosociální bouře si odbyla o století dříve⁸⁷. Na trůně seděl panovník z Hannoverké dynastie⁸⁸, který se o svou moc dělil s parlamentem⁸⁹. Oficiálním náboženstvím byla anglikánská církev, která ideologicky nebránila osobním snahám o zbohatnutí jednotlivce⁹⁰. Svoji důležitou úlohu zde hrál zahraniční obchod v koloniích a s tím spojený rozvoj

⁸² COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str. 9-36.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Musíme uvažovat, že francouzský a anglický dvůr se odnepaměti neustále sledovaly. Nebylo ničeho, na co by jedna či druhá společnost nereagovala. Nebylo nezvyklé, že některé osoby z vyšších kruhů během svého života vystřídaly své působení, jak v Paříži či Versailles, tak v Londýně. Proto i při hledání původu slova dandy si nemůžeme být jisti, kde bylo poprvé použito, zda v Anglii či ve Francii.

⁸⁵ D'AUREVILLY, *O dandysmu a Georgi Brummelovi*, str.33.

⁸⁶ Od roku 1707-1800 Království Velké Británie spojení Anglického království a Skotského království, roku 1801 vzniká Spojené království Velké Británie a Irsko.

⁸⁷ Anglie byla bohatá země se silnými obchodními společnostmi. Angličtí kupci obchodovali se zbožím dováženým z kolonií. Vznikal spor mezi panovníkem snažícím se o absolutistickou vládu a obchodnickou šlechtou a obchodníky. Mezi lety 1640-60 probíhala tzv. Anglická revoluce při níž byla svržena vládnoucí dynastie, král byl popraven a byla nastolena republika v jejíž čele vládl lord protektor – Oliver Cromwell. Země zpřetrhala dosavadní feudální vztahy a ustanovila nové podmínky pro podnikání, které vedly se ke kapitalistickému hospodářskému rozvoji země. Po roce 1660 byla Stuartovská dynastie opět nastolena. Roku 1688 proběhla tzv. Slavná revoluce, která zlikvidovala poslední snahy o absolutistickou vládu v zemi a nově nastoupivší panovník Vilém III. Oranžský nastolil vládu ve spolupráci s parlamentem a z Anglie se stává konstituční monarchie.

⁸⁸ 1714 nastupuje Hannoverká dynastie na Anglický trůn - Jiří I.

⁸⁹ Od 18. století má Anglie posléze Velká Británie své slavné a důležité ministerské předsedy, kteří se aktivně spolupodílejí na vládě a směřování země.

⁹⁰ Max Weber a jeho teorie protestantských států a kapitalismu.

kapitalismu. Anglie byla země s příznivými podmínkami pro vymyšlení nových vynálezů, které mohly člověku ulehčovat práci, ale hlavně byla zemí, kde se tyto novinky zaváděly do výroby. Jednou z těchto novinek je vynález spřádacího stroje a nové uspořádání práce do manufaktur v textilním průmyslu, čímž dochází k zefektivnění činnosti a větším výnosům. A pro toto všechno můžeme mluvit o Anglii jako o místě, kde vzniká průmyslová revoluce, která se v 19. století přelila i do ostatních zemí Evropy.

O této náladě v zemi, která se nebojí nového, se zmiňuje i Voltaire⁹¹. Roku 1726 zde žil a tvrdí, že je Anglie zemí osvobozenou od náboženských svárů, názorově tolerantní a plná vědců, kteří vynalézají vynálezy, které posunují společnost dál a napomáhají k jejímu rychlejšímu rozvoji⁹².

4.1. George Brummell

Je samozřejmé, že se dandy neobjevil z ničeho nic, bez toho, že by neměl své předchůdce⁹³. Každý teoretik dandysmu hledal dandyho v dějinách, někteří ho nacházeli v antice v císaři Nerovi jiní ve středověkých panovnících či u kardinála Richelieua. Tito předchůdci zcela neodpovídali kategorii dandy se vším všudy, obsahovali pouze některé z dandyho charakteristik⁹⁴.

Na tomto místě je nutné zmínit se o slavné postavě prvního dandyho – Georgi Brummellovi⁹⁵. Brummell se narodil 7. června 1778 v Londýně. Jeho otec byl sekretářem lorda Northa, bývalého ministerského předsedy⁹⁶ a jeho dědeček byl cukrář. Brummell tedy nepocházel z aristokratické společnosti, ale i přesto se stal význačnou osobností na dvoře budoucího krále, což svědčí o náladě vysoké společnosti této doby.

Setkání Brummella a regenta Jiřího⁹⁷ je zaznamenáno v několika verzích, některé jsou více romantické jiné méně. Regent měl být na procházce v Green parku, kde dostal chuť na sklenici mléka, proto se zastavil na jedné farmě, kde se setkal s Brummellem a ten mu učaroval. Jiné verze mluví o tom, že byl Brummell budoucímu králi představen ve Windsoru či byl přiveden ke dvoru přáteli svého otce⁹⁸. Tak či tak si ho regent Jiří velmi záhy oblíbil a

⁹¹ HALADA, Jan, *Průvodce evropského myšlení*, str. 94-96.

⁹² Např. Izák Newton, James Watt, Francis Bacon, Thomas Hobbes, John Lock.

⁹³ Např. Barbey D'AUREVILLY ve své Studii o svádění, která je součástí knihy *O dandysmu a Georgi Brummellovi*, či BAUDELAIRE, Charles, *Úvahy o některých současnících*, str 611-614, BREISKY, Artur, *Kvintesence dandysmu* aj.

⁹⁴ Podrobný popis dandyho níže viz kap. Kdo je dandy.

⁹⁵ Viz Obrazová příloha 1, Ilustrace 4.

⁹⁶ V letech 1770-1782.

⁹⁷ Viz Obrazová příloha 2, Ilustrace 5.

⁹⁸ COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str. 48.

jmenoval ho čestným rytířem a kapitánem husarského oddílu, což Brummellovi otevřelo cestu ke dvoru. Počal být zván do salónů, na plesy, večere a do společnosti vůbec. Ale ve chvíli, kdy se pluk posunul do Manchesteru, odešel Brummell z armády, protože se odmítl pohnout z Londýna. Zde se setkáváme již s brummellovským dandysmem. Bez města a společnosti nemůže dandy existovat, proto nešlo aby se přesunul se svým oddílem.

Mezi lety 1799-1814 se stal opravdovým vládcem Londýna a dvora. Pro své současníky, ale i následovníky byl významnou osobností. Byl mužem, který udával tón módy, elegance a vkusnosti na počátku 19. století v Anglii a jeho vliv se přesunul i přes kanál do Francie. Tento člověk měl vrozený cit pro eleganci, decentnost a vkusnost. Mluví se o něm jako o arbitru elegantiarum⁹⁹, tedy o tom, kdo udává módu, vkus a eleganci.

Jeho silnou zbraní bylo nerovné přátelství s regentem. Budoucí král Jiří¹⁰⁰ se Brummellovi jeho stylu oblékání a vystupování tolik obdivoval, že chodíval za Brummellem domů a hodiny sledoval, jak se připravuje do společnosti, a poté se podle tohoto receptu snažil řídit, ale jeho vzhled nikdy neměl takovou lehkost a eleganci jako samotný Brummell. což mu často dával dandy najevo. Brummell se budoucího krále nebál a jeho snahy o nápodobu jízlivě komentoval, většinou svými výroky šokoval celou společnost¹⁰¹, někdy jeho drzost překračovala únosné hranice, a to byl pravděpodobně jeden z důvodů, proč upadl v nelibost a zřejmě vedl k celkovému pádu¹⁰². Jak zmiňuje Colbenceová, drzost a jízlivost je vlastně jeho šaškovství ve vysoké společnosti, možná je to jeden z důvodů, proč si ho aristokratická společnost tolik oblíbila. Byl tím, kdo přišel a šokoval, překvapoval, urážel a tím bavil znuděnou aristokracii¹⁰³. Vlastně se jeho jízlivé poznámky staly natolik důležité, že je jednotlivci přejímali a ztotožňovali se Brummellovými názory stejně jako se ztotožňovali s jeho přístupem k módě. Některé komentáře se objevovaly v soudobém tisku, ve kterém byl Brummell skoro denně zmiňován. Brummellovo heslo bylo „*zůstat dokud nešokujete*“¹⁰⁴, proto byl pořád na odchodu.

Zároveň však byl natolik sebevědomý a sebestředný, aby si uvědomoval své postavení a dokázal se v něm bezpečně a neomylně pohybovat. Jeho kouzlo bylo v tom, že vnímal módu velice precizně a přirozeně. Dokázal se holit a česat celé hodiny. Měl přesný recept, jak má být upraveno prádlo a oblečení, než si ho na sebe oblékl. A ještě přesnější postup měl pro

⁹⁹ Tento pojem je znám už z antického Říma, někteří císaři měli své poradce pro módu – např. Arbitr Petronius na dvoře císaře Nerona.

¹⁰⁰ Viz Obrazová příloha 2, Ilustrace 6.

¹⁰¹ D'AUREVILLY, *O dandysmu a Georgi Brummellovi*, kap. XI.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str. 104-140.

¹⁰⁴ Tamtéž str. 129.

samotné oblékání. Absolutním vrcholem jeho toalety byla vázanka. Uvázat si dobře kravatu uměl jen on, za to byl obdivován a kritizován zároveň. Kravata je vlastně jeho jediným dlouhodobým přínosem do světa módy.

Brummellovým cílem nebyla extravagance či zviditelňování, nechtěl být tvůrcem novinek a novot. Naopak! Snažil se o absolutně dokonalou průměrnost, nepřál si, aby se za ním obyčejný Angličan otočil. „*Pohrává si s pravidlem, a přitom je respektuje*“.¹⁰⁵ Odmítal přešlechtěnost, přezdobenost, vlastně to, jak byl dandy zobrazován v karikaturách, to nemělo s Brummellem nic společného. Vybral si strohý střih, oprostil se od všech krajek a volánků, volil kovové barvy jako je šedá, modrá, bílá. Jeho oděv byl vlastně oděv měšťana, ale nošený s neuvěřitelnou elegancí, dokonce v sobě nesl i politické poselství i když jistě ne vědomé. Brummell svým životním postojem, jednáním s lidmi i svým oděvem projevoval absolutní rovnostářství. Byl schopen stejně urazit krále jako lorda či měšťana. A jeho oděv byl ztotožněním přicházejícího nového, odrážel v sobě dobu, kdy se vše začíná zjednodušovat a zrychlovat. Jeho oblek byl strohý, jednobarevný, nerozlišující speciální statut, a právě tím byl rovnostářský. A přesto byl výjimečný a jedinečný, a to svojí absolutní dokonalostí. A hlavně byl následován za svého společenského života i po něm.

Jeho patnáctileté kralování v čele anglické aristokracie skončilo velikým zadlužením. Brummell si užíval života, velké peníze investoval do svého oblékání, ale i do věcí, kterými se obklopoval. Rád chodil do klubů a salónu, do divadel a nechával se zvat na večere, plesy a jiné společenské události, ale nikdy nepracoval. Nevydělával žádné peníze a přitom velmi utrácel, pil, jedl a hrál karty. Své hospodaření založil na darech od přátel či obdivovatelů, ale jeho dluhy narůstaly a příznivců ubývalo. A proto se rozhodl utéct před svými věřiteli. Odešel do francouzského Caen a poté do Calais. Zde ho navštěvovali přátelé z minulých dob či obdivovatelé, kteří se o něm doslechli a toužili ikonu módy spatřit na vlastní oči. Speciálně pro něj byl v Calais zřízen úřad, ale jen na dva roky. Brummell nebyl ochotný a schopný chodit do práce a plnit povinnosti. Poslední léta svého života prožil v bídě a postupném zapomnění, zemřel roku 1840¹⁰⁶.

Brummell byl tím kamínkem, který rozvířil hladinu módy své doby. Možná měl na svou dobu neuvěřitelnou empatii, že uměl vytušit náladu přicházející elegance, která přestávala rozlišovat speciální sociální statusy a vzhled módy byl řízen spíš měšťanstvem, které jej zjednodušilo a učinilo praktickým. Brummell byl inspirací pro mnohé své současníky, kteří ho kopírovali a tím dandysmus zachovávali jako trend. „*Brummellův život je nedostizitelný, i*

¹⁰⁵ Citace Charlese Baudelaira, PELÁN, Jiří, *Dandysmus jako kulturní fakt*, str. 102.

¹⁰⁶ COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str.207.

pokud jej chápeme hlavně jako příklad nevidaného společenského povznesení. V jeho úspěchu není úpornost ani lačnost, žádné počítání, jen okouzující samozřejmost.“¹⁰⁷ Brummell byl tím, kdo vzbuzoval reakce, a to jak pozitivní tak i negativní. Brummell i ostatní dandyové se stávali terčem posměchu a ne jeden karikaturista si je vzal na mušku. Na tomto místě bych ráda uvedla i dobovou kritickou reakci literáta Stendhala: „*Král módy Brummell, „ta nejpodivuhodnější existence, jakou zplodilo 18. století.*““¹⁰⁸

4.2. George Gordon Noel Byron

Další výrazná osobnost důležitá pro vývoj dandysmu v Evropě, přichází o něco málo později než George Brummel. Jedná se o slavného romantického básníka lorda George Byrona¹⁰⁹. Lord Byron se narodil 22. ledna 1788. V průběhu dětství zdědil rodinný majetek a získal svůj titul. Otce nepoznal a měl velmi zvláštní vztah ke své matce, která se ráda bavila a malého Byrona vystavovala nepříjemným okamžikům od jeho dětství. Po studiu na Cambridge trávil svůj čas v Londýně, poznával aristokratickou společnost v čele s Georgem Brummellem a jeho obdivovateli, zažíval dobové zábavy a získával si pověst. Byron byl muž, který zářil svým talentem, díky němuž byl společností velmi uznáván a obdivován, ale zároveň ji výrazně pohoršoval svým nevázaným životem, který vedl; nestandardními vztahy, svojí prudkostí a vášnivostí. Dokonce i jeho dílo obsahovalo tuto dvousečnost, někdy bylo milováno, někdy zatracováno.

V roce 1809 opustil Anglii a vydal se na svoji první cestu po Evropě, při níž navštívil Portugalsko, Maltu, Albánii a Řecko. Poté se do Anglie vrátil ještě na několik let, ale když ji v roce 1816 znovu opustil, již ho nepřivedlo nic nazpět. Procestoval celou Evropu, navštívil Belgie, Švýcarsko, Francii, v Itálii žil několik let a zemřel v Řecku v roce 1824 v pouhých 36 letech¹¹⁰.

Byron byl osobnost plná rozporů a protichůdných pocitů a hlavně jejich projevů. Byron oproti Brummellovi nebyl dandy tvůrce. Byl literární génius své doby; obrovská osobnost, o němž si vyprávěla polovina Evropy. Osobně se zabýval vším možným, od literatury přes filozofii až k politice a ve všem chtěl být nejlepší. Měl ve své povaze cílevědomost, proto obdivoval velké muže jako například svého současníka Napoleona.

Svět módy nevytvářel, což neznamená, že by nechtěl. Byron přijímal co bylo zrovna v

¹⁰⁷ STANĚK, Jan, *Romantismus a dandysmus*, str. 42-43.

¹⁰⁸ COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str. 65.

¹⁰⁹ Viz Obrazová příloha 2, Ilustrace 7.

¹¹⁰ MAUROIS, André, *Život lorda Byrona; Byron, George, Gordon, Poutník z Albionu, výbor z díla*, str. 8- 30.

Londýně v módě, tedy brummellovský dandysmus. Nebyl estetický teoretik, jen poslušný dandy, který „prvnímu“ dandymu skutečně záviděl jeho nekončící úspěch ve společnosti a modernost, která utvářela vzhled a estetiku desítek lidí v Londýně. Chtěl být jako on. Ne, že by neměl Byron společnosti co nabídnout, ale jeho veřejné konstruování sebe samého, bylo ovládáno Byronovými výkyvy nálad a pocitů, chyběl mu dandyovský stoický klid a chladnost. Byronovu rozporuplnost a houževnatost vyjádřil Stendhal v textu *Byron v Itálii*: „*V geniálních okamžicích obdivoval Byron Napoleona a ve chvílích, kdy byl zrovna dandy, toužil po tom stát se Brummellem.*“¹¹¹

I přesto, že se tak sám necítil, stal se Byron symbolem dandysmu po celá třicátá léta v Evropě, hlavně ve Francii, právě díky svému cestování, při němž šířil dandysmus po místech, která navštívil. Pravděpodobně dandysmus rozšiřoval jen kouzlem své osobnosti, nedomnívám se, že by to pro něj byla programová záležitost, ale společnost, kterou na svých cestách potkal byla jeho chováním a vzezřením natolik okouzlena, že se ho snažila napodobovat stejným způsobem jako on napodoboval Brummella¹¹².

¹¹¹ COLBENCEOVA, Françoise, *Dandysmus*, str.65.

¹¹² Viz kap. 5 Kdo je dandy.

5. Kdo je dandy

Z toho, co bylo výše zmíněno je patrné, že dandy je produktem kulturně sociálního stavu společnosti. Jedná se o projev, který vzniká jako odpověď na poptávku určité doby, místa, ekonomické vyspělosti. Domnívám se, že je možné, aby obdobné podmínky znovu nastaly, a proto se může v průběhu času stát, že dandy znovu vznikne a zase zmizí po uspokojení poptávky¹¹³.

Ale zároveň jsem si vědoma schizofrenie textu. Snažím se popsat neklasičtější projevy dandyů, ale jako příklady mužů, kteří dandyi byli, předkládám takové osobnosti, které něco takového popírají svou bytostí a komplikovaností. Neobsahují i obsahují nejzřejmější charakteristiky dandyho. Jak je to možné?

Byl tedy dandy postava neexistující či neuchopitelná? Jedná se snad o zaznamenanou ideu dandysmu, kterou vytvořili literáti a estetiци? Domnívám se, že ne. O reálné existenci dandyů je obrovské množství zmínek, až to vyvolává pocit, že bez dandyů by 19. století umělců nevypadalo a nevytvořilo, to co všichni tak notoricky známe.

Při zkoumání tohoto fenoménu jsem zjistila, že je několik možných způsobů, jak se dají dandyové vnímat a rozdělit. Sami dandyové nikdy neměli potřebu sebe kategorizovat a označovat. Jedná se o sociokulturní projev, který vlastně nepřetržitě existoval kolem 100 let. Nikdy nebyla sepsána žádná oficiální pravidla, neexistoval spolek, který by přesně, jasně a pro další generace zaznamenal, co všechno musí dandy udělat, chce-li se dandyem stát. Nebyl žádný iniciační rituál, který by nového dandyho uváděl do společnosti dandyů. A i přesto, že nic takového neexistovalo, dandy přežíval a veškeré utváření nového dandyho i jeho pozdější vystupování bylo velmi individuální a samotářské.

Přesto existují zmínky o učení umění být dandy. Veškeré mé příklady pocházejí z beletrie, ale literáti zachytili princip, jakým způsobem se mohl šířit především dandysmus pro mladé muže přicházející z venkova do města. Každý samolibý dandy musel být šťasten, měl-li své následovníky a tím i obdivovatele. Jedním z příkladů je setkání hrdiny ze Stendhalova románu *Červený a černý* Juliána s knížetem Korazovem: „*Dělejte vždy opak toho, co se od vás očekává. To je, na mou čest, jediné náboženství naší doby; nebud'te ani výstřední, ani afektovaný, neboť pak by lidé od vás očekávali výstřednosti a afektovanosti, a již tím byste předpis neplnil.*“¹¹⁴ „*Smutná tvář je proti dobrému tónu; musíte se tvářit znuděně. Jste-li smuten, dáváte najevo, že vám něco chybí, že se vám něco nezdařilo.*“¹¹⁵ Nebo postupně

¹¹³ Viz. Kap. Dandy versus metrosexuál.

¹¹⁴ STENDHAL, *Červený a černý*, str. 324-5.

¹¹⁵ Tamtéž, str. 463.

zasvěcování Doriana Graye do krás a ošklivosti vizuálně estetického života lordem Henrym: „Lord Henry cítil, že jsou na něho upřeny oči Doriana Graye a vědomí, že ve společnosti je někdo, jehož může zcela získati, dodávalo jeho důvtipu odvahy a jeho obrazotvornosti barvitosti. Byl skvělý, uváděl posluchače v nadšení, že bez rozmyslu jej se smíchem sledovali. Dorian Gray nespustil z něho pohledu a seděl jakoby v okouzlení, na jeho rtech pohrával si úsměv a vážný obdiv šířil se v jeho zraku.“¹¹⁶

George Brummell nikdy nikoho přímo neučil jak ze sebe vytvořit dandyho, ale svým výrazným vystupováním, ironickými poznámkami a oblečením, které si oblékal, donutil celou anglickou smetánku, aby ho následovala. Učil společnost svým příkladem a technické znalosti nechával na krejčích, modistech či obuvnících. Ti lidé, kteří o tyto informace stojí, ať si je zjistí. Důkazem toho, že si je lidé v Brummellově okolí zjišťovali je právě to, že nosili střihy, barevnost oblečení a doplňky podle jeho vzoru a rad, které ve většině případů byly podávány v negativní až posměšné podobě. „Vévoda z Bedfordu požádal Brummella, aby mu řekl, co si myslí o jeho novém plášti. Na místo odpovědi se dandy jenom zeptal: Tomuhle vy říkáte plášť?...Byl vynesena hrůzný, konečný, definitivní ortel bez možnosti odvolání...úsečné Brummellovi šprýmy nestanovovaly žádná pravidla, dandy ani v nejmenším vévodovi nenaznačil, čím to, že jeho „plášť“ pláštěm není.“¹¹⁷

Ke konci 19. století Joris-Karl Huysmans napsal svůj naturalistický román *Naruby*¹¹⁸ a ten se stal něčím jako „biblí“ dandyů. „Rek, podivuhodný mladý Pařížan, v němž se mísily podivně romantika s vědou, zdál se mu býti pravzorem jeho samého. A skutečně i kniha obsahovala příběh jeho vlastního života, napsaný dříve, nežli jej prožil.“¹¹⁹ Kniha se šířila po Evropě a i přes nekompromisnost a přísnost ve vztahu k estetizaci života běžného muže, kterou autor popisuje, mnohým mladíkům nabídla nový úhel pohledu k vnímání estetická kolem sebe a nasměřovala je k dandysmu.

Dandysmus stejně jako jakýkoli jiný trend, který přežíval ve společnosti delší časový úsek, procházel mnohými proměnami, působilo na něj mnoho vlivů jak kulturních a společenských, tak i politických a ekonomických. 19. století bylo stoletím velkých změn, jak již bylo nastíněno výše¹²⁰ a stav společnosti, měst, vesnic a politických systémů se na jeho začátku výrazně lišil od jeho konce. Jedinci, kteří se rozhodli, že se stanou dandyi pocházeli z různých zemí, měst, čtvrtí a částečně i sociálního prostředí. Každý dodal do tohoto

¹¹⁶ WILDE, Oskar, *Obraz Doriana Graye*, str. 62-63.

¹¹⁷ COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str. 134.

¹¹⁸ HUYSMANS, Karl, Joris, *Naruby*.

¹¹⁹ WILDE, Oskar, *Obraz Doriana Graye*, str. 168.

¹²⁰ Viz kap. 3.4 Politika a společenské změny.

neorganizovaného, ale přitom uniformního stylu něco svého, což přinášelo dobovou módnost, proto se dandysmus lehce vyvíjel a měnil všelijakými způsoby, a přitom stále zůstal rozeznatelný, protože se hlavně jednalo o formu sebestylizace a životní postoj.

5.1. Charakteristika dandyho

V této kapitole bych se chtěla pokusit o dvě věci. Nejprve popsat co je určující pro dandysmus a jak je možné, že můžeme o dandysmu mluvit po dobu dlouhou sto let, dále bych se chtěla pokusit zaznamenat co dělalo dandyho dandyem¹²¹. A za druhé bych ráda rozčlenila dandye podle několika kategorií, které se pravidelně objevovaly a od ideje „absolutního“ dandyho se více či méně oddalovaly.

Toto je nejdůležitější a zároveň nejtěžší úkol celé mé práce a to je i důvod proč tato charakteristika nestojí hned na začátku textu. Myslím, že názory odborníků z různých oborů na dandyho se mohou lišit, proto popis, který zde uvádím, je mým názorem, ke kterému jsem zatím na základě studia a analýzy došla.

Ráda bych se pokusila nejprve popsat typické vlastnosti či výchozí kritéria, která vytvářejí dandyho. Ta by se také dala rozdělit do dvou skupin: vrozené a společenské. Je nutné zde poukázat na to, že dandysmus byl v určitých dobách ve velkých městech módou. Je tedy jasné, že mnoho mladých mužů přijímalo za své zjevné projevy dandysmu, protože se jednalo o dobový společenský úzus, ale dandyi nebyli, protože se o to buď nesnažili nebo to neuměli. Být dandyem nebyla věc samozřejmá. Nejednalo se o člověka, který se jen uměl hezky oblékat. Byl to životní styl, náhled na svět, na život. Určovalo to chování jedince ve společnosti a ke společnosti. Neslo to s sebou spoustu pozitivních, ale i výrazně negativních projevů člověka a nešlo se jen tak své role vzdát, šlo o celoživotní úlohu. *„Nejdůležitější teoretikové – Barbey a Baudelaire – sice mluví o darech shůry, základním nadání, bez něhož se dandy neobejde, to však nesmí zůstat v surovém stavu.“*¹²²

Mezi přirozené vlastnosti, které dandy musel mít, patřil i jistý druh samotářství. Dandy nebyl člověk, který by hledal důvěrníky a opravdové přátele, kterým by svěřoval své pohnutky, odkrýval své já a radil se se svými plány. Byl osobou, která se pohybovala ve společnosti, protože okolí ho vytvářelo; nebyl by důvod ke skvělé hygieně, perfektně padnoucím oděvům, kdyby nemohl vyjít dandy na ulici či do klubu a tam by to nemohl všem ukázat. Ale i přestože jeho nedílnou součástí bylo promenádování po ulicích, konverzace v klubech a salónech, byl stále sám za sebe, sám se sebou a už s nikým jiným, sám uprostřed

¹²¹ Viz Obrazová příloha 3, Ilustrace 8.

¹²² STANĚK, Jan, *Romantismus a dandysmus*, str. 43.

dav. Každou jízlivou poznámku, komentář vyslovil sám za sebe, nebyl „skrytý“ za žádným spolkem ani sociální skupinou, byl prostě suverénní osobností vědomě si konstruující svoji pověst vystupováním. Jeho samota byla jednou z jeho zbraní, zvyšovala efekt, který dandy způsobil, buď svým zevnějškem či svým vystupováním. Tento efekt se nemusel žádným způsobem rozdělovat mezi dvojici či skupinu, nesl celou získanou pozornost jen on sám.

Společně s Colbenceovou by se dalo tušit, že nejbližší osobou, která nahlížela dandymu pod ruce při konstruování sebe samotného mohl být jeho lokaj. To byl člověk, který se staral o dandyho prádlo, šití obleků, shánění doplňků, ale taky měl přehled o jeho financích, korespondenci, osobách, které dandyho navštěvovaly a které dandy navštěvoval. A v neposlední řadě byl každý den znovu a znovu při tvorbě aktuálního dandyho. „*Fungoval (lokaj - poznámka autorky) jako spojka mezi Brummellem a světem, měl na starosti dandyho vjemy, jeho paměť, tedy funkce, které obvykle přisuzujeme vědomí. Svým způsobem ztělesňoval lokaj záruku trvanlivosti dandyovského subjektu, představoval depozitář informací, rozhodnutí a priorit, k nimž by případně mohl jeho pána, i navzdory jeho apatii – donutit rámec velkosvětského života.*“¹²³

To, co výrazně utvářelo dandyho a bylo pro něj velmi charakteristické, byla jeho snaha absolutně zakrýt své emoce. Dandy se nenápadně pyšnil tím, že si v každé situaci umí zachovat tvář a nepropadne na veřejnosti svým náladám a pocitům. Toto je jeden z neočividnějších projevů dandystické sebestylizace utvrzující, že dandysmus je vizuálně pravým opakem romantismu. Dandy svým výrazem, svými komentáři neustále dával najevo, že necítí žádné emoce, že se nezamýšlí nad hloubkou vyřčených problémů, že pouze existuje a jeho jedinou prací je konstruovat sám sebe jako umělecké dílo. „*Umění života! Je k němu třeba stoické duše a naprosté nezávislosti od všeho, co jest vně našeho já.*“¹²⁴

A toto chování bylo jistě velmi provokativní pro široké okolí a mohlo být jistě přitažlivé pro ženy, ale i k nim měl dandy takový přístup. Dokonce by se dalo říct, že byl k ženám velmi chladný. Dandy miloval sám sebe, miloval svůj obraz v zrcadle¹²⁵, neměl čas, chuť, ani potřebu zajímat se o ženy, a pokud ano, tak způsobem odporně estetickým jak zaznamenává Kierkegaard ve svém románu *Svůdcův deník*¹²⁶. Žena mohla být z jistého úhlu pohledu předobrazem či motorem dandyho vizuálního vzhledu i vnitřního života, svojí upraveností, křehkostí a prezentovanou prázdnotou hovorů, měl proto mnoho důvodů ji nenávidět či ji

¹²³ COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str. 200.

¹²⁴ BREISKY, Artur, *Kvintesence dandysmu*, str. 20.

¹²⁵ Colbenceová nesouhlasí dandy podle ní nebyl podle ní narcisem, já se domnívám, že byl. Jeho životní cíl nebyl kochat se sám sebou v zrcadle, ale kochat se sám sebou z zrcadle společnosti. COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str. 78.

¹²⁶ KIERKEGAARD, Soren, *Svůdcův deník*.

přezírat nebo si jí ani nevšimnout a mít za partnera ve společnosti raději muže. Každý dandy vlastně nosil ženu uvnitř sebe, dandyho vizuální vystupování a vzezření mělo v sobě mnoho ženského, ale nemůžeme mluvit o zženštilosti, estetika přelomu 18. a 19. století i celého 19. století byla dosti odlišná od té dnešní. Aristokratické ženy i muži se o sebe velmi poctivě a s péčí starali, líčili se, muži nosili punčochy, volány, krajky i paruky, používali parfémy a patřilo k bontonu být velmi upravený a dobře oblečený v pestrých střízích i látkách.

Opravdový dandy nikdy manželku nepotřeboval, a když ji z jakýchkoli důvodů měl, neměl potřebu se s ní ukazovat na veřejnosti. Jeho snahou bylo vést takzvaný volný sňatek po vzoru 18. století, kdy si každý z partnerů vedl vlastní společenský život¹²⁷, jak se o to pokoušel například lord Byron se svojí manželkou Annabelle. *„Dandy nezná lásku k ženě...Oceňuje ji zcela jenom zrakem. Přiznává jí jenom jediného génia: génia zevnějšku. Neboť milovati ženy jest dandysmu totéž, jako kouřiti cigarety nebo pít šampaňské: stimulans smyslů.“*¹²⁸

Dandysmus 2. poloviny 19. století dokonce na ženu nahlížel jako na někoho, kdo je pravým opakem dandyho. Žena byla podle Baudelaira zosobněním přirozenosti a svojí živočišností se blížila přírodě, což byl absolutní protipól dandysmu, který se snažil o úplnou umělost. Dandy chtěl potlačit vše, co vycházelo přirozeně z něj jako z člověka a váhu dával pouze tomu, co vytvořil sám na sobě. Proto pro něj nebyla důležitá fyzická krása¹²⁹. Teoretici dandysmu považovali za nejkrásnější to, co bylo nejvíce stylizované, umělé, vytvořené estetikou člověka a ne estetikou či vlastně nahodilostí přírody. *„Který muž nepocítil na ulici, v divadle, v lese nejnezaujatější rozkoš při pohledu na umně upravenou toaletu a neodnesl si s sebou její obraz, neoddělitelný od krásy té, k níž patřila, protože obojí, žena i toaleta pro něho tvořily neoddělitelný celek?“*¹³⁰

Co bývá dandysmu často připisováno je homosexualita. Domnívám se, že dandy byl člověk bez sexuality z důvodů uvedených výše. Naplňovala ho péče o sebe samého, neměl emoce na rozdávání. City nepatřily k dandyho cílům, nehodily se mu do obrazu, který chtěl prezentovat¹³¹. Až ke konci 19. století, kdy se dandysmus spojuje s dekadencí, objevuje se postoj, že je dandysmus *„nesouhlas s předsudky a běžným míněním“*¹³² A tento nesouhlas mohl být vyjadřován i homosexualitou, která šokovala, protože byl pro tehdejší společnost něčím absolutně nepřijímaným a zakázaným.

¹²⁷ BYRON, George Gordon, *Poutník z Albionu*, str.17.

¹²⁸ BREISKY, Artur, *Kvintesence dandysmu*, str.15.

¹²⁹ SCHREIBEROVÁ, Zuzana a kol., *Gender a umění 19. století*, str. 36.

¹³⁰ BAUDELAIRE, Charles, *Úvahy o některých současnících*. str. 615.

¹³¹ Viz kap. 3.2 Romantismus.

¹³² ECCO, Umberto, *Dějiny krásy*, str. 334.

V románu *Svědčův deník* autor Soren Kierkegaard obhajuje nutnost zachování expoziční lhaní, a to ve smyslu, že člověk má právo se stylizovat, mít masku a lhát tím tedy okolí o tom, jaký ve skutečnosti je. Takovéto lhaní lidi dělá krásnější a vytváří krásu, protože umění je také forma lhaní, přetváření reality a hlavně upravování a zdokonalování přírody¹³³.

Další vlastnost z předchozích vycházející je ješitnost a sebestřednost. Dandy si byl jistý sám sebou, svojí krásou (a to nejde o krásu fyzickou, protože tou dandy nemusel oplývat), svým silným charismatem, svým stylem. Kdyby byl dandy plachý člověk, patřil by do kategorie gentlemanů ne dandyů. Dandyho domýšlivost občas neznala hranic. Dandy přistupoval k ostatním lidem s pocitem estetické nadřazenosti co se týče módy a zevnějšku, byl si natolik jistý, že chodil a rozdával rady a hlavně ironické poznámky k vzhledu a vystupování jiných. Například George Brummell si vytvořil přezdívku pro anglického následníka trůnu Jiřího, kterému říkal Big Ben, pro jeho s věkem narůstající břicho a jeho snoubenku označoval Benina¹³⁴.

Dandy měl cit pro styl, jemnost v kombinování barev, obleků, košil, vázank a holí, musel mít cit pro módu své doby, cit pro umírněnost, protože umírněnost a střídmost byla základním projevem dandyho. Jeho původní idea, tedy idea prvního dandyho Brummela byla být absolutně průměrným nevybočujícím členem královského dvora. Nevybočujícího právě svým zevnějškem, ale tím, že byl ve své průměrnosti naprosto dokonalý, byl absolutním vzorem a něčím zcela unikátním. Dandy se nesnažil být něčím víc než ostatní. Zrovna jeho vizuální vzhled se za celé 19. století mnoho neměnil; nosil jednobarevný od dob Baudelaira černý oblek, dříve šedý, modrý, převážně studené, kovové barvy. Dále nosil vázanku, což je jediná věc kterou George Brummel přispěl do dějin módy, a košili v barvě vhodné k obleku, další doplňky záležely na době, módě a člověku. Dandy byl často karikován za přeplácánost doplňků, barev, krajk a podobně, což ale neměla být pravda. Naopak dandy přivedl do módy jednoduchý střih a málo pestré látky, možná že právě dandy byl jedním z faktorů, který definitivně pohřbil rokokovou hravost a aristokratickou přeplácánost společenského oblečení, a to jak v dámské módě, tak hlavně v pánské.

Domnívám se, že dandy byl ve svém nitru umělcem, nebyl jen tím, kdo slepě kopíruje své okolí, a i když jeho snahou nebylo být inovátorem, tak své okolí obohacoval novými detaily a inspiroval ho módou. Důkazem proto je i fakt, že se dandysmus rozšířil po celé Evropě a také svoji ideu udržel ve více či méně nezměněné podobě sto let. Je to vlastně zajímavý paradox, že dandy byl představitelem módního proudu, který nemá jasně daná pravidla, nesnaží se být

¹³³ KIERKEGAARD, Soren, *Svědčův deník*.

¹³⁴ D'AUREVILLY, Barbey, *O dandysmu a Georgi Brummellovi*, kap. XI.

originální a invenční, jen dostatečně suverénní a je přesnou součástí své doby a tím je vlastně relativně jasně definován a inspirující, novátorský pro množství mladých mužů.

Dandy se choval sám k sobě jako k uměleckému dílu. Nepotřeboval žádného portrétistu, vytvářel živý obraz ze sebe samého a hlavně žádný obraz nemohl zachytit jeho opravdovost, byl dílem okamžiku. I při svém vystupování byl jeho cílem momentální efekt¹³⁵.

Cit pro situace. Dandy umět vycítit situaci, kdy říct jakou poznámku, nebyl pouze krasavcem v perfektně padnoucím obleku, byl i „šaškem“ chvíle, uměl používat trefné jedovaté glosy. Také měl dandy umět vycítit chvíli, kdy přijít a kdy odejít, protože dandy byl vždy v pohybu, nikdy neměl setrvávat déle než ostatní hosté, měl přijít oslnit či překvapit a zase zmizet, ale místa kde se vyskytoval se stále opakovala. Byl mistrem překvapení s konstantním výrazem v tváři a s lehkým úsměškem, čekající na drobné chyby všech ostatních kolem sebe. Dandy musel být vynikajícím pozorovatelem, který věci uměl trefně okomentovat, ale zároveň věděl, že nesmí mluvit příliš. Jeho další sebestylizací je žádná paměť událostí, neustále dával najevo, že není důvod, aby ztrácel čas tím, že by si pamatoval výlety či plánované návštěvy, jednalo se o neustálou hru na člověka, kterého vlastně vůbec nic nezajímá, šířil tím kolem sebe napětí a asi i vzrušení pro znuděnou společnost.

To jistě vytvářelo v dandym i určitý druh bezcharakternosti, alespoň dnešními očima by se to dalo tak vnímat. Dandy si vytvářel image necitelného, chladného a dokonalého krasavce, kterého nezajímala morálka ani etika u dvora či v institucích jako byly kluby a salóny. Jednal jen podle sebe a ku svému prospěchu. Společnost začátku 19. století takto dandyho přijímala pravděpodobně z důvodu, že představoval rozptýlení nudy. Ale dandy se nestal pouze šaškem pro nic nedělající královský dvůr, dandy byl ve své roli natolik důsledný a zodpovědný sám sobě, že přesvědčil celou londýnskou aristokracii, aby ho následovala¹³⁶. A díky vhodným podmínkám 1. poloviny 19. století se dandy jako fenomén usadil pevně v městské společnosti, kde již neměl za úkol zahánět nudu, ale stal se podobou moderního muže, který je chodícím obrazem a neustále provokuje ostatní intelektuály k reakci.

Poslední, co bych chtěla jako zobecňující prvek zmínit již není další vlastnost, ale nutná podmínka pro dandyho existenci. Je tím město, a nejlépe velkoměsto 19. století, kde se odehrávaly všechny důležité události. Pro dandyho osobně nebyly důležité politické, společenské či kulturní události, ale důležitý byl fakt, že město žilo společenským životem, že bylo plné lidí z různých sociálních vrstev a čím o větší město se jednalo, tím byla společnost pestřejší, tím nabízela více vyžití a bezcílných zábav a společenských událostí, kde se dandy

¹³⁵ SCHREIBEROVÁ, Zuzana a kol., *Gender a umění 19. století*, str. 36-8.

¹³⁶ Což se hlavně jedná o prvního dandyho George Brummella, který byl skutečně pozoruhodnou osobností.

mohl ukázat a zazářit celým svým já. Město bylo jediné místo, kde mohl dandy žít. „*Kdo nenavštíví často Paříž nemůže být dokonale elegantní.*“¹³⁷ Jinde žít nemohl a jinde nemohl ani vzniknout. Dandyho motor a neustálé utvrzování sebe samého byly obdiv a údiv společnosti, proto bylo město pro dandyho vším. Dandy nemohl dlouhodobě žít na venkově, tam měl pouze omezený počet pozorovatelů a obdivovatelů a také zde chyběla místa, která by dandy mohl navštěvovat a zabíjet tím nudu jako byly salóny, opera, kavárny a plesy. Dandyho vztah k venkovu a přírodě obecně je úplným opakem rousseauvské vize návratu k přírodě, dandy nekázal útěk zpět do přírody, ale úprk do hlavních měst.

Domnívám se, že dandy ve své čisté podobě byl velmi řídký úkaz. Jednalo se o někoho velmi vyhroceného a výrazného, který z většiny zapadl do výše uvedené charakteristiky. Ale jedinců, o kterých se dá opravdu mluvit jako o dandyích bylo skutečně relativně málo. Většina mužů se nechala stylem šviháků silně inspirovat, přejímala jejich gesta, styl oblékání, styl konverzace, ale ve většině ostatních projevů zůstávali stejní jako ostatní muži žijící ve městě. Naučit se oblékat jako dandy mohl kde kdo, ale stát se opravdovým dandyem nebyla věc jednoduchá a samozřejmá a byla pouze pro určité jedince, kteří to měli v charakteru a ve financích. A ti všichni byli natolik ješitní, že se neshromažďovali, aby si předali své zkušenosti, a proto každý nový dandy začínal vždy skoro od začátku¹³⁸.

5.2. Typy dandyů

Dandysmus existoval po celé jedno století a za tu dobu procházel vývojem a to jak místním, tak vizuálním a z části i obsahovým. Jelikož neexistuje jakákoli oficiální a všeobecně přijímaná struktura či členění dandysmu, mnoho autorů se vytváří své. Slovy Artura Breiského: „*Je tolik různých dandysmů, kolik je dandyů.*“¹³⁹ Colbenceová rozděluje období před Brummellem a po něm¹⁴⁰. Staněk dandysmus dělí na společenský a duchovní. Společenský je straší a jedná se pouze o odívání a chování jedinců a duchovní dandysmus vychází ze společenského, ale povyšuje jej skrze literaturu na filozofickou úroveň¹⁴¹.

Doktorka Helena Jarošová ve své přednášce *Estetismus a dandysmus v 19. století* uvedla tři úrovně chronologické dělení začínající Brummellem konče Wildem. I. Člověk fashionable – elegán, na pohled městský, srdce znužené, rty opovržlivé. II. Vzhled dobyvatele, kníry či bradka, perfektní oblečení, opovržlivý výraz, hrdá nezávislost, nesmeká klobouk. III.

¹³⁷ BALZAC, Honoré de, *Úvaha o elegantním životě*, str. 52.

¹³⁸ Viz výše kap. 5 Kdo je dandy.

¹³⁹ BREISKÝ, Artur, *Kvintesence dandysmu*, str. 5.

¹⁴⁰ COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*.

¹⁴¹ STANĚK, Jan, *Romantismus a dandysmus*, str.33.

Prosycen pochybností o sobě, o světě, o ženách a rozvinutí citů.

Podle mého názoru se logicky nabízejí dva způsoby, jak se dá dandysmus rozdělit; první je historikovi nejbližší – chronologický a druhý je podle osobní dandyho ideologie a vnější prezentace dandyho samotného.

5.2.1 Chronologické rozdělení dandyů

a) Aristokratický dandysmus

Začátek dandysmu, jak již bylo výše zmíněno, se datuje od George Brummella tzv. První dandy, jedná se o přelom 18. a 19. století. Někteří autoři dandyho uvádějí i dříve, ale jedná se o hledání předchůdců dandysmu pozdějšími autory, tedy autentické zaznamenání dandyů před rokem 1790 jsem nenalezla¹⁴². Claude Habibová¹⁴³ dává dandye do kontrastu s Rousseauem a jeho snahou o rehabilitaci něžné individuální lásky a pohybuje se přitom v polovině 18. století, kde ještě dandysmus nemá své místo, pouze podhoubí, protože tomu nejsou nakloněny ani možnosti rokokové módy ani společnost není natolik otevřená, sekularizovaná a individualizovaná. Období vlády Ludvíka XIV. a následného regentství je známé uvolněnými mravy, ale zároveň výrazným příklonem šlechticů ke královskému dvoru a galantnosti.

Brummell je opravdovým dandyem, ale z části je jeho příchod na jeviště dějin poplatný době a představuje přechodné období od feudalismu k občanské společnosti. Brummell se objevuje u dvora budoucího krále, oslňuje svým vystupováním a vzezřením šlechtu, dalo by se říci, že i jeho vzhled musel být velmi blízký a kopírující módu tehdejší anglické aristokracie, a přesto našel své pokračovatele mezi měšťany, a to mezi francouzskými měšťany. Brummellův dandysmus by se dal označit za aristokratický, důvodem pro tento název může být hlavně prostředí, na které Brummell působil a které nejdříve a nejpříměji ovlivnil. K aristokratickému dandysmu můžeme připočítat i Lorda Byrona, sira a básníka Percy Shelleyho¹⁴⁴ i Alexandra Sergejeviče Puškina, což jsou romantičtí básníci, kterým žádným způsobem nevadilo obsáhnout v sobě tuto schizofrennost a být i vizuálními dandyi.

Brummellův vliv a tedy i první období dandymu se dá datovat do poloviny 20. let 19. století a vše se odehrávalo v Londýně. Od roku 1816 Brummell již v Londýně nebyl¹⁴⁵, ale módní styl, který nastartoval, zde žil svým vlastním životem. Styl, který Brummell zavedl, byl strohý, tmavý, elegantní s jediným výraznějším doplňkem, a to pečlivě uvázanou a

¹⁴² Viz kap. 4. Vznik dandyho v Anglii a Francii. D'AUREVILLY, Jules Barbey, *O dandysmu a Georgi Brummellovi, Pradávný dandy*, str. 77., Jules Barbey COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, BAUDELAIRE, Charles, *Úvahy o některých současnících*.

¹⁴³ HABISOVÁ Claude, *Francouzská galantnost*, str. 78-105.

¹⁴⁴ Viz Obrazová příloha 2, Ilustrace 9.

¹⁴⁵ Viz kap. 4 Vnik dandyho v Anglii a Francii.

naškrobenou vázankou, jeho snahou nebylo být novátorský, ale perfektní. Neměl žádnou teorii ke svému vzhledu, jen dandysmem žil a pravděpodobně si ho užíval.

Důkaz silného vlivu, který Brummell na své vrstevníky měl bylo i to, že od 20. let 19. století začaly vycházet romány, kde hrál hlavní roli se změněnými jmény a těchto knih vyšlo hned několik¹⁴⁶. Nejprve v roce 1826 vyšly v Londýně dvě knihy o životě a trampotách mladého dandyho, jedna s názvem *Granby* od Thomase Henry Listera a druhá s názvem *Vivien Grey* od Benjamin Disraeliho, který byl později známý svojí politickou kariérou, stal se ministerským předsedou královny Viktorie. O dva roky později vyšel román od Edvarda George Lyttona s názvem *Pelham or The Adventures of a Gentleman*, kde se hrdina setkává s Brummellem ve vyhnanství, „Současníkem a sokem Napoleonovým, vládcem rozlehlé říše módy a vázanek, mocného ducha, před nímž se pokorně skláněla aristokracie.“¹⁴⁷

b) Literární dandysmus

Po Brummellovi převzali pochodeň dandysmu již zmiňovaní francouzští umělci. Od 30. let 19. století až do 50. let se vytvořil v Paříži trochu jiný dandysmus než byl ten anglický. Šlo především o mladé literáty, kteří se skrze dandysmus snažili upoutat pozornost na svoji osobu, jejich móda byla opakem Brummellovy strohosti. Mladí muži nosili výstřední oblečení a to jak barevností, tak střihem. Francie oproti Anglii měla díky revoluci trochu jinou módu a náladu. Daleko dříve a programově se zbavila aristokratické pompéznosti avšak francouzští dandyové se přiklonili k aristokratické módě. To, co Brummell od anglických šlechticů odstranil, francouzští dandyové částečně přinesli zpět. Muži si potrpěli na šperky, hlavně prsteny, zdobené hole a pera na psaní. Teoretickou základnu tohoto dandysmu se pokusil vytvořit Balzac¹⁴⁸ svým průvodcem *Úvaha o elegantním životě*. Balzac dává praktické rady do života mladému muži, radí jak se má správně žít, opěvuje dandysmus jako návrat k eleganci a aristokratismu. Tento dandysmus pokazil dandyům pověst na mnoho následujících let, zde se objevuje v čiré podobě dandy jako hejsek, extravagantní krasavec, budižkničemu a intelektuál dohromady.

Jan Staněk označuje toto období za éru literárního dandysmu: „*Dandysmem v poměru autora ke svému dílu je nedbalost, dávající najevo ležérní přístup k literatuře, lehké pohrdání spisovatelstvím...*“¹⁴⁹, autoři byli ve svém psaní stejně svobodní a nehlubokomyslní, jako ve svém oblékání, tato literatura se nejvíce blížila hře, autoři nebrali věci vážně, ale zároveň se

¹⁴⁶ PELÁN, Jiří, *Dandysmus jako kulturní fakt*, str. 97-109.

¹⁴⁷ Tamtéž, str.101.

¹⁴⁸ Viz Obrazová příloha 3, Ilustrace 10.

¹⁴⁹ STANĚK, Jan, *Romantismus a dandysmus*, str.38.

děsili obyčejného a fádniho. Mezi dandyovské autory se dají počítat Alfréd Musset či Théophile Gautier, ale mezi dandye se v Paříži chtěl počítat kde kdo, například Viktor Hugo či Honoré Balzac patřili mezi ty autory, kteří měli pro svou tvorbou autoritu, ale mladí literáti se jim za zády smáli právě za jejich snahu vypadat jako dandy, chyběla jim však potřebná lehkost a elegance.

V reakci na tyto dandye se od 40. let začaly objevovat Brummellovy životopisy; nejprve kapitán Jessen¹⁵⁰ a následně Barbey d'Aurevilly¹⁵¹, kde se prvně zcela výrazně teoretizuje o dandyích a jejich ideální podobě, vlastnostech a důvodu vzniku.

c) Estetický dandysmus

Barbey d'Aurevilly je již osoba, která se dá počítat k dalšímu časovému okruhu dandysmu; společně s Charlesem Baudelairem vytváří teoretickou základnu dandysmu pro druhou polovinu 19. století. Jedná se o dandysmus, který se navrácí k jednoduchosti, strohosti, jednobarevnosti a zároveň opěvuje veškerou lidskost, ale v jeho nejvyšší podobě, tedy v umění. V tomto dandysmu je již definováno moderní umění, člověk je schopen cítit, prožívat a vytvářet neuvěřitelné věci a nepotřebuje k tomu ani přírodu. Všechno stylizované je krásné. Dandysmus se stává filozofií oslavy umělosti, umění samotného, a proto se k němu přibližuje nový umělecký směr naturalismus. „...zjistíme, že příroda neučí ničemu nebo takřka ničemu, to znamená, že člověka pouze nutí spát, pít, jíst a jakžtakž se chránit proti nepřízni povětrí...Všechno krásné a ušlechtilé je výsledek rozumu a úvahy.“¹⁵² Mezi významné představitele uměleckého dandysmu patří kromě již zmiňovaných autorů Huysmans, hrabě Robert Montesquiou, Oscar Wilde. Nejen literáti byli dandyové i malíři Edouard Manet či Egon Schiele¹⁵³ byli považováni za elegány v přesně padnoucím oděvu s hůlkou.

Vizuální podoba dandyho v tomto období, tedy od 60. let 19. století k počátku 20. století, je nejcharakterističtější a symbolizuje dandyho do dnešních časů. Muži nosili jednoduché střihy obleků tak, jak se nosí dodnes, s bílou čistě vyžehlenou košilí, přesně padnoucí kabát s minimem dekorací. Doplňkem bývala kravata, příležitostně hůl a klobouk.

V tomto kontextu nesmím opomenout pojem estét. Není lehké se s tímto pojmem vypořádat. Od určitého momentu se dají pojem estét a dandy ztotožnit a to takovým způsobem, že dandy mizí a zůstává pouze estét. Teoretici dandysmu a estetismu ke konci 19. století vykonstruovali tak pevnou a jasnou představu toho, jak má dandy vypadat a chovat se a

¹⁵⁰ JESSE, Captain William. *The Life of Beau Brummell*. London, 1844.

¹⁵¹ D'AUREVILLY, Jules Barbey, *O dandysmu a Georgi Brummellovi*, Paris 1845.

¹⁵² BAUDELAIRE, Charles, *Úvahy o některých současnících*, str. 616.

¹⁵³ Viz Obrazová příloha 4, Ilustrace 12.

hlavně ho nasměrovali do nejvyšších příček umění, až začal být dandy nahrazován pojmem estét, protože se tento pojem stával výstižnějším. Pojem estét zmiňovaný během přednášek PhDr. Heleny Jarošové znamenal, že se jednalo se o muže, kteří se objevovali v 2. polovině 19. století a vycházeli stejně jako dandyové z teoretických prací Baudelaira či Huysmanse a jejich životním posláním bylo tvořit krásno a umění ve všem kolem sebe, vše čím se obklopovali stálo za povšimnutí, každý malý kamínek či spona bylo vlastní umělecké dílo. Nepotřebují společnost, nepotřebují ženy a rodinu, jsou nadšeni a zaplněni uměním a proto i jejich vzhled je elegantní a perfektní.

d) Moderní dandysmus

Takto popsaná podoba vzhledu dandyho se neliší ani ve 20. století¹⁵⁴. Podle mého názoru se již v době po 1. světové válce nedá mluvit o dandyích, i když upravených mužů vypadajících podle předešlé charakteristiky chodilo mnoho, jednalo se o všeobecnou, praktickou a elegantní dobovou módu a ne o program dandysticky estetický.

5.2.2 Rozdělení podle vnější prezentace

a) Dandy „opravdový“ brummellovského typu

Vzhledově vytříbený, strohý a zároveň prudce elegantní, povahou ignorant, přezíravý, asexuálně uvažující, žena pro něj není motorem, jízlivý, škodolibý, zahleděný jen do sebe, ikonou pro okolí, perfektní chování, průměrný ve všem, ale perfekcionista, což vytváří nadprůměrnost.

Dandy jako kulturní fenomén byl mnoha autory charakterizován a přesně popsán. Ve většině teoretických spisů se mluví právě o tomto typu dandyho, ostatně i já se ve své práci snažím vystihnout právě jeho. Jedná se o dandyho, jehož výskyt je nejdřívější, protože jde především o „ideál dandyho“. Ti, kdo se tomuto ideálu nejvíce přiblížili, byli jedinci, kteří udávali směr, vizáž a styl. Představitelé těchto dandyů byli George Brummell či hrabě Robert de Montesquiou¹⁵⁵. Muži, kteří byli významní pro generaci, v níž žili. Uměli své okolí inspirovat a někam esteticky i společensky směřovat. Jejich vliv byl výrazný, ale z velké části momentální, pro následující generace jejich výrazný vliv vymizel a jejich jména by byla zapomenuta¹⁵⁶, nebýt dandyů intelektuálů¹⁵⁷, kteří životy těchto dobových osobností zaznamenali. Například Huysmans se pro hrdinu svého románu *Naruby* inspiroval osobou a

¹⁵⁴ Viz Obrazová příloha 3, Ilustrace 11.

¹⁵⁵ Viz Obrazová příloha 4, Ilustrace 13.

¹⁵⁶ D'Aurevilly porovnával vliv Brummella s Napoleonem a Richelieum. D'AUREVILLY, *O dandysmu a Georgi Brummellovi*. Lord Byron se nechal slyšet, že by byl raději Brummellem než Napoleonem, COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str. 64.

¹⁵⁷ Viz níže.

životem hraběte Roberta Montesquiou a příběh o želvě s krunýřem vykládaným drahými kameny, je nepravdivá historka, která o tomto dandym v Paříži kolovala¹⁵⁸.

Domnívám se, že těchto „pravých“ dandyů bylo o něco více než se v pramenech zachovalo, jak již jsem zmiňovala výše, nejvíce záznamů je o osobnostech, které se zabývaly i něčím jiným než byl dandysmus, proto se může zdát, že nejvíce dandyů bylo mezi literáty, ale dandysmus zasahoval celé spektrum mladých mužů žijících ve velkoměstech.

Výše popsané vlastnosti dandyho nemohl splňovat každý, je samozřejmé, že se chování dandyů mohlo lišit, protože se nejedná o organizovanou skupinu s předem dohodnutými, sepsanými a schválenými pravidly, ale z velké části se jejich způsoby musely protínat, protože jinak bychom nemohli pojmenovávat tento fenomén společným názvem a jednalo by se pouze o dobový trend hezkého oblékání. Soubor vlastností, které dandyho vytvářel byl skutečně vlastní jen určitým typům jedinců¹⁵⁹. Baudelaire tyto lidi vymezoval dalšími kritérii jako jsou peníze a čas, jiní autoři je rozlišovali podle národností, ale jisté je, že se jednalo i o společenský trend, který díky vhodným podmínkám¹⁶⁰ a lidem s vhodným charakterem dal možnost se společensky vyjádřit.

b) Dandy intelektuál

1. Dandy teoretik

Jedná se o ty muže, kteří ve svých dílech zaznamenávají kategorii „opravdový“ dandy a vytvářejí jisté charakterizující podmínky. Svým způsobem dandyho konstruují minimálně pro příští generace, zaznamenávají jeho ideální podobu a společenské projevy. Teoretici byli první, kteří začali z dandyů vyčleňovat některé krasavce a muže se snahou o sebe dbát víc než to bylo běžné, či dbát o sebe jiným způsobem než bylo běžné a tím vytvářet kategorie dandyů, společensky se nad tím zamýšlet a klást si otázky, odkud se tito šviháci vzali.

A také mohou být těmi, kdo tvoří hodnotící kritéria současné společnosti, protože se většinou jedná o autory, kteří jsou aktivně činní ve veřejné sféře; píšící do novin, společenských magazínů, žijící kulturním a společenským životem s možností se setkávat s množstvím umělců a intelektuálů. Pro příklad uvádím Charlese Baudelaira¹⁶¹ či Barbey d'Aurevillho; oba dandysmus obdivovali a během svého života se snažili vytvářet jeho pozitivní obraz ve společnosti¹⁶². Většina teoretiků dandyů měla s dandysmem bezprostřední

¹⁵⁸ PELÁN Jiří, *Kapitoly z francouzské a italské literatury*, str.77.

¹⁵⁹ Viz výše kap. 5.1 Charakteristika dandyho.

¹⁶⁰ Viz výše kap. 3.4 Politika a společenské změny. Změna společnosti v 19. století nástup měšťanstva a bohatnutí střední třídy.

¹⁶¹ Viz Obrazová příloha 5, Ilustrace 17.

¹⁶² Viz kap. 6 Zobrazení dandyho v dobových teoretických dílech.

zkušenost a svůj vzhled, oblékání a chování pokládali za jednu z velmi důležitých součástí své osobnosti, více než to bylo běžné u zbytku městské populace.

2. Dandy literát, umělec

Dokáže se prezentovat dokonalým vzhledem, chováním, pozorností, přehnaným puntičkářstvím ve vztahu k sobě samému, směřujícím až k ješitnosti, věnuje pozornost ženám či mužům, miluje poklony ke své osobě, myslím, že se dá mluvit o směru, který má namířeno k gentlemanovi.

Mezi představitele této kategorie patří většina literátů či malířů z 19. století, kteří dandysmus vnímali jako něco sobě vlastního: hrabě Byron, Honoré de Balzac, Victor Hugo, Alexandr S. Puškin, Eduard Manet, Oskar Wilde¹⁶³. Pro tyto lidi platí poznámka, kterou vytvořili dandyové teoretici, že dandy by neměl tvořit nic jiného než sám sebe, tedy nezanechávat nic hmotného, jen být uměleckým dílem vytvořeným sebou samotným ze sebe pro sebe samého, což u umělců neplatí¹⁶⁴. Dandy má být umělcem atmosféry, géníem okamžiku, jeho umění zaniká ve chvíli, kdy opouští místnost a svléká vázanku.

Umělec se soustřeďuje daleko víc na hmotné dílo, text nebo malbu, oblečením dotváří jen svůj projev, ale není pro něj cílem = dílem¹⁶⁵.

c) Dandy běžný

Tato kategorie je jistě největší, zároveň taky absolutně anonymní¹⁶⁶. Patří sem všichni ti muži, kteří se rozhodli, že půjdou s módou své doby a stanou se dandyi, často se jimi stali pouze vizuálně a mnohdy ani ne zcela důsledně.

Nejedná se o muže, kteří by byli vnitřně nasměrovaní k módě či modernosti, sebevědomější či movitější než ostatní, ke svému dandysmu přišli tak, že pochopili, že se jedná o módní styl, a tak se mu přizpůsobili a poté mu byli více či méně věrni. Většina z nich neměla základní vlastnosti, které vymezují dandyho – čas, peníze, přezíravost, cit pro módu, společenskou zajímavost a drzost. Je samozřejmé, že se mezi nimi objevili muži, kteří měli přirozený cit k módě a velmi jemně a věrně dokázali konstruovat svůj vzhled tak, jak to dandysmus vyžaduje, ale další část z nich byla jen slepými otroky módních časopisů, esejí a dobových trendů.

Tito anonymní dandyové byli ti, kteří šířili slávu i neslávu dandysmu po celé Evropě a

¹⁶³ Viz Obrazová příloha 4, Ilustrace 14.

¹⁶⁴ I když je pravda že i Brummell taky napsal knihu o odívání.

¹⁶⁵ Viz kap. 6 Zobrazení dandyho v dobových teoretických dílech.

¹⁶⁶ Viz Obrazová příloha 4, Ilustrace 15.

vytvářeli veřejné mínění. Nejednen dobový autor se hanlivě zmiňuje o tom, jak se Paříží potulují spousty hejsků, kteří nemají, nic lepšího na práci než o sebe pečovat, scházet se v kavárnách a klubech a ukazovat se světu.

Z Londýna v Brummellově době začali dandysmus rozšiřovat cestující šlechtici, kteří s daleko menším leskem kráčeli v jeho šlépějích, ale i tento lesk stačil na to, aby oslovil mladé muže na kontinentě. Například cesta do „vyhnanství“ lorda Byrona po Evropě jistě ovlivňovala mladíky z Itálie, Portugalska, Švýcarska a Francie¹⁶⁷. Možná i to může být jedním z důvodů, proč se francouzský dandysmus výrazně odkazoval právě na lorda Byrona, Byron pro mladé může mohl být zajímavý i tím, že byl nejen šlechticem, ale hlavně básníkem¹⁶⁸. Výše zmiňovaný rozdíl francouzského prostředí byl zapříčiněn opakovanými revolucemi a převraty, společnost byla mnohem homogennější co se sociální hierarchizace týče, proto se dandysmus usadil mezi mladou smetánkou měst a umělci, což nebyla malá skupina lidí. Nedá se popřít Baudelairův postoj, že dandy potřeboval ke své existenci peníze a čas. Nemohl z počátku tedy vznikat mezi jinými sociálními skupinami než mezi syny bohatých měšťanů a již uznanými umělci.

Dandyho životní styl byl náročný, proto potřeboval nějakého sponzora. Dandyové neměli za cíl vydělávat peníze, dandyové neměli za cíl ani pracovat. Jejich snahou bylo proplouvat životem bez velkého úsilí a utrácet peníze, které pocházely z rodinného dědictví či od obdivovatelů. Těžko se stávalo dandyem bez počátečního kapitálu. Látky, krejčí, obuvník, modista, návštěva klubů, hazardní hry¹⁶⁹, to všechno stálo spoustu peněz a to se nezmiňují o potřebě zařizovat si domy nejluxusnějším a nejvybranějším nábytkem a doplňky domyšlenými do nejmenších detailů a vyráběnými na míru přesně podle vkusu majitele. „*Pokud jde o schodiště, to byl přistaveno zvenčí k jedné z bočních stěn domu; kroky sluhů, rozechvívajících schody, doléhaly tak k des Esseintovi méně zřetelněji a tlumeněji. Budoár dal potáhnout ohnivě rudým čalouněním a na všechny stěny místnosti dal pověsit v ebenových rámech rytiny Jana Luykena, starého holandského rytce, ve Francii téměř neznámého.*“¹⁷⁰

Posléze se dandysmus ve Francii rozšířil natolik, že se stal dresscodem 60. let 19. století pro mladé Francouze žijící ve městech. Mnoho anonymních dandyů se potloukalo po celé Evropě a šířili tuto již „francouzskou módu“ dál díky cestování a studiu na různých univerzitách, dandysmus se nejvíce rozšířil hlavně mezi intelektuály a studenty. Ale v této době již dandysmus znali v celé západní Evropě; v Itálii, Španělsku, Portugalsku, Švýcarsku,

¹⁶⁷ BYRON, George, Gordon, *Poutník z Albionu, výbor z díla*, str.13.

¹⁶⁸ Viz kap. 4 Vznik dandyho v Anglii a Francii.

¹⁶⁹ Hazardní hry, především karetní hry, byly častou zábavou v klubech v 1. polovině 19. století.

¹⁷⁰ HUYSMANS, *Naruby*, str.97-98.

Belgii, Nizozemí i Dánsku. Teoretici dandysmu se snažili potvrdit názor, že se nejedná pouze o vzhled, ale hlavně o životní styl¹⁷¹ a svými teoretickými spisy začali vychovávat všudypřítomné dandye se snahou klást co největší důraz na způsoby chování a estetizaci života.

5.3 Kdo dandy není

Jak již bylo výše zmíněno 19. století přineslo vlnu estetizace společnosti nejen aristokratické, ale i městské. Upravený zevnějšek nebyl neobvyklostí doby, lidé ve městě i na venkově byli zvyklí mít v šatníku alespoň jedny hezké, čisté, dobře střížené šaty na neděli do kostela a pro slavnostní příležitosti jako byly různé poutě a církevní či státní svátky, svatby a pohřby. Co se hezkého a nákladného oblékání týče platí dvojí úměrnost, první je místní: čím větší město, tím více příležitostí se hezky obléknout a tím větší důraz na množství a kvalitu nového oblečení a druhá je stavová a materiální: čím více financí a blíže k aristokracii, tím zdobenější a dražší móda.

Jak již bylo zmíněno výše, 19. století přináší zjednodušování stříhů módy, snižování počtu doplňků, zpraktičňování oblečení i z důvodu jeho využívání pro běžný život oproti složitosti a přezdobenosti rokokové aristokratické módy. Tento trend může mít na svědomí i rozšiřování kapitalismu a růst počtu podnikatelů, kteří se potřebují neustále prezentovat navenek, ale většinu času tráví tím, že pracují, organizují práci či řídí podnik. Nové technologie výroby, modernizace a mechanizace přináší i zlevňování materiálů¹⁷², tedy i větší přístupnost pro širokou veřejnost.

Oblékat se elegantně je naprostou samozřejmostí ve velkých městech jako bylo Paříž, Londýn a další existují místa, kam se člověk bez správného oblečení nepodívá a i zde platí jistá pravidla chování a jedno z jeho uznávaných a ve své době i oblíbených byl dandysmus, ale ne každý elegantní muž byl dandyem či se o to snažil. Dandysmus i přes svou nedefinovanost měl svá pravidla a projevy a někteří muži mohli vizuálně působit jako dandy, ale svým projevem jím nebyli.

Dandy nebyl gentleman. Gentleman byl muž, který se začal objevoval již od 16. století. Vzhledově uhlazený, stroze elegantní vždy s perfektně padnoucím oblekem, rád docházející do společnosti a až k tomuto momentu se dandymu podobá. Gentleman okouzloval společnost svojí osobností, svým vtípem, svým rozhledem a světáctvím. Jednalo se o člověka, který se zajímal o svět kolem sebe, o politiku, umění a sociální otázky. Toto byl moment, který ho

¹⁷¹ Práce D'AUREVILLYHO, BAUDELAIRA, KIERKEDAARDA, HUYSMANSE, WILDA.

¹⁷² Obchod s látkami a vlnou byl jedním z hybných momentů, který odstartoval průmyslovou revoluci.

s dandym rozděloval, dandy si zakládal na své povznesenosti nad vším, na své znuděnosti nad světem, nerozebíral a intelektuálně nehloabal nad chodem svět, jen jízlivě glosoval nastalé události. Gentleman měl zájmy, o kterých rád hovořil a bral život vážně, což dandy nedělal¹⁷³.

A jedním z hlavních rozdílů je přístup k ženám. Gentleman ženu vnímá jako partnerku více méně rovnocennou, uvědomuje si její křehkost, uvědomuje si, že žena a muž rovná se rodina, a proto je nutné ji chránit a stát jí po boku, tento pocit dandyho mívá. „*Gentleman je diplomatem, zcela se podrobující zákonům společenského tónu, dandysmus jej překonává a inspiruje nový.*“¹⁷⁴

Dandy nebyl snob. I když by se mohlo zdát, že některé dandyho projevy se přibližují snobismu, nebylo tomu tak. Snob je člověk, který „*kdo obětuje morální upřímnost na oltář světácké strojenosti, bez ohledu k jakým kruhům přináleží.*“¹⁷⁵. Snob může být všude, tedy i ve světě módy a mezi šviháky, ale jeho snahou je zcela jiný cíl než dandyho, ale za použití stejných prostředků. Snobismus v sobě nese demokratické principy možnosti být arbitrem elegantatrum pro každého, kdo se odváží. Naopak snobismus je elitářský s patolízalskou snahou se zavděčit a přiblížit k cílové skupině – šlechtici, umělci, skupina představených a podobně. Snob má za cíl stát se součástí společnosti či alespoň vypadat jako její součást a vědět to, co vědí ostatní, dandyho cílem je stát sám se svým programově krásným já. „*Sám proti sobě tak snob zůstává dál v zajetí hodnot, které ho odsuzují, v zajetí autentičnosti, jež ho má za pokrytce, a on ji přesto nedokáže odmítnout, neboť až příliš ctí zavedený řád a složitou morálku, neboť až příliš touží po příslušnosti k sektě, která podle jeho mínění odpovídá posledním požadavkům vybraného vkusu. Snobovi by dandyho osamocenost nemohla vyhovovat.*“¹⁷⁶

Dandy není šlechtic. Je samozřejmě možné, aby šlechtic byl dandym, ale ne naopak. Dandy se nestává aristokratem za své estetické zásluhy. Dandy není člověk, který by díky svému zevnějšku bohatl či se zasloužil o nějaké hrdinské činy. A také o nic takového nestojí, dandy je v tomto rovnostář, nepotřebuje tituly a jména na to, aby mohl prosazovat a praktikovat svůj program. V tomto je vlastně neuvěřitelně svobodomyšlný, ale tváří se, že ho ani nenapadlo nikdy nad něčím takovým přemýšlet, jeho zajímá jen správnost uvázané vázanky. Více než sám dandy, si tuto důležitou věc uvědomuje jeho okolí. Brummell donutil aristokracii přijmout ho do svých řad a podřídil se jeho diktátu a on nikdy hlavu nesklonil, nikdy se nechoval vděčně či poníženě, bral jako samozřejmost, že je ceněn za své kvality, ale

¹⁷³ SCHREIBEROVÁ, Zuzana a kol., *Gender a umění v 19. století*, str. 38.

¹⁷⁴ BREISKY, Artur, *Kvintesence dandysmu*, str. 24.

¹⁷⁵ COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str. 108-110.

¹⁷⁶ Tamtéž, str. 111.

on oceňovat nemusí.

Francouzská filozofka Françoise Colbenceová tvrdí ve své knize *Dandysmus*¹⁷⁷, že dandy není narcisem. Hlavní argument pro tento postoj nalézá v tom, že narcis vytváří a upravuje svůj zevnějšek za účelem toho, aby se poté mohl sám sobě obdivovat. Narcisovi stačí ke spokojenosti jen on sám a zrcadlo, zatímco dandy potřebuje obdiv společnosti, která ocení jeho celou osobnost nejen upravený zevnějšek.

Já se nedomnívám, že by tomu tak muselo nutně být. Podle mého názoru je narcismus forma sebelásky a to pouze ke svému obrazu. Každý dandy musí sám sebe milovat a obdivovat, i když se s tím nikomu nesvěří, ale jistě je to pro něho částečným motorem. Být dandy je osamělá pouť uprostřed davů, nebýt si jistý sám sebou je absolutně nemožné. Dandy si je jistý, je sebevědomý právě proto, že pokaždé když se podívá do zrcadla je více než spokojen, líbí se sám sobě. A nejlepším zrcadlem, které mu jeho sebelásku potvrzuje, je společnost, která mu tleská a neustále vytváří jeho dobrý pocit ze sebe samého.

Dandy není žena. Ale i dějiny zaznamenávají Dantes=dandijky. Ženy a dívky, které svůj život zasvěcují nejen módě, ale vytváření živého obrazu ze sebe samotných, které nepotřebovaly obdiv mužů pro jejich gender, ale obdiv společnosti pro jejich dokonalost a uměleckost prchavého okamžiku, když byly ve společnosti oblečené, nastylizované a dokonale jízlivé.

Od 1. poloviny 20. století se „dandy stylem“ označovala móda žen¹⁷⁸, které nosily elegantní pánské obleky, košile, klobouky a hole.

Ještě je zde kategorie dandy nepravý, což by mohl být každý muž, který se neúspěšně pokoušel o to být dandyem, ale jeho neomalenost či nulový cit pro estetiku mu to nedovolil a stal se tak karikaturou dandyho a jeho špatnou vizitkou.

¹⁷⁷ Tamtéž, str. 185.

¹⁷⁸ Viz Obrazová příloha 4, Ilustrace 16.

6. Zobrazení dandyho v dobových teoretických literárních dílech

6.1 Výběr vhodných autorů

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na porovnání textů několika autorů k tématu dandysmus. Pro svoji práci využívám mnohé zdroje, nejzajímavější z nich je dobová literatura a přímá reakce na ni. Ráda bych se nyní pokusila o porovnání textů několika autorů k tématu dandysmus a zároveň i porovnání autorů jako svérázných osobností, které samy dandysmus z velké části zosobňují.

Celé 19. století nabízí širokou škálu tvořících mužů, kteří se o dandysmu zmiňují, nahlížíjí ho z různých perspektiv, zaznamenávají jeho vývoj a změny, postoje v jeho hodnocení veřejností. Většina literátů se s dandysmem vypořádávala v románové podobě, což je důležité. Románů na téma dandy či obsahující dandyho jako hrdinu či alespoň zmiňující principy dandysmu nevzniklo málo¹⁷⁹, což svědčí o tom, že tento fenomén byl značně rozšířen. Někteří autoři románů pracují s pojmem dandy velmi volným způsobem, což může být pro dnešního čtenáře velmi matoucí, a proto je román uvádět do souvislosti místa, času a politického přesvědčení. Pouze několik jedinců – intelektuálů mělo potřebu o dandyích přemýšlet a jasně je kategorizovat, protože je vnímali jako svébytný estetickokulturní projev moderní doby. Pro jiné intelektuály mohli být dandyové jako naprosto samozřejmá skupina mladíků, nad níž není důvod hluboce bádát.

Budu se držet přísně tématu dandysmus a nebudu odbíhat do šíří, které se pro toto téma nabízejí; vynechávám v této kapitole autory, kteří se zabývali estetikou doby obecně, uměním či ostatními moderními trendy doby. Jak již jsem zmínila, ráda bych vycházela pouze z dobových pramenů, abych mohla ilustrovat náhled na dandysmus v době, kdy byl běžným jevem. Ráda bych našla přímou reakci na dandysmus jako takový, jasně pojmenovaný a co nejpřesněji popsany.

Chtěla bych porovnat dva autory, kteří považovali dandysmus za důležitou součást svého života a v jistých životních momentech se jako dandyové cítili; hledala jsem autory, pro něž není dandysmus pouhým zajímavým kulturně estetickým fenoménem, ale také osobní záležitostí. Jinak píše člověk, který o dandysmu teoretizuje a jinak člověk, který ho zakusil, který dandyem být nemusí, za to s ním má přímou životní zkušenost.

¹⁷⁹ Příklady románů, kde se dandy objevuje jako hrdina: HUYSMANS, Karl, Joris, *Naruby*, KIERKEGAARD, Soren, *Svědčův deník*, MUSSET, Alfred de, *Zpověď dítěte svého věku*, PUŠKIN, Alexandr Sergejevič, *Evžen Oněgin*, STENDHAL, *Červený a černý*, WILDE, Oskar, *Obraz Doriana Graye*,

6.2 Porovnání Julese Barbeye d'Aurevillého a Charlese Baudelaira

Nakonec jsem si vybrala dvě podle mého názoru reprezentativní osobnosti a od každé jednu práci, která splňovala mnou určené požadavky. Jedná se o knihy: *O dandysmu a Georgi Brummellovi* od Julese Barbeye D'Aurevillyho¹⁸⁰ a *Úvahy o některých současnících* od Charlese Baudelaira¹⁸¹. Důvodem pro mně byla podobnost prací v uchopení tématu. Oba autoři řeší dandysmus pro dandysmus samý. Zajímají se o něj jako o kulturní, sociální a estetický fenomén, který ilustrují na současnících své doby. Oba vnímají dandysmus jako důležitou součást svého okolí, přijde jim nezbytné, aby se o něm přemýšlelo a psalo. Vytváří dobovou teoretickou estetiku dandysmu a „ideálního dandyho“, kterého hledají ve svých současnících.

I přestože oni sami v určité životní etapě dandysmus prožívali, oba došli ke stejnému závěru. Pravý dandy nikdy nemohl být tím, kdo by o dandysmu psal¹⁸², protože smyslem dandyho života bylo vytvářet sám sebe a ne vyvíjet aktivní intelektuální činnost. Byli to právě tyto intelektuálové, kteří tuto charakteristiku spoluvytvářeli, protože v nich existoval ambivalentní pocit ve vztahu k dandysmu. Na jednu stranu ho obdivovali, „mediálně“ a intelektuálně ho učili pozitivně vnímat společnost, cítili se jeho součástí a dandyové pro ně byli hrdinové doby, ostatně Baudelaire říká, že „*dandysmus je poslední výšleh heroismu uprostřed úpadku*.“¹⁸³ a d'Aurevilly se neubrání srovnávání vlivu Brummella s Napoleonovým vlivem na své současníky¹⁸⁴.

Na stranu druhou oba autoři, stejně jako většina filozofů, estetiků a ostatních teoretiků dandysmu, módy a modernosti měli podle mého názoru jistý druh despektu k dandyům. Ať více či méně uvědoměle se autoři neubránili kritice jeho prázdnoty či nacházeli původ jeho vzniku v nudě a blahobytu společnosti¹⁸⁵. Domnívám se, že to může být jeden z důvodů, proč se s ním ani jeden z autorů nechce ztotožňovat. Svým způsobem se nad dandyho povyšují, protože mu nepřiznávají tvůrčí schopnosti mimo oblast módy a společenského chování, zatímco sobě s plnou vahou ano¹⁸⁶.

Oba autoři měli k dandysmu velmi blízko a dandye uznávali, i když svoji životní cestu

¹⁸⁰ D'AUREVILLY, Barbey, *O dandysmu a Georgi Brummellovi*.

¹⁸¹ BAUDELAIRE, Charles, *Úvahy o některých současnících*.

¹⁸² Brummell napsal jednu knihu, která byla vydána až ve 20. letech 20. století, ale nejednalo se o nic neobyčejného, byla to průměrná příručka o tom, jak se oblékat, dnes již zapomenutá.

¹⁸³ BAUDELAIRE, Charles, *Úvahy o některých současnících*, str. 613.

¹⁸⁴ D'AUREVILLY, Barbey, *O dandysmu a Georgi Brummellovi*, str. 12.

¹⁸⁵ Tamtéž: „*Netřeba zdůrazňovat, jak nuda, jež podemlela základy anglické společnosti, staví Angličany nad jiné nad jiné národy, které toto zlo rovněž požívá, a propůjčuje jim smutné prvenství v úplatkářství a sebevraždách*.“ str.14.

¹⁸⁶ Tamtéž, str.25.

spatřovali v něčem zcela jiném. D'Aurevilly¹⁸⁷ byl známý tím, že jako novinář a veřejná osoba většinu svého života dandyho obhajoval a vytvářel mu lepší pověst u veřejnosti, i když on sám se za dandyho nikdy nepovažoval, měl k němu podle reakcí svého okolí velmi blízko. „*Ještě jako osmdesátiletý stařec vzbuzoval pozornost nalíčenou tváří, obarvenými vlasy a šviháckým redingotem.*“¹⁸⁸

Baudelaire dandyem byl i nebyl. Zavedl kult černé barvy. Vytvořil eleganci tím, že nosil jednoduché střihy obleků, ale vždy v černé barvě, což na svoji dobu bylo opravdu neobvyklé, ale posléze se to stalo synonymem elegance. O kráse, uhlazenosti a dandyích přemýšlel a hodně psal. Hledal v dandysmu zmizelou eleganci a aristokratický způsob života, který je nezbytný zachovávat: „*Dandysmus je zapadající slunce; jako hvězda, která klesá, je nádherný, bez tepla a plný melancholie.*“¹⁸⁹ Byl obrovský obhájce, propagátor a teoretik dandyů, ale ne všechny vlastnosti, které jim připisoval jemu osobně byly vlastní. Baudelaire byl prý extrémně zdvořilý a to je v ostrém kontrastu s dandyovskou přezíravostí k lidem.

Dalo by se říct, že pro oba muže mohl být dandysmus teoretický ideál, kterého nikdy nedosáhli, protože se o to zcela nesnažili. Oba vnímali dandysmus jako něco, co je třeba podporovat a udržovat na světě, protože v tomto fenoménu spatřovali neopakovatelný projev pomíjivého žitého umění. Oba se o svůj zevnějšek výrazně starali, sebestylizovali se po vzoru dandyů, ale byli obdařeni vlastnostmi a schopnostmi, které oni sami označovali za protichůdné pro vznik opravdového dandyho. Dandy nebyl pouze nosičem hezky upravených šatů, byl to životní styl, způsob vyjadřování, chování, držení těla a soubor očekávaných vlastností, kterými ostatní dráždili a burcovali k reakcím či kopírování. Oba muži byli příliš sečtělí, vzdělaní, literárně nadaní a tvořiví, zdvořilí a soudní, což dandy nemohl potřebovat. Dandy se vždy a ve všem musel vztahovat k vytváření sebe samého a svého obrazu a ne se rozdávat tvůrčí činností. Je fakt, že opravdových dandyů chodilo po městech skutečně jen pár, většina mužů byla pouze jejich napodobeninou více či méně zdařilou.

Jules Barbey d'Aurevilly žil v letech 1808 až 1889 a Charles Baudelaire v letech 1821 až 1867. Mohlo by se zdát, že muži jsou současníci, nemá tedy smysl komparovat jejich práce, protože se zabývají stejně nahlíženou problematikou, ale není tomu zcela tak. D'Aurevillyho práce vznikla v roce 1844¹⁹⁰ těsně po smrti tzv. prvního dandyho George Brummela, zatímco Baudelairovo dílo je pozdější, bylo vydáno v roce 1861. Těchto dvacet let je významný rozdíl

¹⁸⁷ Viz Obrazová příloha 5, Ilustrace 18.

¹⁸⁸ PELÁN, Jiří, *Kapitoly z francouzské a italské literatury*, str. 69.

¹⁸⁹ BAUDELAIRE, Charles, *Úvahy o některých současnících*, str. 613.

¹⁹⁰ I když druhé vydání knihy pochází z roku 1866 nejedná se již o zcela aktuální analýzu tehdy současné situace, ale spíše o vzpomínku na poselství velkého Brummella a oprášení D'Aurevillyho teorie dandysmu.

pro stav tehdejší společnosti. I oba autoři se od sebe liší tím, co symbolizují a hlavně na co ve svém díle poukazují.

D'Aurevilly byl francouzský šlechtic v době, kdy nebylo jednoduché být šlechticem¹⁹¹. Svůj život trávil v okruhu intelektuálů, umělců a vzdělanců. Jeho dílo je protkáno dobou, kterou prožíval, tedy vychází z romantismu a dandysmu, přes dekadenci se dopracoval k naturalismu, který však odmítal. V době, kdy vznikala úvaha *O dandysmu a Georgi Brummellovi*, patřil d'Aurevilly ke kritikům svých současníků, kteří v Paříži oblékali barevné a extravagantně zdobené kabáty a mluvili o sobě jako o dandyích, měl v hlavě jasnou koncepci, co dandysmus skutečně znamená a chtěl ji předat dál, svým způsobem očistit dandysmus pro další generace. Byl i novinářem a ve svých dílech poukazoval hlavně na stav společnosti v mezních rocích v historii Francie, na sociální a kulturní problémy. V tomto se velmi lišil od dekadentního Baudelaira, který vedl daleko méně disciplinovaný život. Byl představitelem tzv. Prokletých básníků a od společnosti odmítal nechat si diktovat pravidla. Jeho tvorba obnáší z velké části pocitové zobrazování reality, byl i novinářem a teoretikem umění, jeho texty vycházejí ze stejné vášnivé subjektivity jako jeho verše¹⁹². Baudelaire měl svoji estetickou koncepci, do níž zařazoval existenci dandyho. Líbilo se mu, že existuje člověk, který je umělcem sebe samého. Vytvořil přísnou ideální charakteristiku dandyho vlastností a způsobů. A dandyho posunul do role estéta – umělce, který se pohybuje daleko od všeho přírodního a přirozeného. Popis tohoto umělce sebestylizace zaznamenal ve většině svých teoretických spisech jako je spis *Mé obnažené srdce*, *Fanfarlo* a nejkompexněji v knize *Úvahy o některých současnících* se statí nazvanou *Dandy*.

Baudelairova estetická koncepce se stala inspirací pro mnohé následující umělce. Z jeho převedení dandysmu na snahu dosáhnout co nejvyšší lidské dokonalosti a na snahu o realizaci se v oblasti umění s co největším oproštěním se od přírody, vycházel básník Mallarmé v básni *Herodias*, spisovatel Huysmans ve svém dandystickém románu *Naruby* či Oscar Wilde.

Další důležitý parametr, který oba muže spojuje je národnost. Oba byli Francouzi žijící v Paříži. Jak již bylo zmíněno výše, dandy se objevoval ve velkých městech; především v Londýně a Paříži. Oba muži se s fenoménem dandysmu museli setkávat od mládí, a proto oba museli cítit nutnost k tomu zaujmout nějaký postoj.

Dandysmus v 19. století přišel z Londýna, což několikrát významně zdůrazňuje d'Aurevilly¹⁹³. Moment národního rozdílu mezi Paříží a Londýnem musel být znát, jedno

¹⁹¹ Prožil červencovou revoluci 1830, znovu nastolení císařství, vyhlášení republiky 1850

¹⁹² BALAJKA, Bohuš. *Přehledné dějiny literatury*, str. 184.

¹⁹³ D'Aurevilly několikrát výrazně zdůrazňuje klasické anglické vlastnosti, které patří dandysmu. Těchto vlastností se dandy nezbavil, ale ani v pozdějším období, ale již nebyly hodnoceny jako anglické. „Nu a

centrum ovlivňovalo druhé, co se objevilo v jednom, objevilo se i v druhém městě. Je zajímavé, že ani jeden národ se k původu dandyho nechtěl hlásit, přehazoval si ho, jak horký brambor. I přestože se stejné trendy objevovaly v obou hlavních městech, rozlišnost vzhledu módy a způsob života byl patrný ve finálním výrazu měst.

Baudelaire ve své charakteristice dandyho používá i sociálně ekonomický pohled. Dává velký důraz na to, že dandyové mohou být pouze lidé, kteří jsou finančně zabezpečeni a mohou si dovolit nemyslet ve svém životě na práci, ale pouze na rozkoše života. „*Tito tvorové nemají na práci nic jiného než pěstovat ve své osobě představu krásy, ukájet své vášně, cítit a myslet.*“¹⁹⁴ Podmínky pro rozvinutí se dandyho jsou dvě: čas a peníze. Baudelaire netvrdí, že dandy se snaží být kapitalistou či šlechticem, který hromadí peníze. Pro dandyho jsou peníze pouze prostředkem k uskutečňování vlastních cílů. Dandy není pouhým snobem, který se prezentuje drahými látkami a hmotnou elegancí, nýbrž je člověk, který veškerou svou eleganci dává do jednoduchého a prostého a zároveň dokonalého střihu šatů. Hlavně podle Baudelaira nejsou dandyové zhýralci, ale stoici, kteří dandysmus používají a uctívají jako nejpřísnější náboženství. Podle Baudelaira je dandy přísný ve svém výrazu ve tváři, v umění nedat na sobě nic znát, neprožívat žádné city, ale také bez hlesnutí trpět v ne příliš pohodlném oděvu, který nutí tělo držet v prkenně napruženém a zároveň elegantním postoji.

Jsou nositelé starých dob, ale vznikli kvůli podmínkám dob nových. Odvolávají se na aristokratickou hrdost, ale nesou v sobě demokratické principy. Dandy je znakem změn ve společnosti. Jeho největší zásluhou je boj proti triviálnosti, je hrdinou doby. Nenese v sobě prázdnotu, ale má jasný cíl. Celou svoji tezi o dandýích Baudelaire shrnuje do věty „*Tohle je zřejmě bohatý člověk, ale ještě spíš Herkules bez úkolu.*“¹⁹⁵

D'Aurevilly hledá původ dandysmu v nudě anglické společnosti, nachází dandysmus jako druh omluvitelné ješitnosti. Vidí rozdílnost národností jako důvod pro nemožnost existence dandysmu ve Francii, což už Baudelaire o dvacet let později neřeší. Dandysmus bere jak kulturní fakt, který se ve Francii té doby běžně vyskytuje.

Pohled na to, co je podstatou dandysmu je u obou autorů totožný. „*Dandysmus je způsob života a ten se projevuje i jinde než pouze v hmotných viditelných věcech.*“¹⁹⁶ D'Aurevilly byl první, kdo přišel s postojem, že dandysmus není jen rozmar módy, ale životní styl a názor.

právě z anglické svéráznosti, její síly, jež vyvěrá z lidské ješitnosti – z ješitnosti, již překypují i duše kuchtíků, z citu, vedle něhož byla Pascalova povýšenost pouhou zaslepenou nestoudností, se zrodil takzvaný dandysmus. Nelze jej vytrhnout z anglické půdy a někam přesadit.“ D'AUREVILLY, Barbey, O dandysmu a Georgi Brummellovi, str. 7.

¹⁹⁴ BAUDELAIRE, Charles, *Úvahy o některých současnících*, Praha 1968, str. 611-614

¹⁹⁵ Tamtéž, str. 613.

¹⁹⁶ D'AUREVILLY, Barbey, *O dandysmu a Georgi Brummellovi*, str. 25.

Baudelaire toto nepřijímá, ale sám to znovu objevuje, částečně potvrzuje a posouvá dál. Baudelaire je ten, kdo dandyho povyšuje do teoretickoestetických sfér. Dandy je pro něj ideál krásy a sudí dokonalosti. Baudelaire zavádí, dotváří a podporuje kult umělosti a antinaturality. Odmítá hledat krásu v přirozenosti, v přírodě či u žen, „*trvalá je pouze ta krása, jež zakrývá živočicha, umělá, protipřírodní krása, neplodná a androgynní, kráse vytvářená den za dnem podle přesných a subtilních pravidel plod precizní a symbolické rétoriky.*“¹⁹⁷

Baudelaire spatřuje jako hlavní úkol dandyho „*potírat trivialitu*“¹⁹⁸, jeho přesvědčení je jako náboženství, skrze své vlastnosti – povýšenost až aroganci má šířit osvětu a vést, co nejvyšší počet lidí ve svém okolí k hledání umění v moderním světě. Hledání umělé, užité a tím i dokonalé krásy, která obklopuje všechny. D'Aurevilly zase má několikastránkovou obhajobu ješitnosti, která je podle něj synonymem „*anglického dandysmu*“. Je daleko tradičnější než Baudelaire a částečně se odvolává na církevní pohled na ješitnost a tím pokračuje v její kritice. Oba dva muži se vlastně snaží o obhajobu vlastností člověka, které jsou společností tradičně považovány za negativní, v některých historických obdobích mohly být i církví trestány. Dandy je vlastně nositelem nového moderního člověka, který již není spoután pravidly církve či tradičních náboženství a vytváří si svá pouta sám, dandy se nachází v přísném estetickém světě. Dandy, který je blíže ke konci 19. století, sám pro sebe tato pravidla přitvrzuje.

6.3 Rozdíly autorů a jejich vliv

Ráda bych zaznamenala některé své postřehy ve vztahu k dandymu z pohledu 21. století. Oba autoři si byli vědomi, že dandy je pozoruhodný kulturněsociologický fenomén, který stojí za to zaznamenat, zamýšleli se nad původem jeho vzniku, poukazovali i na jeho vývoj, ale ani jednoho nenapadla souvislost dandyho s městem. Což je jistě jedna z nejdůležitějších podmínek pro vytvoření dandyho. Dandy bez města je, jak dandy bez vázanky; nemožný existence. I přestože Barbey d'Aurevilly čerpal informace ke své práci z knihy kapitána Jesse, kde jsou zaznamenány příběhy, v nichž první dandy odmítal žít jinde než v Londýně, dokud nebyl donucen. Může to znamenat, že pro oba autory bylo město taktéž absolutně přirozeným a denním prostředím a nebo byl dandy absolutně všudy a všudepřítomný, tedy i na venkově.

Nad čím se ještě u obou textů pozastavuji je fakt, že oba ve svém díle vnímají dandyho jako někoho uceleného, dokonalého, přesně podle jejich vlastních charakteristik. Nejsm si zcela jistá, zda byli skutečně přesvědčeni, že může existovat někdo, kdo má kombinaci všech

¹⁹⁷ PELÁN, Jiří, *Kapitoly z francouzské a italské literatury*, str. 76.

¹⁹⁸ BAUDELAIRE, Charles, *Úvahy o některých současnících*, str. 614.

jimi popsaných vlastností a životního zabezpečení. Domnívám se, že si oba uvědomovali, že jejich charakteristika dandyho je ideální podobou, ke které by se každý dandy měl snažit přiblížit. Každý autor měl blízko k jednomu „opravdovému“ dandymu. D'Aurevilly zkoumal a psal o Brummellovi a Baudelaire byl současník hraběte Montesquiou.

Oba muži byli publicisty své doby, kteří přemýšleli a psali o svém životě, o životě jiných lidí a teoretizovali o umění. Mohlo by se zdát, že i přes společná témata, místa, kde se pohybovali, osoby, o které se zajímali, mohli mít podobný pohled na svět, ale nebylo tomu tak. Každý autor na svět nahlížel jinýma očima a jinak jej hodnotil. Z prací, které jsem se zde pokusila porovnat, může být patrné, jak rozdílný pohled na stejný svět oba měli. D'Aurevilly měl zcela jiné výchozí podmínky. Byl šlechticem s dobrým vzděláním, který se ve 30. letech aktivně účastnil politických dějů ve Francii. Jeho postoje byly více politické, jeho život byl silně ovlivněn přímým odkazem revoluce. Baudelaire je klasický představitel středostavovské měšťanské společnosti 19. století, spojený s vytvářením dekadentní nálady 2. poloviny století. Jeho celý život byl založen na pozorování, zkoumání a vytváření umění. Doba, v níž žil, mu umožnila nemyslet na politiku a stýkat se s lidmi, kteří taktéž filozofovali nad moderním světem a novým náhledem na umění.

Oba autoři dandysmus a jeho kulturní úlohu posunuli dvěma způsoby. Nejprve svojí snahou obhájit dandyho před veřejností, vysvětlit čtenářům, že dandy není jen floutek potloukající se městem, ale má svůj význam a obsah. Oba muži byli veřejnými osobami. Svě texty uveřejňovali v čtených magazínech a vydávali svoji vlastní literaturu. Proto se jejich postoje šířily a spoluvytvářely atmosféru doby. Věřím tomu, že i přes nadšenou náladu druhé poloviny 19. století pro vědu, pokrok a absolutní příklon k člověku, by dandy nemusel být přetransformován do necitelného estéta, jak je znám u Huysmanse či Wilda, nebýt Baudelairových úvah. A stejně tak se domnívám, že nebýt d'Aurevillioho zachycení životopisu prvního dandyho a jeho vlastní interpretace, dandysmus by nemusel mít tak široké obecenstvo. A toto je druhý jejich přínos dandysmu; tím, že dandyho popsali, dali návod mladým mužům kudy k němu směřovat. Určitým způsobem dandyho sjednotili a nasměrovali podle svého pocitu, který ve svém díle odůvodnili.

Domnívám se, že d'Aurevilly důvod k sepsání své práce nacházel ve svém nesouhlasu s podobou dandysmu 40. let v Paříži¹⁹⁹. Snažil se teoretickým spisem navrátit dandye k brummellovskému typu.

Podle mého názoru je dandysmus jev, který se ve společnosti cyklicky opakuje, pokud jsou

¹⁹⁹ Viz kap. 5 Kdo je dandy.

mu vytvořeny podmínky. Dandysmus 19. století je nový tím, že se jedná o první projev tohoto fenoménu, protože je dandy úzce spojen s principy moderní společnosti – demokracií, měšťanskou společností, svobodou tisku a slova, kapitalismem. Dandy se během 19. století stal součástí relativně široké veřejnosti tím, že se od 30. let přelil do městské společnosti. Autoři jako d'Aurevilly a Baudelaire vlastně jen rozdmýchávali a teoretizovali nad tím žhavým, co ve společnosti bylo přítomné.

To, že městská společnost přijala dandysmus, mu přineslo slávu, ale i pád. Díky jeho rozšíření v druhé polovině století, došlo i k jeho nasycení a později i přesycení a postupně vymizel jeho program žití a stal se z něj pouze způsob moderního, rychlého a elegantního oblékání, který kvůli své všudypřítomnosti přišel i o svůj název.

7. Dandyové v Čechách

Jedním z cílů mé práce je zjistit, zda se dají v českých zemích v 19. století najít dandyové. Toto bádání nebylo příliš uspokojujivé. České země v 19. století patřily do Rakouského císařství později do Rakouska-Uherska²⁰⁰. Toto soustátí představovalo trochu jiný kulturní okruh než Evropa na západ od něj a to především národnostní pestrostí. 19. století je charakteristické probouzením se národního uvědomění a důrazem na hledání vlastních tradic a jejich znovu učení se. Pestrost národností v Habsburské monarchii znamenala pro státní aparát velkou zátěž, každé území mělo jiné zvyky a tradice, a proto prosazování politických a ekonomickým záměrů, které mohlo vést k pokroku monarchie, bylo náročné, zdouhavé a drahé. I přestože 18. století přineslo mnoho reforem, nestačily k tomu, aby se Habsburská monarchie mohla stát konkurencí Anglie či Francie a to i co se kulturních novinek týče.

Kulturní a vědecké znalosti a novinky se šířily Evropou. Ve 20. letech se v českých zemích začal objevovat romantismus v literatuře a to především díky své německé období, která se orientovala na hledání kořenů národa, zájmem o historii a folklór²⁰¹.

Karel Hynek Mácha²⁰² byl romantický básník, který chápal romantismus jiným způsobem než ostatní čeští a slovenští intelektuálové 20. a 30. let. Mácha sám sebe nacházel v Byronově poutnictví, samotářství a velikánství. Měl potřebu vyjádřit se ze svých životních pocitů všemi možnými prostředky. Jedním z nich bylo i oblékání. Netvrdím, že byl Mácha dandy, ale díky svému romantickému bouřliváctví měl v sobě obsaženu ambivalentnost romantismu a dandysmu. Člověk, který má velmi silnou touhu po uměleckém tvoření většinou nemůže opomíjet sebestylizaci, protože se jedná o celkové vytváření – konstruování své osobnosti pro veřejnost. Byl vyhlášen svým výrazným chováním i oblékáním. Mezi slavné historiky patří ta o Máchově plášti, kterým vzbuzoval pozornost celé tehdejší pražské společnosti. „*Mácha byl taky takový okázalý člověk. On si připadal jako byronovský vyděděnec, rád se nápadně šatil. Měl bílý plášť s červenou podšívku a měl velkou černou hučku na hlavě.*“²⁰³

Mácha se hlásil k Byronské tradici a k literárnímu romantismu, o čemž byla sepsána mnohá literatura. Máchovy sebestylizační projevy mohou dokazovat, že byl v romantismu obsažen i nádech dandysmu, více či méně čitelný pro určité jedince i ve společnosti, kde se dandysmus neuchytil. Domnívám se, že u Máchy se nespojily tři složky, které byly potřebné

²⁰⁰ Rakousko-uherské vyrovnání v únoru roku 1867.

²⁰¹ STRIMŠÍK, Jiří, *Od Grimmlshausena k Dürrenmattovi*, str. 110-180.

²⁰² Viz Obrazová příloha 5, Ilustrace 19.

²⁰³ MATYS, Rudolf internetový odkaz: <http://www.radio.cz/cz/clanek/103612>.

pro vznik dandysmu: povahové rysy, návod jak na to a vhodné společenské a ekonomické podmínky. Máchovi chyběly vhodné podmínky, prvé dvě věci měl. Ale česká společnost odmítla způsob Máchovy tvorby, jako nevhodný a nepotřebný pro dobu v níž žil, jak by potom mohla přijmout dandyho, který byl také nepotřebný a nic národu nepřinášející. „*Bylo by k přání, aby se tak otrocky nevázal právě k té nejšpatnější stránce anglického barda, ale podával nám básně pravé ceny, na odiv stavěl kvetoucí obraznost, ze které však pramen života, božský nektar vyplývá.*“²⁰⁴

V 19. století se v českých zemích pohybovalo množství mužů, kteří o sebe rádi dbali; byli to muži ze všech společenských sfér. Tito muži plně respektovali dobový společenský úzus a nosili oblečení, střihy i látky absolutně adekvátní své době. Habsburská monarchie v 19. století má velmi zajímavé dějiny módy, a to jak dámské, tak pánské. Společenský oblek měl jistá daná pravidla, která bylo nutné dodržovat. Samotný proces oblékání nebyl jednoduchou záležitostí, muži ctili určitý postup při oblékání a stejně tak při uchovávání oděvu a jeho praní a čištění. Materiály a látky mají své specifické vlastnosti a bylo nutné k nim být ohleduplný, aby každý oděv vydržel, co nejdéle, v co nejlepší kvalitě, protože společnost se nedala navštěvovat v nedbalém oděvu. Mezi vyhlášené elegány například patřil český historik František Palacký.

Česká společnost 19. století dandysmus nikdy nepoznala. A důvodů proto bylo hned několik. V samotné Habsburské monarchii se dandysmus nikdy moc neuchytil. Nebyly k tomu příhodné podmínky – společnost se ani tak nekapitalizovala jako Velká Británie, Dánsko či Holandsko, ani neprošla výraznou nárazovou revolucí jako Francie či sociální a kulturní revolucí jako Německo, ani neměla tak silnou uměleckou tradici jako Itálie. Česká společnost svoji pozornost směřovala především k národnostní otázce, z celého romantismu si vybrala tuto její část a té se doboví intelektuálové věnovali. To je osud mnohých evropských států. Nevznikly tam vhodné podmínky pro skupinu nic nedělajících mužů, kteří nebojují za společensky prospěšné cíle. To znovu dokazuje, jak specifické podmínky bylo nutné nastolit, aby společnost byla schopna dandyho vytvořit, uživit a zabavit. Pro české středně stavovské studenty a intelektuály nebylo konstruování sebe samého a sebestylizace nikterak lákavou činností, protože konstruovali český národ, českou historii a vědu.

Dalším faktorem pro to, že dandysmus české země minul, může být i fakt, že se zde neobjevil a dlouhodobě nežil žádný výrazný dandy, který by svojí osobností a vystupováním okouznil společnost kolem sebe. Je možné, že by nezafungovalo ani toto, protože česká

²⁰⁴ SÁRKŮZI, Radek, *Máchův byronismus*, převzato z knihy Literární pout' Karla Hynka Máchy, kap. III.

společnost měla své zájmy jinde.

Jediným opravdovým dandym, který je v českých zemích zdokumentován byl Artur Breisky²⁰⁵. Breisky pocházel z Roudnice nad Labem, narodil se roku 1885 a zemřel v New Yorku roku 1910. Otec byl úředník finanční stráže a syna poslal studovat do Prahy na gymnázium. Zde se Breisky seznámil s moderní světovou i českou literaturou a záhy se mu stala vším, začal mít touhu sám tvořit. „*Piši, protože studuji život, neznámo i sebe.*“²⁰⁶ Po několika letech navázal kontakty s Jiřím Karáskem ze Lvovic a Arnoštem Procházkou a začal přispívat do časopisu *Moderní revue*.

Jeho dandystický přístup ke světu byl patrný již v raných dopisech, které posílal své lásce Boženě Dapeciové. „...*si tu připadá jako Pygmalion, jehož úkolem je stvořit z hrubého torza produševnělou Galatheu. Autentický dandysmus zná tuto ctižádost velmi dobře, až na to, že pravému dandymu už Galathey není zapotřebí: pěstuje ideu produchovnělé krásy ve vlastní osobě.*“²⁰⁷

Díky politickým, kulturním a společenským změnám v českých zemích, se dostal k pramenům estetickému dandysmu a přiblížil se jeho atmosféře. Konec 19. století přinesl generaci nových umělců, kteří byli svojí náladou a přesvědčením velmi blízko francouzským a jiným evropským umělcům a hlasitě se kriticky vyjadřovali k tradičním českým osobnostem symbolizujícím snahu o emancipaci českého národa. Jejich program byl jiný, apolitický, umělecký. Česká dekadence přinesla novou náladu do společnosti, začaly se vozit, překládat a číst jiné knihy než do té doby a objevila se literatura, která popisovala přímo dandyho či jeho estetická pravidla.

S touto literaturou se setkal Artur Breisky a našel v ní odpovědi na své otázky a i přes to, že okolí, které ho obklopovalo nezapadalo do kontextů v knihách popisovaných. Breisky se díky své povaze a intelektuálním snahám ztotožnil s uměleckým stylizovaným dandysmem. Žil na malém městě a často vyrážel do Prahy, kde se snažil prezentovat své dandyiství. Breiského fascinoval Wildův princip mystifikace, to co sám neměl, si vymýšlel a s dandyovskou povýšenou tváří prezentoval světu. „*Tragikou každého člověka je, že je často nucen být někým, kým být nechce, a že není tím, kým by chtěl být. Osud je aberací naší touhy a naší vůle, která sama o sobě není již svobodna. Proto naše lži jsou často pravdivější než naše pravdy.*“²⁰⁸

Breisky byl eklektikem doby, propojoval umělecké pohledy, které ho obklopovaly.

²⁰⁵ Viz Obrazová příloha 5, Ilustrace 20.

²⁰⁶ PELÁN, Jiří, *Dandyovská estetika Artura Breiského*, str. 246.

²⁰⁷ Tamtéž, str. 248.

²⁰⁸ BEDNÁŘÍKOVÁ, Hana, *Česká dekadence*, str. 74.

Podléhal existencialismu stejně jako secesní dekorativnosti, dekadentnímu nihilismu i uměleckému dandysmu a to vše spojoval do vlastního uceleného a logického systému pohledu na umění. Tvrdil, že „*Dandy překonává život svým já.*“²⁰⁹ Dandyho postoj není vzpoura, ale ironie. Také chápe dandyho jako novátora. Někoho, kdo učí své okolí být elegantní, ale způsobem, který je šokující svou novostí a ne do absolutna dovedeným standardem. „*Dandysmus toť vynalézavost, fantazie, novost, nebývalost, osobitost.*“²¹⁰

Breisky byl „zjevením“ v českých zemích a je možné, že si své opoždění proti evropskému dandysmu uvědomoval. Tím nemizela jeho urputnost ve snaze být dokonalý dandy. Pravděpodobně z finančních důvodů Breisky roku 1910 opustil Habsburskou monarchii a usadil se ve Spojených státech amerických, kde zemřel při tragické nehodě téhož roku. Ve své osobě obsáhl spojení českého dekadentního prostředí a estetického dandysmu.

²⁰⁹ BREISKY, Artur, *Kvintesence dandysmu*, str.10.

²¹⁰ Tamtéž, str. 14.

8. Dandy versus metrosexuál

V této kapitole, bych se pokusila o komparaci dvou estetických projevů muže, kteří mají mezi sebou časový rozdíl skoro dvě stě let, ale mají neuvěřitelně mnoho styčných bodů, které nutí porovnat je.

Metrosexuál je pojem velmi moderní a současný. Tento sociokulturní projev muže se dá nalézt od 90. let 20. století převážně ve Spojených státech a Velké Británii. Poprvé metrosexuála definoval britský spisovatel Mark Simpson a tuto definici uveřejnil internetový deník Salon.com 22. července roku 2002. Pojem poprvé použil již v roce 1994 jako hanlivé označení mužského modela pro kosmetickou značku Kelvin a Clain. Postupně se tento pojem a hlavně tento fenomen rozšířil i do Evropy a ostatních zemí západního charakteru a svůj největší úspěch slavil na počátku 21. století od roku 1999 dodnes.

Zatímco dandy tak, jak jsem ho výše popsala a vymezila, byl záležitostí 19. století maximálně počátku století 20. století. Tato dlouhá doba existence mu přinesla určitý vývoj²¹¹, který však nezměnil jeho podstatu. A tak se domnívám, že je možné oba fenomény porovnat a zamyslet se nad tím, zda se dá mezi nimi nalézt shoda, i přestože doba trvání existování dandyho je o poznání delší než dosavadní existence metrosexuála.

8.1 Popis dandyho a metrosexuála

V čem se tedy dandy a metrosexuál shodují? Domnívám se, že v ledasčem. Pro porovnání bych nejdříve uvedla charakteristiky obou pojmů. Dandy²¹² je mladý muž z měšťanských či aristokratických poměrů, který svůj čas tráví péčí o svůj zevnějšek a následnou sebezprezentací ve společnosti, proto potřebuje žít výhradně ve městě. Starost o oblékání, vázanku a hygienu je jeho jedinou radostí i prací, proto potřebuje mít finanční příjem, který ho nenutí pracovat. Dandy se neustále snaží o sebestylizaci a sám sebe povyšuje na umělecké dílo. Je si vědom efektu, který ve společnosti způsobuje, je ve svém chování povyšný, přehlízivý a nesexuální. Okolím je označován za fešáka, hejska a zhýralce, jeho vliv byl zásadní na celou městskou a aristokratickou společnost tím, že ovlivňoval svět módy a vkusu.

Metrosexuál²¹³ je extrémní typ dnešního moderního muže žijícího ve velkoměstě. Charakterizují ho dvě základní vlastnosti: velká péče o sebe a sebestřednost; absolutní sebeláska ke své osobě a ke svému tělu. Jeho snahou je starat se co nejpochtivěji o svůj

²¹¹ Viz kap. 5 Kdo je dandy.

²¹² Viz Obrazová příloha 6, Ilustrace 22.

²¹³ Viz Obrazová příloha 6, Ilustrace 21.

zevnějšek, čímž je schopen se zabavit na několik hodin. Rozeznávacím znakem je používání mnohých kosmetických přípravků. Tento muž má v koupelně vyloženy všelijaké denní a noční krémy, peelings²¹⁴ a pleťové masky, nejlépe dva až tři druhy, celé tělo natírá zjemňovacím krémem, o vlasy pečuje minimálně dvěma přípravky a nakonec si je geluje, voskuje nebo lakuje. Rád navštěvuje místa, která jsou prospěšná pro jeho vzhled či fyzickou kondici jako jsou například fitness centra, solária či kosmetický salón, manikúra, ale zároveň mu tato místa slouží k sebezprezentaci.

Investuje peníze a čas pro vytváření sama sebe; rád nakupuje oblečení, různé módní doplňky a kosmetické výrobky. Sleduje, co je moderní a podle toho se obléká a chová. Nešetří na sobě, je ochoten nakupovat drahé značky, málokdy, zda-li vůbec, by se oblékl do neznakového oblečení. Nakupování a chození po obchodech patří k jeho oblíbeným činnostem. Nejoblíbenější barvou metrosexuála je bílá, růžová a bledě modrá. Tito muži se nebojí experimentovat a být výrazně moderní. Jejich kreativity a novoty jsou ale vždy omezeny společností, ve které žijí. Metrosexuálové jsou králi průměrnosti, absolutního středu²¹⁵, nesnaží se být šokující, společnosti vyrážející dech, naopak snaží se být naprosto precizní a dokonalí v tom, co nosí a dělá společenský a módně střední proud.

Metrosexuálního muže provázejí již zmiňované špatné vlastnosti. Těmi jsou především egoismus, sebestřednost až narcizmus. Často se jedná o naprosté perfekcionalisty a workoholiky. Práce pro většinu z nich bývá naplněním života. Není neobvyklé, že jim jejich profese nahrává a pomáhá při zdokonalování a vybrušování vzhledu²¹⁶. Tato sebezprezentace metrosexuálů na veřejnosti je naplněním jejich životů, aby život nebyl jen prázdnou krásou. Tedy, aby jejich životy neměly jen dokonalou formu, ale taky nějaký obsah²¹⁷.

8.2 Co je spojuje a rozděluje

Není zcela jednoduché porovnávat dva typy mužů s tak velkým časovým odstupem. K oběma se váže jiná terminologie, jiné prostředí a trochu jiná společnost. Dandy patří do prostředí počátku demokratizace evropské společnosti, prvně se objevil v období velkých společenských a politických změn a vyrostl jako projev nového typu člověka; byl jako romantici vzpourou proti starým pořádkům. Byl bezohledný, sebestředný, bez sexuality, byl

²¹⁴ Kosmetický přípravek, který slouží pro zvyšování elasticity kůže.

²¹⁵ „V tomto ohledu je dandy dokonalým hercem – netečný, prázdný, prostřední, průměrný, anebo ještě lépe nejsoucí člověk, kterého ke vznešenému vynesla jeho dokonalá toaleta.“ COLBENCEOVÁ, Françoise, *Dandysmus*, str. 173.

²¹⁶ Metrosexuáloství se ve velké míře týká mužů pohybujících se v komerční a veřejné sféře-reklama, herectví, showbusiness.

²¹⁷ Popis metrosexuála jsem převzala z své postupové práce Metrosexuál.

kontrastem pro znuřenou anglickou aristokracii i francouzskou porevoluční společnost bez elegance.

Metrosexuál se objevil vlastně přesně po dvou stech letech, také v 90. letech, v období velkých celospolečenských a politických změn v Evropě. Metrosexuál je podle mého názoru reakcí muže na úspěšný a všudypřítomný proces emancipace ženy. Jedná se o poznání svého „nepřítele“, co největším přiblížením a převzetím principů jeho estetiky.

V tomto tedy mezi dandym a metrosexuálem nepanuje shoda, ale oboje je vzpoura proti zavedeným pořádkům. A oboje použilo jako prostředek této vzpoury svůj vzhled. Ani u jednoho se nejedná o organizované hnutí, které by sepisovalo manifesty a pravidla chování, vzhledu a vystupování. Jedná se o spontánní reakci jedinců na vzniklou situaci ve společnosti. Tito jedinci využili svůj vzhled, povahu a způsob chování, aby dovedli to, co je dobově, módně zcela běžné a samozřejmé do absolutní dokonalosti. To je neustálé napětí, které v sobě má dandy i metrosexuál; permanentní lavírování mezi novátorstvím a tradicí. Oboje vychází od jedinců, kteří nadchli svým zjevem okolí a tím spustili lavinu následovatelů. Protože dandy i metrosexuál reagovali na něco palčivého, co společnost mužů pociťovala, jen to exaktně nevyřkla a zjevením dandyho-metrosexuála se objevilo řešení či prostředek k řešení nevyřčeného, ale tušeného a hlavně mnohými pociťovaného.

Různost doby samozřejmě nese různost přijímání a rozšiřování tohoto trendu. Díky médiím, spisovatelům a novinářům, kteří mají potřebu nový trend popisovat a vysvětlovat, se oboje rozšířilo. Je samozřejmé, že metrosexuál dosáhl dál za kratší čas. Metrosexuáloství svůj vývoj prodělalo daleko rychleji a čím dál víc organizovaněji, v takové rychlosti skoro nebyl čas na velký vývoj, zaznamenání důležitého, hybného jedince či ideové ospravedlnování a posouvání do kontextů, kam se posunul dandysmus. Ale oba estetické směry zažily podobný vývoj, co se týče popularity. Vyšly od jedince, převzaly ho zástupy a postupně ztratily svůj obsah a zůstala jen forma, to znamená pěkný, upravený vzhled, který se stane normou určité doby, ale už se nejedná o protest, jen o styl oblékání a česání. Z původní originality a výjimečnosti se stává banalita, všudypřítomnost a každodennost.

Oba potřebují město pro svoji existenci, bez něj nejsou, potřebují ukojit své ego a prezentovat své dílo, proto potřebují publikum. Metrosexuál není na rozdíl od dandyho mistr v konverzaci a bonmotech, což přisuzují rozdílnosti doby, která na tomto společenský úspěch jedince nestaví. Konstrukce sebe samého je velmi podobná, jedná se o důležitý každodenní rituál, prožívaný s velkou vážností. Další shoda je i v nepotřebě partnerky po svém boku. Ani jeden nemá dost emocí a něhy pro to, milovat a žít ještě s někým jiným než sám se sebou.

Velkým rozdílem je přístup k práci a vydělávání peněz. Evropská demokratická společnost konce 20. století sjednotila lidi takovým způsobem, že největší podíl ve společnosti mají občané střední ekonomické třídy a všichni vědí, že je běžné pracovat, ne se nechat živit či mít tak velké rodinné jmění. Metrosexuál je proto často perfekcionista k sobě samotnému i ke své práci, naplňuje ho jeho zaměstnání, stejně jako dandyho naplňovalo umění.

Přístup k umění je velký rozdíl, dandy byl tvůrcem sebe samého, který se postupně stal programově umělcem svého vzhledu a chodícím obrazem absolutní dokonalosti. Metrosexuál je také tvůrcem své dokonalosti, ale nesměřuje k hledání krásna a umělecké estetizace života, i přestože se také obklopuje krásnými věcmi a lidmi a je stejně ostentativně povrchní. Rozdíl se dá podle mého názoru opět spatřovat ve změně společenského klimatu. Dnešní společnost necítí tak intenzivní potřebu žít v umění i přesto, že různé formy uměleckého projevu jsou současné evropské společnosti daleko přístupnější než před dvěma sty lety a může zasahovat daleko širší publikum. Ale jelikož dandy i metrosexuál odrážejí a v sobě nesou dobové trendy, dodržují oba věrně to, co jim doba nabízela a nabízí.

9. Závěr

Jako cíl své práce jsem si uložila stručně prozkoumat podmínky vzniku fenoménu dandyho, roztrždit ho do kategorií a tím se pokusit o jeho bližší prozkoumání. Díky mnohým pramenům, které k této problematice byly sepsány, jsem neměla nouzi o dokumentaci a více jsem se zajímala o její roztržďení a využití v logických kategoriích, které jsem vytvořila.

Zajímavým zjištěním a uvědoměním pro mě bylo porovnání dandysmu s romantismem. Uvědoměni si, že pro intelektuály první poloviny 19. století, bylo oboje důležité a naprosto samozřejmé. I přesto, že se zdají tyto umělecké proudy stát v absolutním protikladu, vycházejí ze stejného stavu společnosti, nálad ve společnosti a podobných snah o změnu. Některé literární prameny by se skoro daly interpretovat tak, že pro jedince byl důležitější projevovat se jako dandy než jako romantik, například lord Byron žil schizofrenním životem a nebyl schopen si zvolit mezi jedním či druhým. Dandysmus vnímal jako svůj společenský projev a poezii jako svůj umělecký a politický. Označení romantického románu a stylu psaní je také vynález pozdějších literárních teoretiků.

Je zřejmé a ve své práci jsem na to snažila poukázat, že romantismus má k dandysmu velmi blízko, což dokazuje i jeho odkaz v Baudelairovské koncepci umění. Oba směry vycházely z prostředí aristokracie, která již neměla svoji politickou ani sociální prestiž, a to buď kvůli revoluci nebo změně ekonomických vztahů. Princip rovnosti a demokracie byl založený na absolutní nechuti či nepotřebě rozlišovat lidi kolem sebe podle původu či funkce, ale na základě vnějšího zjevu, zda je člověk elegantní či nikoliv.

Vznik dandysmu svědčí o tom, že evropská společnost je nasměrovaná jinou cestou než tomu doposud bylo, a proto jsem se ve své práci zaměřila i na to, kdo dandym není a být nemůže, protože byl něčím zcela novým a ne pokračováním starého.

Dandysmus je pozoruhodný sociokulturní projev, který podle mě nečekaně prolíná celé umělecké prostředí druhé poloviny 19. století. I ty skupiny umělců, které k dandysmu blízko neměly, na něj musely reagovat a programově se k němu negativně vymezit. Jako například impresionisté, kteří odmítali umělost a odklon od přírody, což byl jeden z důvodů proč mezi sebe nechtěli počítat vyhlášeného pařížského šviháka Eduarda Maneta, i přesto, že teoretici umění ho považují za předchůdce impresionismu.

Dandysmus druhé poloviny 19. století má k umění a novým uměleckým stylům velmi blízko, a to i tím, že se o jeho obhajobu starala výrazná postava francouzské poezie Charles Baudelaire. Básník patřil k široké skupině umělců, kteří společně vytvářeli program nové

estetiky tzv. lartpourlartismus. Vznikající dekadence objevující se v literatuře, mezi malíři a ve způsobu života, měla jeden z projevů dandysmu. Dekadentní umělec vkládal velkou energii do sebe samotného, pociťoval úpadek společnosti a marnost nad svým bytím, a proto hledal smysl života v různých podivných zábavách či intelektuálních hříčkách. Jednou z nich byl estetický dandysmus přetvořený na estetismus, který nacházel své literární projevy v naturalismu.

Poslední a absolutně perfektní „klasický“ dandy byl Oscar Wilde, který svým vzhledem, životem i dílem dandysmus naplnil tak, že už nešlo jít dále. 1. světovou válkou společnost získala jiné problémy a dandysmus postupně ze světa vymizel. Jeho odkaz však zůstal v některých uměleckých směrech jako byl kubismus či později surrealismus.

Ve své práci jsem se zamýšlela i nad tím, zda je možné naleznout pokračovatele dandyů ve 20. století, a to ne jako jednotlivce vědomě se hlásící k odkazu George Brummella či Oscara Wilda, ale jako skupinu mužů s dostatečným vlivem, kteří kvůli určitým podmínkám, které nastaly, mají potřebu stejně jako dandyové věnovat svůj život péči o svůj zevnějšek. A přitom aby se nejednalo o jednotlivce, ale o neorganizovanou sociální skupinu bez daných pravidel a přesto fungující. Jsem přesvědčena, že stejný projev je metrosexuáloství, které vzniklo v trochu jinak nastavených podmínkách, ale důsledky jsou velmi podobné, jen doba, která má k dispozici množství rychlých médií, celý proces uspíšila a možná i rychleji zlikvidovala, i když je tento fenomén stále v chodu.

Dalším cílem práce byla snaha naleznout projevy dandysmus v českých zemích v 19. století. Popravdě řečeno, zde jsem musela vyhodnotit, že české země znaly jen dva dandy a z toho jen jeden byl skutečný programový dandy s vědomím svého zpoždění. Na dandysmus se ve 20. a 30. letech odvolávala česká Surrealistická skupina, ale již jen jako na ilustraci dekadentních projevů Baudelaira.

Samotnou mě při mém bádání překvapilo, jak dlouhou a nepřerušenu cestu dandy urazil, čeho dosáhl, kam až došel. Mohlo by se na první pohled zdát, že parádivost jedinců není důležitým parametrem pro zkoumání osobnosti, ale ve své práci jsem se snažila ukázat, že opak je pravdou. Jsem si vědoma, že problematika dandysmu, a to i díky dlouhé době jeho existence, by jistě stála za podrobnější zpracování, a to i pomocí různých vědních oborů od dějin odívání, přes dějiny umění, literatury, antropologii, estetiku až k filosofii. Prameny a sekundární literatura, kterou jsem měla k dispozici nebyla zcela vyčerpána a jistě by se našla další. Doufám, že se tématu dandy v budoucích letech ještě pozornosti dostane.

Seznam pramenů a literatury

Literatura

BEDNÁŘÍKOVÁ, Hana. *Česká dekadence*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. 133 s. ISBN 80-85959-66-6.

BADINTEROVÁ, Elisabeth. *XY o mužské identitě*. Přel. Zuzana Dlabalová. 1. vyd. Praha: nakladatelství Paseka, 2005. 266 s. ISBN 80-7185-727-0.

BALAJKA, Bohuš. *Přehledné dějiny literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1995. 198 s. ISBN 80-7168-225-X.

BERNARD, Robert. *Stručné dějiny anglické literatury*. Přel. Zdeněk Beran. 1. vyd. Praha: nakladatelství Brána, Knižní klub, 1997. 251 s. ISBN 80-85946-83-1.

BOURDIEU, Pierre. *Nadvláda mužů*. Přel. Věra Dvořáková. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 145 s. ISBN 80-7184-775-5.

COLBENCEOVÁ, Françoise. *Dandysmus, Povinnosti pochybnosti*. Přel. Klára Vávrová a Lubomír Martínek. 1. vyd. Praha: Prostor, 2003. 385 s. ISBN 80-7260-090-7.

ECCO, Umberto. *Dějiny krásy*. Přel. Gabriela Chalupská. 1. vyd. Praha: Argo, 2005. 439 s. ISBN 80-7203-677-7.

IM HOF, Ulrich. *Evropa a osvícenství*. Přel. Alexej Kusák. 1. vyd. Praha: NLN, nakladatelství Lidové noviny, 2001. 268 s. Utváření Evropy; sv.1. ISBN 80-7106-394-0.

JOHNSON, Paul. *Intelektuálové*. Přel. Lucie Mertlíková. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1999, 381 s. ISBN 80-85495-50-3.

GOODY, Jack. *Proměny rodiny v evropské historii*. Přel. Petra Diestlerová. 1. vyd. Praha: NLN, nakladatelství Lidové noviny, 2006. 229 s. Utváření Evropy; sv.10. ISBN 80-7106-396-7.

HABIBOVÁ, Claude, *Francouzská galantnost*. Přel. Lena Arava-Novotná. 1. vyd. Praha : Academia, 2009. 341 s. ISBN 978-80-200-1782-6.

HALADA, Jan. *Průvodce evropským myšlením, Osudy moudrých*. Praha: nakladatelství Brána, Knižní klub, 1996. 156 s. ISBN 80-85946-23-8.

HROCH, Miroslav. *Na prahu národní existence*. Praha: Mladá fronta, 1999. 275 s. ISBN 80-204-0809-6.

Kol. autorů. *Stručný filosofický slovník*. Praha: nakladatelství Svoboda, 1966, 553 s.

KROUTVOR, Josef. *Egon Schiele*, Praha: Odeon, 1991. 103 s. ISBN 80-207-0270-9.

- KYBALOVÁ L. a kol. *Obrazová encyklopedie módy*, Praha: Artia, 1973. 623 s.
- LANDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. 300 s. ISBN 80-204-0737-5.
- LORMAN, Jaroslav, TINKOVÁ, Daniela. *Post tenebras spero lucem*, Praha: Casablanca ve spolupráci s FF UK, 2009. 414 s. ISBN 978-80-7308-246-8.
- MAUROIS, André. *Život lorda Byrona*. Přel. Jaroslav Zaorálek 2. vyd., Praha: Mladá fronta, 1970. 381 s.
- MORAVA, Jiří. *Palacký / Čech, Rakušan, Evropan*. Praha: Vyšehrad, 1998. 247 s. ISBN 80-7021-249-7.
- NODL, Martin, TINKOVÁ, Daniela. *Antropologické přístupy v historickém bádání*. Praha: Argo, 2007. 268 s. Historické myšlení sv. 38. ISBN 978-80-7203-923-4.
- PELÁN, Jiří. *Kapitoly z francouzské, italské a české literatury*. Praha: Torst, 2000. 504 s. ISBN 80-7215-105-3.
- SCHREIBEROVÁ, Zuzana a kol. *Gender a umění v 19. století*. Praha: Interaktiv.cz, 2007. 46 s. ISBN 978-80-903904-1-6.
- STRIMŠÍK, Jiří. *Od Grimmelshausena k Dürrenmattovi*. Jinočany: H&H, 1994. 348 s. ISBN 80-85787-68-7.
- ŠTAIF, Jiří. *František Palacký, život, dílo, mýtus*. Praha: Vyšehrad, 2009. 392 s. Velké postavy českých dějin. ISBN 978-80-7021-981-2.
- TINKOVÁ, Daniela. *Francouzská revoluce*. Praha: Triton, 2008, 291 s. Dějiny do kapsy sv.12. ISBN 978-80-7387-138-3

Články

BEDNÁŘÍKOVÁ, Hana, *Znepokojivý dandysmus*. Aluze. 2003, roč. 7, č. 3, s. 169-171. ISSN 1212-5547.

ÉBERT-ZEMINOVÁ, Cathérine, *Antinarcis a antihrdina*. Literární noviny. 26.7.2004, roč. 15, č.31. s. 8. ISSN 1210-0021.

KUBÁT, Petr, *Před 125 lety se narodil největší český dandy Artur Breisky*. Mladá fronta. 12.5.2010. Dostupný také na internetu: <http://petrkubat.blog.idnes.cz/c/137914/Pred-125-lety-se-narodil-nejvetsi-cesky-dandy-Arthur-Breisky.html>. ISO 8601: 2010.

PELÁN, Jiří, *Dandyovská estetika Artura Breiského*. Česká literatura. 2001, roč. 49, č. 3 (2001), s. 243-253. ISSN 0009-0468.

PELÁN, Jiří, *Dandysmus jako kulturní fakt*. O dandysmus a Georgi Brummellovi, Praha: Volvox Globator, 1996. 97-109 s. ISBN 80-7207-044-4.

ŠLAJCHT, Viktor, *Nejslavnější z hejsků*. Respekt. 8.9.2003, Roč. 14, č. 37, s. 23. ISSN 0862-6545.

STANĚK, Jan, *Romantismus a dandysmus*. Host. 2004, roč. 20, č. 1., s. 51-54. ISSN 1211-9938.

SUK, Jan, *Dandysmus: Francoise Colbenceová*. Labyrint revue. 2003, roč. 2003, č. 13-14, s. 8-9. ISSN 1210-6887.

SÁRKÖZI, Radek, *Máchův byronismus*, 15.7.2010. Dostupný na internetu: <http://www.ceskaliteratura.cz/studie/mb.htm>.

Prameny

- AUREVILLY, Jules Barbey de. *O dandysmu a Georgi Brummellovi*. Přel. Catherine Kříčková, 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 1996. 109 s. ISBN 80-7207-044-4.
- AUSTEN Jane. *Pride and prejudice*. vydavatelství Penguin books, London, 1994.
- BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Přel. J. Fialová, 1. vyd. Praha: Odeon, 1968. 663 s.
- BAUDELAIRE, Charles. *Fanfarlo*. Přel. Vladimír Žikeš, 2. vyd. Praha: Concordia, 2004. 58 s. ISBN 80-85997-19-3.
- BREISKY, Arthur. *Kvinteseence dandysmu*. Brno: Zvláštní vydání, 1993. 51 s. S sebou sv. 4. ISBN 80-85436-17-5.
- BREISKY, Arthur. *Střepy zrcadel, eseje a kritiky*. 2. rozš. Vyd. Praha: Thyrsus, 1996. 211 s., Spisy Artura Breiského. sv.2. ISBN 80-901774-6-8.
- BYRON, George, Gordon. *Poutník z Albionu, výběr z díla*. Přel. Hana Žantovská, vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1981. 205 s.
- HONORÉ, Balzac de. *Úvaha o elegantním životě*. Přel. Otakar Nováček, Svatopluk Ježek, 1. vyd. Liberec: Dauphin, 1996. 102 s. ISBN 80-86019-09-8.
- HUYSMANS, Karl. Joris, *Naruby*. Přel. Arnošt Procházka, vyd. 2. Praha: Sdružení na podporu vydávání časopisů, 1993. 197 s. ISBN 80-85239-21-3.
- CHATEAUBRIAND, F.R. De. *Atala ; René*. Přel. a literárně-historickou poznámkou opatřil Jindřich Vodák, Praha: J. Otto, 1898. 154 s.
- KIERKEGAARD, Soren. *Svědčiv deník*. Přel. Radko Kejzlar, vyd.2. Praha: Mladá fronta, 1994. 190 s. ISBN 80-204-0452-X.
- LACLOS, Pierre-Amboise Choderlos de. *Nebezpečné známosti*. Přel. Dagmar Steinová, vyd. 2. Praha: Odeon, 1990. 421 s. ISBN 80-207-0184-2
- MUSSET, Alfred de. *Zpověď dítěte svého věku*. Přel. Josef Pospíšil, vyd. 2. Praha: SNKLHU, 1960. 390 s.
- ORT, Petr. *Svobodné zednářství*. Praha: Arista: Epoque, 2001.113 s. ISBN 80-86410-15-3.
- PUŠKIN, Alexandr Sergejevič. *Evžen Oněgin*. Přel. Olga Mašková, vyd.2. Praha: Lidové nakladatelství, 1969. 256 s.
- SADE, Donatien Alphonse Francois de. *Justina čili prokletí ctnosti*. Přel. nejistý Quido Palička?. Praha: Torst, 2003. 142 s. Dílo Markýze de Sade. Sv. 1. ISBN 80-7215-187-8.
- STENDHAL. *Červený a černý*. Přel. Otakar Levý, Levné knihy KMa. Praha: Levné knihy

KMa, 2000. 589 s. ISBN 80-7309-022-8.

WILDE, Oskar. *Obraz Doriana Graye*. Přel. Emanuel Lešehrad, Praha: Josef Kolanda, 1927. 289 s.

WOLFOVÁ, Virginie. *Vlastní pokoj*. Přel. Martin Pokorný, Praha: Marie Chřibková, 1998. 98 s. ISBN 80-902443-3-5.

Seznam vyobrazení a fotografií

1. Ilustrace: název obrazu: **Voltaire píšící dopis**, malíř: **neznámý**, datum vzniku: **neznámé**

Zdroj: <http://www.whitman.edu/VSA/letters/index.html>

Ze dne 5.8.2010.....strana 74

2. Ilustrace: název obrazu: **Rousseau po vycházce**, malíř: **Ferdinand Schöningh**, datum vzniku: **1762**

Zdroj:[http://www.math-nat-fak.uni-](http://www.math-nat-fak.uni-duesseldorf.de/WE/Psychologie/abteilungen/bsp/Rousseau_html)

[duesseldorf.de/WE/Psychologie/abteilungen/bsp/Rousseau_html](http://www.math-nat-fak.uni-duesseldorf.de/WE/Psychologie/abteilungen/bsp/Rousseau_html)

Ze dne 5.8.2010.....strana 74

3. Ilustrace: název obrazu: **Mytická revoluce: bojující žena na pražské barikádě**, malíř: **neznámý**

Zdroj: <http://abicko.avcr.cz/cs/2008/3/04/4-gallery.html>

Ze dne 20.8. 2010.....strana 74

4. Ilustrace: název obrazu: **George Brummell**, malíř: **John Cook**, datum vzniku: **1.1. 1810**

Zdroj:www.columbia.edu/itc/barnard/theater/kirkland/3136/Early_19th_Century_Gallery/images

ze dne 5.10.2009.....strana 74

5. Ilustrace: název obrazu : **Král Jiří IV.**, malíř: **Richard Cosway**, datum vzniku: **1780-2**

Zdroj:<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/33/GeorgeIV1780.jpg/180px>

Ze dne 5.10.2009.....strana 75

6. Ilustrace: název obrazu: **1812 or Regency a la mode**, malíř: **John Ashton**, datum vzniku: **1899**

Zdroj: <http://www.pemberley.com/janeinfo/rgnclfil.html>

Ze dne 10.12.2009.....strana 75

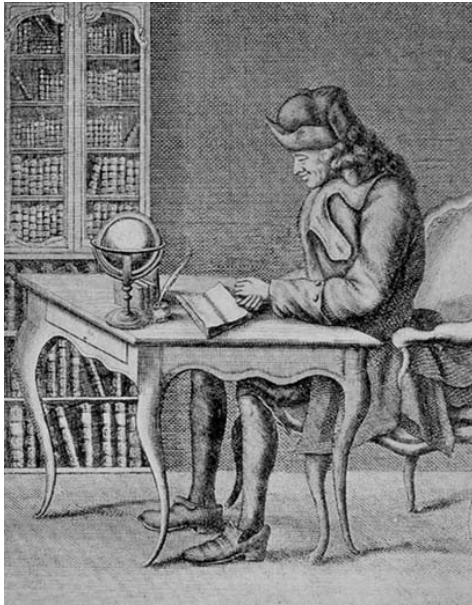
7. Ilustrace: název obrazu: **Lord Byron v Albánském kroji**, malíř: **Thomase Phillipse**, datum vzniku: **1835**

Zdroj:<http://www.blupete.com/Literature/Biographies/Literary/Portraits/ByronPhillips.htm>

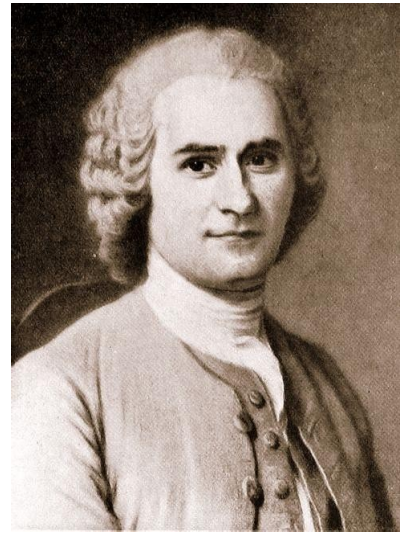
- Ze dne 10.12.2009.....strana 75
8. Ilustrace: název obrazu: **Klub dandyů**, malíř: **Richar Dighton**, datum vzniku: **28.12.1818**
- Zdroj: <http://www.pemberley.com/janeinfo/rgnclfil.html>
- Ze dne 6.6.2010strana 76
9. Ilustrace: název obrazu: **Percy Bysshe Shelley**, autor: **Amelia Curran**, datum vzniku: **1819**
- Zdroj: www.wikipedia.com
- Ze dne 6.6.2010.....strana 75
10. Ilustrace: název kresby: **Honoré de Balzac**, autor: **neznámý** datum vzniku: **1823**
- Zdroj: www.wikipedia.com
- Ze dne 6.6.2010.....strana 76
11. Ilustrace: název fotografie: **Česká surrealistická skupina v Paříži**, autor: **Vítězslav Nezval**, datum vzniku: **1928**
- Zdroj: pamatniknarodnihopisemnictvi.cz
- Ze dne 18.5.2010.....strana 76
12. Ilustrace: název fotografie: **Egon Schiele**, autor: **Egon Schiele**, datum vzniku: **1914**
- Zdroj: www.wikipedia.com
- Ze dne 6.6.2010.....strana 77
13. Ilustrace: název obrazu: **Hrabě Robert Montesquiou**, malíř: **Geovani Bildini**, datum vzniku: **1897**
- Zdroj:http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Montesquiou,_Robert_de_-_Boldini.jpg
- Ze dne 15.6.2010.....strana 77
14. Ilustrace: název fotografie: **Oscar Wilde**, autor: **Napoleon Sarony**, datum vzniku: **1882**
- Zdroj: <http://cs.wikipedia.org>
- Ze dne 6.8.2010.....strana 77
15. Ilustrace: název obrazu: **Dandyové na ulici**, malíř: **Geovani Bildini**, datum vzniku: **1830.**
- Zdroj: <http://www.thedandyproject.com>
- Ze dne 20.6.2010.....strana 77
16. Ilustrace: název fotografie: **Dandy style**, autor: **Neznámý**, datum vzniku: **2004**
- Zdroj: jerinae.multiply.com

- Ze dne 24.7.2010.....strana 77
17. Ilustrace: název fotografie: **Charles Baudelaire**, autor: **Gaspard-Félix Tournachon**, datum vzniku: 1863.
Zdroj: www.wikipedia.com
- Ze dne 6.6.2010.....strana 78
18. Ilustrace: název fotografie: **Barbey d'Aurevilly**, autor **Gaspard-Felix Tournachon**, datum vzniku neuvedeno.
Zdroj: <http://stanzebla.wordpress.com/2009/01/27/witchcraft-in-normandy/>
- Ze dne 2.2.2010.....strana 78
19. Ilustrace: název obrazu: **Karel Hynek Mácha**, malíř: **Jan Vilímek**, datum vzniku: 189-
Zdroj: http://cs.wikisource.org/wiki/Autor:Karel_Hynek_M%C3%A1cha
- Ze dne 8.8.2010.....strana 78
20. Ilustrace: název fotografie: **Artur Breisky**, autor: **Neznámý**, datum vzniku 1910.
Zdroj: petrkubat.blog.idnes.cz
- Ze dne 26.8.2010.....strana 78
21. název fotografie: **Metrosexuál 2000**, fotograf: **Andrew Crownel**, datum vzniku: **2010**
Zdroj: <http://threadforthought.net/2010/03/16/cross-dressing-history-men>
- Ze dne 27.7.2008.....strana 79
22. Ilustrace: název obrazu: **Baeu Brummell**, malíř: **neznámý**, datum vzniku: **1830**
Zdroj:<http://lacomunidad.elpais.com/eldandy/2007/8/26/albert-camus-rebeldia-los-dandis>
- Ze dne 13.7.2010.....strana 79

Obrazová příloha 1

Ilustrace 1: Voltaire.

Ilustrace 2: Jean Jacques Rousseau.

Ilustrace 3: Revoluční rok 1848 v Praze.

Ilustrace 4: George Bryan Brummell.

Obrazová příloha 2

Ilustrace 5: Stylizovaná podobizna, regent Jiří IV.

Ilustrace 6: Karikatura oblékání regenta Jiřího IV. do elegantního oděvu za pomoci lokaje.

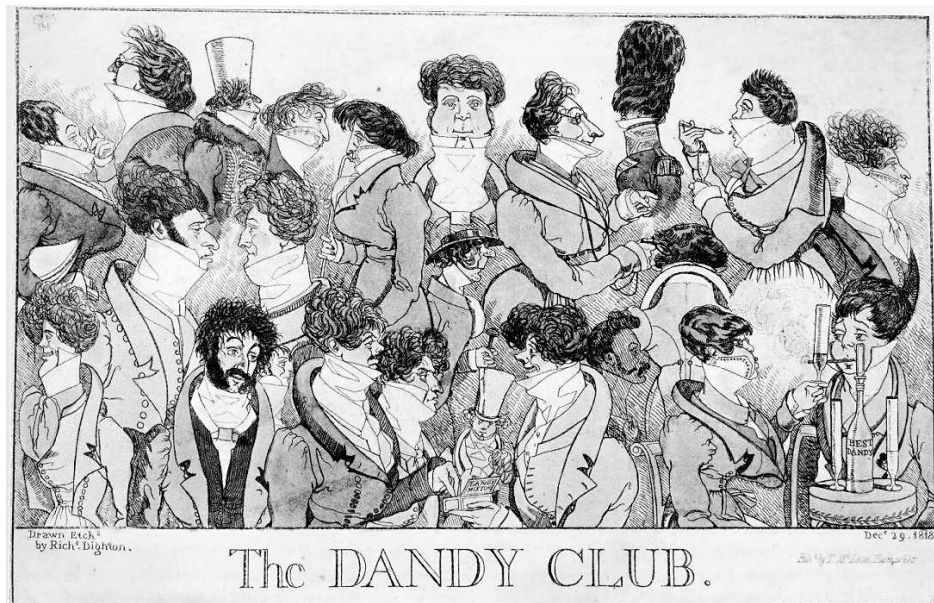

Ilustrace 7: Lord George Gordon Byron, stylizovaný jako elegán v albánském kroji, propojení romantického bouřliváka s dandym.

Ilustrace 9: Percy Bysshe Shelley, blízký přítel a obdivovatel Byronův. Chronologické dělení dandyů: Typ a) Aristokratický dandysmus.

Obrazová příloha 3

Ilustrace 8: Dobová karikatura, Klub dandyů.

*Ilustrace 10:
Stylizovaná kresba,
Honoré de Balzac.
Chronologické
dělení dandyů:
Typ b) Literární
dandysmus.*

*Ilustrace 11: Česká Surrealistická skupina v
Paříži. Chronologické dělení dandyů: Typ d)
Moderní dandysmus.*

Obrazová příloha 4

Ilustrace 12: Egon Schiele. Chronologické dělení dandyů: Typ c) Estetický dandysmus.

Ilustrace 13: Hrabě Robert Montesquiou, Rozdělení podle vnější prezentace: Kategorie a) Dandy brummellovského typu.

Ilustrace 14: Oscar Wilde. Rozdělení podle vnější prezentace: Kategorie b) Dandy intelektuál, 2. literát, umělec.

Ilustrace 15: Dandyové na ulici. Rozdělení podle vnější prezentace: Kategorie c) Běžný dandy.

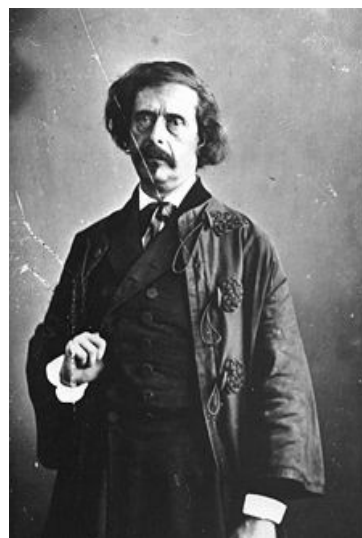

Ilustrace 16: Dandy styl, podoba ženského Dandy stylu v 90. letech 20. století.

Obrazová příloha 5

Ilustrace 17: Charles Baudelaire. Rozdělení podle vnější prezentace: Kategorie b) Dandy intelektuál, 1. teoretik.

Ilustrace 18: Jules Amédée Barbey d'Aurevilly.

Ilustrace 19: Předpokládaná podoba Karela Hynka Máchy.

Ilustrace 20: Artur Breisky. Jediný český dandy.

Obrazová příloha 6

Ilustrace 21: Metrosexuál.

Ilustrace 22: Beau Brummell.